

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Slova plná strachu: literární analýza výpovědí o životě v KLDR

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Andrea Kalinová**
Osobní číslo: **H22123**
Studijní program: **B0288A090002 Historicko-literární studia**
Téma práce: **Slova plná strachu: literární analýza výpovědí o životě v KLDŘ**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury**

Zásady pro vypracování

Tato bakalářská práce se zaměří na literární analýzu a komparaci několika titulů, které se věnují příběhům obyvatel Severní Koreje. Základem jsou jak díla vycházející z rozhovorů s těmito lidmi, tak i díla psaná jako autobiografická výpověď. Autorka vymezí základní terminologii vztahující se k analýze a komparaci literárních děl se zaměřením na použité formy rozhovoru a autobiografie. Následná analýza bude sledovat stylovou a jazykovou stránku výpovědí, zachycení emocí a témat, které jsou společné všem zkoumaným autorům, zároveň i rozdíly v přístupu jednotlivých narátorů, jejich individuální styly a perspektivy. Pozornost bude věnována i recepci uvedených děl v českém prostředí.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Primární literatura:

BANDI. *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: 2018. ISBN 978-80-259-0827-3.

ČANG, Čin-söng. *Milovaný vůdce: můj útek ze Severní Koreje*. Brno: 2015. ISBN 978-80-264-0725-6.

DEMICK, Barbara. *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji*. Praha: 2021. ISBN 978-80-7662-203-6.

ISHIKAWA, Masaji. *Řeka v temnotě: útek jednoho muže ze Severní Koreje*. Praha: 2020. ISBN 978-80-7473-964-4.

PAK, Či-hjón a SEH-LYNN. *Můj život v Severní Koreji*. Praha: 2023. ISBN 978-80-88268-79-6.

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Sovětsko o životě v KLR*. Praha: 2020. ISBN 978-80-7422-776-9.

Sekundární literatura:

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Příbram: 2014. ISBN 978-80-87855-13-3.

SOUKUPOVÁ, Klára. *Vyprávět sám sebe: teorie autobiografie*. Praha: 2021. ISBN 978-80-7671-043-6.

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Propaganda v KLR: funkce, metody a vývoj*. Jekatěrinburg: 2014. ISBN 978-80-260-5808-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, Ph.D.**
Katedra literární kultury

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Mgr. Bc. Kateřina Korábková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 14. listopadu 2024

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 3. 2025

Andrea Kalinová

Poděkování

Děkuji Mgr. Kateřině Korábkové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, poskytování rad, ochotu a vstřícný přístup při zpracování bakalářské práce i po dobu studia a rovněž děkuji svým nejbližším za potřebnou podporu, trpělivost a pochopení.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá literární analýzou a komparací několika titulů, které se věnují příběhům obyvatel Severní Koreje. Základem jsou jak díla vycházející z rozhovorů s těmito lidmi, tak i díla psaná jako autobiografická výpověď. Je vymezena základní terminologie vztahující se k analýze a komparaci literárních děl se zaměřením na použité formy rozhovoru a autobiografie. Následná analýza sleduje stylovou a jazykovou stránku výpovědí, zachycení emocí a témat, které jsou společné všem zkoumaným autorům, zároveň i rozdíly v přístupu jednotlivých narátorů, jejich individuální styly a perspektivy. Pozornost je věnována i recepci uvedených děl v českém prostředí. Cílem práce je porozumět tomu, jakým způsobem literatura reflektuje život v totalitním režimu KČMR a jak tuto realitu zprostředkovává čtenáři.

KLÍČOVÁ SLOVA

komparace, rozhovor, autobiografie, analýza, KČMR

TITLE

Words full of fear: a literary analysis of narratives about life in the DPRK.

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with a literary analysis and comparison of several works that focus on the stories of North Korean citizens. The basis of the analysis includes both works based on interviews with these individuals and works written as autobiographical testimonies. The thesis defines the basic terminology related to the analysis and comparison of literary works, focusing on the forms of interviews and autobiographies used. The subsequent analysis examines the stylistic and linguistic aspects of the testimonies, the capture of emotions, and the themes common to all the authors studied, as well as the differences in the approach of individual narrators, their unique styles, and perspectives. Attention is also given to the reception of these works in the Czech environment. The goal of the thesis is to understand how literature reflects life in the totalitarian regime of North Korea and how this reality is conveyed to the reader.

KEYWORDS

comparison, interview, autobiography, analysis, DPRK

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 TERMINOLOGIE.....	10
1.1 EGO-DOKUMENTY	11
1.2 METODA ORAL HISTORY	11
1.3 MEMOÁROVÁ LITERATURA.....	13
1.4 BIOGRAFIE.....	14
1.5 AUTOBIOGRAFIE.....	15
2 INFORMACE O KLDR.....	18
2.1 VZNIK KLDR	18
2.2 KIM IR-SEN	19
2.2 KIM ČONG-IL	21
2.3 KIM ČONG-UN	21
3 AUTOŘI A ZKOUMANÉ KNIHY	23
3.1 NINA ŠPITÁLNÍKOVÁ	23
3.1.1 SVĚDECTVÍ O ŽIVOTĚ V KLDR	24
3.1.2 SEVERKA	24
3.2 BARBARA DEMICK	25
3.2.1 NENÍ CO ZÁVIDĚT: OBYČEJNÉ ŽIVOTY V SEVERNÍ KOREJI.....	26
3.3 ČANG ČIN-SONG	27
3.3.1 MILOVANÝ VŮDCE	28
3.4 MASADŽI IŠIKAWA	29
3.4.1 ŘEKA V TEMNOTĚ	29
3.5 BANDI.....	30
3.5.1 ŽALOBA	31
3.6 ČCHE SERIN A ČIHJON PAK.....	33
3.6.1 MŮJ ŽIVOT V SEVERNÍ KOREJI.....	34
4 ANALÝZA.....	36
4.1 MOTIV STRACHU	36
4.2 JAZYK	51
4.3 HLEDISKO.....	53
4.4 KOMPARACE.....	57
4.5 RECEPCE ZKOUMANÝCH TITULŮ V ČESKÉM PROSTŘEDÍ	60
5 ZÁVĚR	66
POUŽITÁ LITERATURA	73
PRAMENY.....	73
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	73
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	75
SUMMARY	79

Úvod

Téma literárních svědectví o životě v Severní Koreji jsem si zvolila především proto, že se mi zdálo nesmírně zajímavé. Uvědomovala jsem si, jak málo o této problematice vím, a chtěla jsem ji lépe pochopit. Před započítím práce jsem neměla konkrétní představu o každodenní realitě života severokorejských obyvatel a o rozsahu represí. Během práce jsem si uvědomila, že svědectví uprchlíků nejsou jen souborem jednotlivých osobních příběhů, ale také cenným zdrojem pro pochopení fungování totalitního režimu. Tyto výpovědi odhalují nejen individuální osudy, ale zároveň poskytují širší obraz společnosti, ve které strach a útlak určují základní pravidla existence. Právě to, jak málo se o této tematice u nás mluví a jak neprobádaná mi přišla v literárním kontextu, mě vedlo k rozhodnutí analyzovat literární zpracování těchto svědectví. Od počátku jsem nabyla přesvědčení, že jde o téma, které si zaslouží více pozornosti. Přišlo mi důležité zkoumat tuto problematiku v literárním kontextu i proto, že historikové nebo politologové se zaměřují především na fakta, zatímco literatura popisuje konkrétní lidské postavy, jejich osudy i subjektivní vnímání dané situace.

Pro účely této práce jsem zvolila knihy *Můj život v Severní Koreji* od autorek Čche Serin a Pak Či-Hjon a *Řeka v temnotě* od Masadžiho Išikawu, v nichž je pospán život osob z nižších vrstev společnosti, dále kniha *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje* od Čang Čin-Songa, která nám umožní nahlédnout do vyšší severokorejské společnosti. Titul *Není co závidět* zpracovaný Barbarou Demick nám přiblíží fungování režimu na příbězích uprchlíků. Nina Špitálníková nás zavede do osobních svědectví osob z každodenního života v KLRD v knize *Svědectví o životě v KLRD* a v knize *Severka* nás seznámí s dívkou, která nikdy neměla v plánu ze země utéct. Jako poslední knihu jsem zvolila soubor satirických protirežimních povídek *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje* autora vystupujícího pod pseudonymem Bandi, který v Severní Koreji stále žije.

Severokorejská literatura a celkově literatura o Severní Koreji je v českém prostředí stále poměrně málo známým tématem. Ve své práci bych se proto chtěla zaměřit na výše zmíněné tituly, které jsou zde dostupné a které byla přeloženy do českého jazyka. Přestože je v českém prostředí zpracováno více děl, rozhodla jsem se pro sedm z nich, a to z toho důvodu, že vybrané knihy pokrývají příběhy osob z různých sociálních vrstev, s rozdílným vztahem k režimu a různé formy zpracování.

Výběr knih pro tuto práci tedy zahrnuje jak texty psané samotnými severokorejskými uprchlíky, kteří líčí svou osobní zkušenost, tak i díla, která vznikla na základě rozhovorů

s uprchlíky a byla zpracovaná západními autory. Toto rozdělení by mi mělo umožnit nejen porovnat různé narativní přístupy, ale také lépe pochopit, jakým způsobem se liší osobní a zprostředkovaná svědectví. Ačkoliv je přeloženo více děl, ne všechna by přinesla nové perspektivy. Navíc by více titulů znamenalo, při dodržení rozsahu bakalářské práce, mnohem povrchnější analýzu.

V první části práce se budu věnovat teoretickému vymezení klíčových pojmů. Představím takzvané ego-dokumenty. Přiblížím metodu oral history, která je klíčová pro řadu analyzovaných děl. Dále vymezím žánrové kategorie, jako je autobiografie, biografie a memoárová literatura.

Druhá kapitola práce se zaměří na historický a společenský kontext Severní Koreje. Stručně popíšu vznik a vývoj KLLDR, její ideologické základy režimu a důležité momenty moderní historie, které formovaly současnou podobu severokorejské společnosti. Tento kontext považuji za důležitý pro hlubší pochopení analyzovaných děl, neboť historické události a společenská situace se v literárních výpovědích často odrážejí.

V praktické části práce se budu věnovat autorům a jejich dílům. Nejprve představím jednotlivé autory a jejich knihy, přičemž se zaměřím na jejich témata a děj. Následně provedu analýzu, ve které budu sledovat stylistické prostředky, vypravěčskou perspektivu a hlavní motiv tématu. Klíčovým aspektem mého zkoumání bude přítomnost motivu strachu, který prolíná všemi analyzovanými texty a zároveň tvoří ústřední téma této práce, jak naznačuje již její samotný název *Slova plná strachu: literární analýza výpovědí o životě v KLLDR*. Motiv strachu se v těchto výpovědích objevuje nejen v konkrétních osobních příbězích, ale i ve způsobu, jakým je narativně a stylisticky zachycen. V závěru se budu věnovat i recepci těchto děl v českém prostředí, přičemž budu sledovat, jak byla přijata čtenáři i literární kritikou, což zároveň poskytne náhled na úspěšnost literární komunikace mezi autory a čtenáři a to, jak úspěšně byla tato tematika přenesena do jiného kulturního prostředí.

Vzhledem k povaze své práce se primárně zaměřím na knižní svědectví samotných uprchlíků, která považuji za hlavní pramen pro svou analýzu. Konkrétně se jedná o tituly, které jsem zmínila výše: *Svědectví o životě v KLLDR*, *Severka*, *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji*, *Můj život v Severní Koreji*, *Řeka v temnotě*, *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje* a kniha *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Abych ověřila pravdivost a kontext těchto výpovědí, budu se opírat také o odbornou literaturu zabývající se historií a současností KLLDR. Mezi významné zdroje patří tituly *Dějiny Koreje* od

Cartera J. Eckerta, *Korejská válka* od Briana Catchpola, *Severní Korea a dynastie Kimů: nepřítel, kterého rádi nenávidíme* od Loretty Napoleoni a kniha *Propaganda v KLLDR: funkce, metody a vývoj* od Niny Špitálníkové. Tyto publikace mi pomohou zasadit osobní výpovědi do historického a politického kontextu. Tímto přístupem se pokusím propojit literární analýzu s historickým kontextem, čímž by mohlo dojít ke komplexnějšímu porozumění zkoumaných textů a jejich významu.

Přestože problematika KLLDR není v českém akademickém diskurzu zcela opomíjena, dosavadní výzkumy se zaměřují především na sociologické, politologické či historické aspekty této tematiky. Řada prací se soustředí na ideologii severokorejského režimu, otázky mezinárodních vztahů či na ekonomickou situaci v KLLDR. Naproti tomu literárněvědná analýza výpovědí severokorejských uprchlíků zůstává stranou. Práce se proto bude snažit přispět k rozšíření výzkumu tím, že nabídne pohled na motivy, narativní struktury a recepci těchto děl v českém prostředí. Cílem práce je provést analýzu a komparaci několika děl, která se věnují výpovědím obyvatel Severní Koreje, a tím přispět k rozšíření dosavadního akademického diskurzu. Analýza by měla odhalit, jakým způsobem jednotliví autoři konstruují obraz života v KLLDR a jak se liší jejich narativní strategie.

1 Terminologie

Většina zkoumaných publikací v této práci spadá do kategorie literatury faktu, též známé jako non-fiction, konkrétně do autobiografií, memoárů a literárně zpracovaných rozhovorů. Výjimku tvoří povídková sbírka *Žaloba*, která sice čerpá inspiraci z reality života v KLDR, ale svou formou spadá do beletrie. I přesto ji do své analýzy zahrnuji, protože reflektuje obdobná témata jako ostatní zkoumané texty. Podle Jozefa Leikerta¹ není literatura faktu ještě dostatečně teoreticky zpracovaná. Hlavním pilířem, na kterém tento žánr stojí, je dodržování faktů a všeobecné pravdy, přičemž uvádí: „žánrovou paletu literatury faktu tvoří reportáž, společensko-kritická esej, slučující formy využívající povídkové postupy a fiktivní hrdiny, cestopis, memoár, historické či psychologické studie“.²

V *Lexikonu literárních pojmů* Libor Pavera a František Všetička definují literaturu faktu jako žánr stojící na pomezí literatury umělecké a věcné, typická je odlišná inklinace jednotlivých děl; jednou je to k věcnému podání, jindy k podání uměleckému. Literatura faktu prezentuje dokumentární materiály, vědecké objevy a historické či současné události literárně zpracovaným způsobem, přitom dává přednost faktografickému obsahu před fiktivními prvky. Přesto však využívá jazykové prostředky charakteristické pro uměleckou literaturu. Místo pouhého předkládání suchých faktů se snaží poskytnout čtenářům zážitek velmi podobný tomu, jaký mají při čtení uměleckých děl.³

Z výše uvedených tvrzení je patrné, že literatura faktu je žánr stojící na hranici mezi uměleckou a věcnou literaturou. Přestože není teoreticky úplně vymezená, jejím hlavním rysem, nejdůležitějším pro tento žánr, jsou fakta a pravdivost, která jsou čtenářům nabízena tak, aby z textu měli mimo věcných informací i čtenářský prožitek. Tento rámec tvoří důležitý kontext pro mou analýzu.

Pokud však chceme být přesnější, většinu mnou zkoumaných pramenů lze označit jako takzvané ego-dokumenty, což jsou dokumenty osobní povahy. Výjimku tvoří beletrizovaná povídková sbírka *Žaloba*. Tyto texty čerpají z faktografických informací a zároveň reflektují osobní prožitky a subjektivní pohled. Jejich přesnější význam si vysvětlíme níže. V mé práci jsou tvořeny jak biografickou, tak i memoárovou literaturou.

¹ LEIKERT, Jozef. *Využitie metódy oral history pri tvorbe literatury faktu*. In: HALADA, Jan. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Karolinum, 2018, s. 24.

² Tamtéž, s. 24.

³ PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 209.

K sepsání zkoumané memoárové literatury byla využita metoda oral history, kdy autor během setkání s uprchlíky sesbíral jejich osobní svědectví. To se nevztahuje na knihu autora Bandiho *Žaloba*, neboť u něj není zřejmé, jakým způsobem byly jeho příběhy pořizeny a zda se vůbec příběhy skutečně staly, nebo zda jde o fikci z důvodů, které si vysvětlíme níže.

1.1 Ego-dokumenty

Ve většině případů se u ego-dokumentů jedná o osobní a nebo soukromé zdroje, často nazývané ego-dokumenty. Zahrnují různé písemné materiály a dokumenty, které obvykle nevznikly pro veřejnost a byly vytvořeny jednou osobou, nebo jí byly adresovány. Tyto materiály mohou být samostatné, ale badatelé je zpravidla nacházejí v souborech osobních fondů, dříve označovaných jako písemné pozůstalosti. Osobní fond zahrnuje dokumenty různého druhu, které vznikly přirozeně z aktivit jedné osoby a poskytují podrobný přehled o jejím životě, zájmech a aktivitách, čímž mají vlastní vědeckou hodnotu.⁴

Milena Lenderová v úvodu studie *Osobní deník a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?* uvádí, že deníky, memoáry a vzpomínky, které historici občas využívali i k doplnění obrazu „velkých“ dějin jsou významné jako historické prameny a nejsou pouze materiálem pro literárněvědný nebo psychoanalytický výzkum.⁵

Uvedené tvrzení může být pro práci klíčovým, protože potvrzuje, že i knihy, jako jsou výpovědi o životě v KLDR, lze vnímat jako hodnotné informace, které přinášejí zásadní svědectví o každodenním životě a historických událostech.

V této práci, jak už jsem výše zmínila, byla k sesbírání některých pramenů využita metoda oral history, která právě na vzpomínkách stojí, což ze zaznamenaných osobních výpovědí vytváří klíčový historický pramen.

1.2 Metoda oral history

Oral history neboli orální historie je typ historické metody uchovávání lidské paměti, nejedná se o zvláštní odvětví vědy, nýbrž jen o výzkumnou metodu. V dobách, než se

⁴ DVOŘÁK, Tomáš a kolektiv. *Úvod do studia dějepisu*. [online] s. 57 © 2014 [cit. 2024-12-2]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/130405-monography.pdf>

⁵ LENDEROVÁ, Milena, ed. a KUBEŠ, Jiří, ed. *Osobní deník a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004, s. 5-6.

příběhy začaly zaznamenávat a uchovávat písemně, byla lidská paměť nositelem informací. Rozhovory s pamětníky jsou tak základním zdrojem této metody.⁶

Orální historie je jak ve světě, tak u nás uznávána jako plnohodnotná historiografická disciplína, která disponuje specifickými postupy a přináší jedinečný pohled na interpretaci minulosti.⁷

V úvodu své studie *Orální historie: metodické a technické postupy* popisuje Miroslav Vaněk oral history jako nástroj, který nachází využití nejen v historii, ale i v oblastech, jako je sociologie, antropologie, etnologie a psychologie aj. Podle Vaňka se v rámci moderních soudobých dějin metoda zaměřuje na zkoumání historických procesů, jejichž aktéři, účastníci a svědkové jsou stále naživu, což umožňuje získat jejich osobní svědectví, zkušenosti a prožitky uchované v paměti.⁸

Mluvené slovo představuje jednu z nejstarších forem lidské komunikace a po staletí hrálo klíčovou roli při zachování obrazu minulosti ve vztahu k přítomnosti a budoucnosti. Od nepaměti sloužilo k uchování lidských osudů prostřednictvím příběhů, jako byly mýty, legendy, pověsti, písně nebo anekdoty. I s příchodem písma a rozmachem psaní zůstalo mluvené slovo významným prostředkem sdělování. Psané záznamy sice umožnily uchovávat ústní tradice v písemné podobě, avšak pouze úzká skupina gramotných měla k těmto textům přístup, což vedlo k paralelnímu soužití mluvené a psané kultury po mnoho let. Mluvené slovo se stalo důležitým zdrojem pro historiky, kteří se opírali jak o tradovaná vyprávění předávaná z generace na generaci, tak o svědectví přímých účastníků událostí.⁹

Získat necenzurovaná data o životě v KLCDR je velmi obtížné z důvodů silné vládní kontroly nad informacemi, které jsou vypouštěny do světa. Díky autorům, kteří aplikovali metodu oral history na uprchlíky, se povedlo získat cenná sdělení o každodenním životě a podmínkách v této uzavřené společnosti. Jejich osobní vyprávění nabízí autentický vhled, který by nikdy nebylo možné získat z oficiálních zdrojů této izolované země, a pomáhá nám doplnit si informace pro celkové pochopení situace v Severní Koreji.

⁶ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a technické postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 9.

⁷ MORÁVKOVÁ, Naděžda. Orální historie ve výuce společenských věd na školách, možnosti a metody. *CIVILIA: odborná revue pro didaktiku společenských věd*, 2013. Ročník 4, číslo 1, s. 32.

⁸ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a technické postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 5.

⁹ MŮCKE, Pavel: Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost. In: *Naše společnost* [online]. 2006, 4, 1. s. 25-26. [cit. 2025-02-24]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1163/f28/Nase%20spolecnost%202006_1.pdf

Mezi autory, kteří tuto metodu aplikovali v knihách zkoumaných v této práci, patří Nina Špitálníková, a to jak knihou *Severka*, tak i *Svědectvím o životě v KLDK*. Další autorkou je bezpochyby Barbara Demick s knihou *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*. A osobní svědectví přináší i Pak Čihjon, která svůj životní příběh převyprávěla Čche Serin a dala tak vzniknout knize *Můj život v Severní Koreji*.

1.3 Memoárová literatura

Memoárová literatura je řazena do dokumentární tvorby a obvykle ji tvoří díla zachycující autorovy vzpomínky na minulost – na události, které sám zažil, kterých se účastnil, nebo které sledoval jako přímý svědek. Klíčovým rysem této literatury je důraz na autenticitu, tedy na věrné zachycení skutečných událostí, nikoli na fikci či umělou konstrukci.¹⁰

Memoárová literatura se vždy zaměřuje na popis konkrétních událostí, přičemž čerpá z různých dokladových materiálů, jako jsou dokumenty, korespondence či soukromé zápisky. Svou povahou patří do dokumentární literatury, kde tvoří specifickou a relativně samostatnou část. Charakteristickým rysem tohoto žánru je propojení objektivních informací s autorovým subjektivním pohledem, který události nejen přibližuje, ale také činí osobnějšími. V některých případech převládá objektivní rovina, jindy naopak subjektivní interpretace.¹¹

Memoárová literatura je žánrem, který se vyznačuje svou osobní povahou a propojením s historickými událostmi. Vlastimil Válek ve své knize *Memoárová literatura 20. století* vymezuje žánr následovně: „Memoárová (vzpomínková) literatura je součástí literatury dokumentární (literatury faktu). Je to žánr poměrně starý, v němž pamětníci popisují své zážitky z cest či z válek, zachycují události z osobního a rodinného života, dávají nahlédnout do svého soukromí, myšlení i citění. Objasňují též své počínání, vysvětlují své jednání a popudy, které k němu vedly, seznamují s lidmi, s nimiž se setkali. Memoáry jsou žánr, který je více vázán na obsah sdělení než na formu. Má styčné plochy zejména s literaturou krásnou, ale stýká se i s literaturou odbornou a publicistikou (je to tedy do značné míry žánr labilní, jakýsi přechodný typ).“¹²

Ve své práci s názvem *K specifčnosti memoárové literatury* se Vlastimil Válek zaměřil i na to, jak je popisována memoárová literatura v encyklopedických slovnících. Došel k závěru, že se v základech shodují a že „memoárová literatura zachycuje více nebo méně

¹⁰ VÁLEK, Vlastimil. *K specifčnosti memoárové literatury*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1984. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/cs/handle/11222.digilib/103838>, s. 11.

¹¹ Tamtéž, s. 65.

¹² VÁLEK, Vlastimil. *Memoárová literatura 20. století*. Brno: CERM, 2000, s. 4.

subjektivně pamětníkovy vzpomínky o minulosti, že má v podstatě dokumentární ráz a že se stýká s uměleckou literaturou“.¹³

Abych jeho závěry potvrdila, ověřila jsem si jeho tvrzení v *Lexikonu literárních pojmů* autorů Libora Pavery a Františka Všetického a vyhledala definici hesla Paměti, která je s jeho výkladem v souladu.¹⁴

Tento žánr je v mé práci zastoupen Ninou Špitálníkovou, Barbarou Demick a Bandim. U Špitálníkové je prezentován určitými životními událostmi pamětníků. Skrze zachycené emoce tak v knize *Svědectví o životě v KLDK* pronikáme do jejich životů. Barbara Demick v knize *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji* zachycuje momenty ze života šesti severokorejských uprchlíků včetně jejich útěku ze země. V knize autora Bandiho *Žaloba* je dosti těžké určit, kam ji vlastně zařadit. Protože autor působí v anonymitě (viz níže), nelze ho zkontaktovat a zjistit, jestli se příběhy staly, nebo zda jsou pouhou fikcí. I za předpokladu, že tyto příběhy nemusí být pravdivé, je řadím do memoárové literatury, a to proto, že se zakládají na určité události nebo událostech, které jsou ověřitelné i z jiných zdrojů. Například z knih se stejnou tematikou, nebo odborných studií o Severní Koreji.

1.4 Biografie

Pod pojmem biografie si spousta lidí představí titul, který popisuje život nějaké významné osobnosti politického, kulturního či sportovního života, ale i příběhy obyčejných lidí. Tato představa je však pouze povrchní, neboť si musíme uvědomit, že některé osobnosti již delší dobu nežijí a stejně tak nemusí žít ani pamětníci. Do příběhu tedy musí logicky zasáhnout různé zdroje poukazující na život popisované osobnosti.

Podle Pavery a Všetického pojem biografie vymezuje vyprávění zaměřená na životní příběhy, aktivity a charaktery konkrétních osob, která byla vytvořena na základě různých zdrojů, jako jsou vyprávění, deníky, memoáry či jiné dokumenty. Popisují jak vnější události života, tak i vnitřní rozvoj dané osobnosti.¹⁵

Ladislava Lederbuchová v knize *Průvodce literárním dílem* definuje biografii jako vylíčení životní dráhy hlavní postavy vycházející z osobních zkušeností autora nebo

¹³ VÁLEK, Vlastimil. *K specifčnosti memoárové literatury*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1984. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/cs/handle/11222.digilib/103838>, s. 17.

¹⁴ VŠETIČKA, FRANTIŠEK. Paměti. In: PAVERA, Libor a VŠETIČKA František. *Lexikon literárních pojmů*. Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 262.

¹⁵ PAVERA, Libor. Biografie. In: PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 51.

z archivních pramenů a dalších dostupných materiálů.¹⁶ Obecně se však dá říct, že ve všech biografických definicích se nachází formulace typu „život významné osoby“ nebo jak je uvedeno v *Průvodci literárním dílem* „životopis důležité nebo zajímavé osobnosti.“¹⁷

Můj názor je, že předloženou definici lze interpretovat tak, že všechny biografické romány, které ve své práci analyzuji, splňují výše uvedené kritérium, a proto mohou být zařazeny mezi biografické texty. Za bibliografické považuji ve své práci dva tituly. Jsou to *Severka* od Niny Špitálníkové a *Můj život v Severní Koreji* od autorky Čche Serin a hlavní hrdinky knihy Pak Čihjon. Obě autorky se pustily do zpracování zajímavých životních příběhů uprchlic na základě jejich autentického vyprávění.

Ačkoli biografie obvykle nebývá řazena mezi ego-dokumenty, v této práci jsem ji mezi ně zařadila, protože zkoumané texty vycházejí z autentických výpovědí a osobních zkušeností hlavních hrdinů.

1.5 Autobiografie

Autobiografie je typ biografické prózy, kdy je autor zároveň hlavním hrdinou svého příběhu. V *Encyklopedii literárních žánrů* je autobiografie definována následovně: „V autobiografii autor hodnotí své činy a prožitky, čímž předkládá osobitý pohled na svou vlastní zkušenost i na svůj osobní a tvůrčí vývoj. Na rozdíl od smyšleného autobiografického románu patří autobiografie k literatuře faktu a klade důraz na dokumentární přesnost vyprávění o skutečné osobě.“¹⁸

Klára Soukupová ve své knize *Vyprávět sám sebe: teorie autobiografie* upozorňuje na složitost vymezení tohoto žánru a jeho neostré hranice. Podle autorky hraje klíčovou roli při vymezení autobiografie otázka vztahu k realitě: „Zatímco svou přiznaně subjektivní perspektivou se vymezuje vůči odborné historiografii, svým nefunkčním statusem se odlišuje od románových textů. Přesto jsou hranice tohoto žánru neostré a mnohdy nejasné a jeho definice problematická. Je zřejmé, že autobiografii není možné postihnout jednoduchým konstatováním, že se jedná o text, v němž autor vypráví o svém životě, protože z vlastních

¹⁶ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. Biografie. In: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H&H, 2002, s. 43.

¹⁷ Tamtéž, s. 43.

¹⁸ KUPCOVÁ, Helena. Autobiografie. In: MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 28.

zážitků autor čerpá téměř ve všech typech textů, funkčních i nefunkčních, a žánr určují vedle tematických i další formální a strukturní kritéria.“¹⁹

Lze tedy říct, že Klára Soukupová konstatuje, že není možné nalézt obecně vyhovující a jednoznačnou definici autobiografie, která by zahrnovala všechny sporné případy. Neexistuje ani žádný ideální model autobiografie, ke kterému by se ostatní díla přibližovala, protože i klasické autobiografie se mezi sebou značně liší.²⁰

V sedmdesátých letech došlo k výraznému nárůstu zájmu o autobiografie a autobiografické texty, což vedlo nejen k literárněhistorickým analýzám a syntézám, ale také k potřebě přesného žánrového vymezení. Soukupová ve své práci *Autobiografie: Žánr a jeho hranice (2015)* předkládá definici autobiografie podle Philippe Lejeuna, který ji publikoval v roce 1975 ve studii *Le pacte autobiographique (Autobiografický pakt)*, jako text, který splňuje několik následujících kritérií. Je psán v próze a ve formě vyprávění, jeho hlavním tématem je individuální životní příběh a autor, jehož jméno na obálce odkazuje ke skutečné osobě, je totožný s vypravěčem i hlavní postavou. Vyprávění je navíc podáváno retrospektivně, tedy z pohledu autora zpětně na svůj život. Splnění těchto kritérií umožňuje jasné odlišení autobiografie od příbuzných žánrů, jako jsou memoáry, biografie, autobiografický román, báseň, deník, portrét nebo esej, které sice mohou obsahovat některé prvky autobiografie, ale nesplňují všechny podmínky. Lejeune sám ovšem připustil, že ne všechna kritéria musí být vždy dodržena striktně a že některé pasáže textů mohou tuto definici porušovat. Přesto lze taková díla považovat za autobiografie, pokud v nich převládají typické rysy žánru. Klíčové je tedy zhodnocení hierarchie a poměru jednotlivých kompozičních prvků v celkovém kontextu díla. Tato definice se stala do určité míry standardem, na který se výzkumy autobiografických textů od té doby odkazují – ať už ji badatelé přijímají, nebo ji podrobují kritickému hodnocení.²¹

Ze všech výše uvedených tvrzení vyplývá, že autobiografie i memoáry jsou žánry, které se obtížně definují a často se prolínají, nebo balancují na hraně s jinými literárními žánry. Právě tato otevřenost různým interpretacím a formám je součástí jejich složité specifikace. Nejdůležitějším prvkem však vždy zůstává vyprávění založené na skutečných událostech, což znamená, že popisované události musí být pravdivé.

¹⁹ SOUKUPOVÁ, Klára. *Vyprávět sám sebe: teorie autobiografie*. Praha: Univerzita Karlova, 2021, s. 25.

²⁰ Tamtéž, s. 27.

²¹ SOUKUPOVÁ, Klára. *Autobiografie: Žánr a jeho hranice*. *Česká literatura*, 2015, Vol. 63, No. 1 (2015), pp. 49-72 [online]. ©2015 [cit. 2025-1-20]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43322168>, s. 50-52.

Tituly, které jsou předmětem této bakalářské práce a které řadím mezi autobiografickou prózu, jsou *Řeka v temnotě* od Masadžiho Išikawy a *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje* od Čang Čin-songa. Oba tito autoři popisují své vlastní životní příběhy. V následující analýze se budu k těmto teoretickým vymezením vracet. Při interpretaci jednotlivých děl budu zohledňovat, jak se autobiografické, biografické a memoárové prvky promítají do vyprávění, narativní strategie a celkového vyznění textu.

2 Informace o KLDR

2.1 Vznik KLDR

Aby bylo možné pochopit význam očitých svědectví popisovaných v titulech prezentovaných v této práci, považuji za vhodné stručným způsobem popsat některé historické souvislosti.

Korejská lidově demokratická republika (KLDR), běžně známá jako Severní Korea, je země nacházející se na severní části Korejského poloostrova ve východní Asii. Dějiny Koreje, podobně jako dějiny jiných států, sahají až do starší doby kamenné. Pro účely této práce je však podstatné až období po druhé světové válce.

Po jejím skončení ještě ani jedna z vítězných světových velmocí, tedy ani USA, ani Sovětský svaz, nepředpovídaly rozdělení Koreje na dva samostatné celky. V tu dobu byla ukončena téměř čtyřicetiletá okupace Koreje Japonskem a Korejci se domnívali, že se stanou svobodnou a nezávislou zemí. Světové velmoci však zamýšlely dočasnou správu Koreje složenou ze čtyř mocností. S postupem času docházelo k polarizaci korejské politické scény, a to především vlivem a působením sovětské a americké politiky. Přestože se Spojené státy i Sovětský svaz zavázaly k mezinárodnímu řešení poručenskou správou, jednotky umístěné přímo v Koreji směly na základě rozhodnutí z nejvyšších míst prosazovat nacionalistickou politiku. V důsledku toho došlo v roce 1946 k podpoře na sobě nezávislých orgánů v Pchjongjangu a v Soulu. Následně začaly i vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem procházet značnými změnami. Všechny tyto okolnosti vedly k jedinému cíli, a to ke vzniku dvou oddělených režimů. V roce 1947 přesunuly Spojené státy problematiku Koreje na půdu OSN. Byla vytvořena prozatímní komise pro Koreu – UNTCOK, která měla dohlížet na průběh voleb. Tato komise nebyla však do severní oblasti Pchjongjangem, respektive Sovětským svazem vpuštěna, a proto se volby konaly pouze na jihu. Následně byla vyhlášena Korejská republika a prezidentem se stal Il Sung-man. Z voleb vzešlá vláda byla okamžitě uznána Spojenými státy a jejich spojenci. Po těchto událostech proběhly volby i na severu, kde byla vyhlášena Korejská lidově demokratická republika v čele s vůdcem Kim Ir-senem (známým též pod jménem Kim Il-song). Vlády v obou zemích se pak prohlásily za jediné legitimní na celém korejském poloostrově.²²

²² ECKERT, J. Carter. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 244-247.

Po vzniku Korejské lidově demokratické republiky v roce 1948 dochází k zásadním změnám v politickém systému, ekonomice a společenském životě, a to vše ve jménu budování socialismu a upevnování moci Kim Ir-sena. Ideologie marxismu-leninismu se stala klíčovým prvkem revolučního vývoje společnosti a prostřednictvím severokorejské propagandy proniká do všech oblastí veřejného života.²³

Marxismus-leninismus je politická ideologie, která vznikla na počátku 20. století jako systematizovaná teorie spojující prvky marxistické socioekonomické teorie a leninské politické strategie. Vyvinula ji bolševická strana v Sovětském svazu a název nese po zakladatelích těchto myšlenek – Karlu Marxovi a Vladimíru Iljiči Leninovi. Tato ideologie staví na Marxových teoriích o třídním boji a vykořisťování dělnické třídy kapitalistickou buržoazií, což podle Marxe nevyhnutelně vyústí v revoluci vedenou dělníky. Lenin však zdůrazňoval potřebu strany složené z profesionálních revolucionářů, kteří by proletariát vedli ke svržení buržoazie a vytvoření socialistického státu.²⁴

2.2 Kim Ir-sen

Kim Ir-sen tedy upevnil svou moc a s pomocí dalších propagandistů začal vytvářet silný kult osobnosti. Ten může vznikat tehdy, když se diktatura jednoho člověka prezentuje jako demokracie. Jeho účelem je vytvořit iluzi výjimečných schopností vládce, který společně s lidem naplňuje ideály demokracie. V tomto ohledu lze Kimův kult připodobnit k uctívání Mao Ce-tunga a Josifa Stalina, avšak v mnoha dalších aspektech má blíže ke kultům fašistických vůdců. Severokorejský kult vyzdvihuje Kima jako zosobnění národních ctností. Je považován za nejryzejšího, nejupřímnějšího a nejčistšího Korejce – toho nejautentičtějšího v historii korejského národa.²⁵

Jednou z nejvýznamnějších událostí v historii KLDK byla Korejská válka. Ta probíhala mezi lety 1950 a 1953. Byla první válkou, do které se Organizace spojených národů zapojila v obraně proti agresorovi. Konflikt rychle získal mezinárodní rozměr. Pod hlavičkou Organizace spojených národů bojovalo na straně Jižní Koreje celkem šestnáct států, včetně USA, Velké Británie, Turecka, Austrálie, Kanady a dalších. Na straně Severní Koreje pak především Sovětský svaz a Čína. Ztráty na životech byly na obou stranách obrovské. Katastrofou byla válka i pro korejský národ. Zahynulo několik desítek tisíc civilních

²³ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Propaganda v KLDK: funkce, metody a vývoj*. Praha: Beth-Or, 2014, s. 9.

²⁴ Iside With. *Marxismus – leninismus* [online]. ©2024 [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://uk.isidewith.com/cs/ideologies/marxism-leninism>

²⁵ MYERS, Brian Reynolds. *Nejčistší rasa – Jak Severokorejci vidí sami sebe a proč je důležité to vědět*. Praha: Ideál, 2013, s. 100.

obyvatel, některá data uvádějí i jeden až dva miliony. Válka však neskončila formální mírovou dohodou, nýbrž pouze dohodou o příměří, která byla podepsána v roce 1953. Tato dohoda nezajistila sjednocení Korejského poloostrova, ale naopak potvrdila trvajícím existenci dvou oddělených států – Severní a Jižní Koreje.²⁶

Tříletý válečný konflikt zanechal nejen velké materiální škody na krajině a na městech, jako například Pchjongjangu, ale i škody na zdraví a psychice Korejců, kteří ho přežili. Toto dědictví dodnes ovlivňuje obě Koreje, jejich vnitřní vývoj i vzájemné vztahy.²⁷

Korejská válka nepřinesla ani vítěze, ani poražené. Paradoxně si však každá strana přisuzuje vítězství. Konflikt vedl k definitivnímu rozdělení bývalých vojenských spojenců a upevnil existenci dvou samostatných korejských států.²⁸

Po válce se objevuje nový nástroj ideologie, a to politika čučche. Tento pojem bývá nejčastěji překládán jako samostatnost, soběstačnost, spoléhání se na vlastní sílu. Důležitost této ideologie představuje i její začlenění do ústavy KLCDR.²⁹

Termín poprvé použil Kim Ir-sen v roce 1955. Tato ideologie měla nejen posilovat kult osobnosti Kim Ir-sena, ale zároveň vyzdvihovala národní hrdost a nezávislost Severokorejců. Od šedesátých let se v denících objevovaly rozsáhlé texty vyzdvihující nadřazenost socialistického systému nad kapitalistickým, který byl označován za úpadkový. Školní osnovy byly upraveny, ideologie čučche se postupně začlenila do všech oficiálních vědeckých a akademických institucí a ovlivnila také podobu umění a literatury té doby. Všechny tyto kroky směřovaly k upevnění přesvědčení o správnosti a jedinečnosti této ideologie. Aby byla nová ideologie podpořena oficiální autoritou, bylo na 5. sjezdu Korejské strany práce v roce 1970 rozhodnuto začlenit do jejích stanov prohlášení, že jediným vodítkem činnosti strany jsou „veliké ideje čučche soudruha Kim Ir-sena“. Zároveň začaly noviny stále častěji zdůrazňovat, že ideologie čučche je jedinou současnou ideologií, která má mezinárodní význam, a hybnou sílu. Podobně i ústava KLCDR z roku 1972 vyzdvihovala čučche jako základní princip veškeré domácí i zahraniční politiky. Od sedmdesátých let sloužila tato ideologie jako nástroj k ospravedlnění veškerých kroků politické moci. Zdůrazňovala jak národní, tak i mezinárodní výjimečnost a rovněž nadřazenost severokorejského přístupu. Tento koncept šel

²⁶ CATCHPOLE, Brian. *Korejská válka 1950-53*. Praha: BB art, 2003, s. 13, 308-322.

²⁷ ECKERT, J. Carter. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 250.

²⁸ HUSENICOVÁ, Lucia. *Severná Kórea: politický systém, ideológia, zahraničná politika*. Banská Bystrica: Belianum, 2020, s. 18.

²⁹ Tamtéž, s. 33.

ruku v ruce s výraznou prezentací Kim Ir-sena, která sloužila k posilování jeho postavení a upevňování kultu osobnosti.³⁰

Kim Ir-sen zemřel v roce 1994 ve věku 82 let. Oficiálně uváděnou příčinou smrti byl srdeční infarkt. K moci se dostal jeho syn Kim Čong-il a od počátku jeho vlády docházelo opět k upevňování politiky čučche a posilování kultu osobnosti. Den jeho narozenin byl vyhlášen za státní svátek KLLDR. V roce 1997 je zaveden nový kalendář čučche, který začíná rokem narození Kim Ir-sena.³¹

2.2 Kim Čong-il

Přechod moci na Kim Čong-ila byl pečlivě připravován, nicméně se neobešel bez komplikací. Tou první bylo, že nikdy v minulosti této země nebylo pomyslné žezlo předané z otce na syna. Tou druhou byl hladomor, který v tu dobu zemi postihl, a vedení strany ani Kim Čong-il nechtěli být spojováni se zaviněním této katastrofy. Oficiálně tak Kim Čong-il držel smutek po smrti otce. Nicméně asi tři měsíce po pohřbu Im Ir-sena se Kim Čong-il ujal vlády a mnoho obyvatel KLLDR si ho tak spojuje s obdobím největších útrap. Mnoho z těch, kteří období hladomoru přežili, vyprávěli o tom, že museli jíst krysy, vybírat kukuřici z kravinců a v některých případech se hovořilo i o kanibalismu. Vládnoucí režim toto období označil za „namáhavý pochod“. Po období hladomoru se Kim Čong-il rozhodl posílit celkovou moc armády, které věnoval veškeré dostupné zdroje a jejíž velení povýšil do nejvyšších pater společenské hierarchie. V této době se vše zaměřuje na vývoj jaderné zbraně. V roce 2008 dostal Kim Čong-il záchvat mrtvice, který přežil, ale začalo se řešit, kdo by ho mohl nahradit. V této otázce nakonec nehrálo hlavní roli, který z Kimových synů je pro vládnutí nejvhodnější, ale spíše politické ambice matek. Nakonec se Kim Čong-il rozhodl, že jeho nástupcem bude Kim Čong-un.³²

2.3 Kim Čong-un

V roce 2011 zemřel Kim Čong-il a v tu dobu sedmadvacetiletý Kim Čong-un přebírá moc. Od počátku se snažil navázat na svého děda Kim Ir-sena. S pomocí řízené propagandy se snažil odvést pozornost obyvatel od vzpomínek na vládu svého otce a zaměřil se na uctívání

³⁰ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Propaganda v KLLDR: funkce, metody a vývoj*. Praha: Beth-Or, 2014, s.19-24.

³¹ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 345-346.

³² FIFIELD, Anna. *Dokonalý soudruh Kim Čong-un*. Brno: CPress, 2020, s. 46-51.

Kim Ir-sena. Především se však snažil před lidmi vystupovat jako on – jako jediný, kdo je schopný je ochránit.³³

Kim Čong-un uzavřel hranice Severní Koreje, aby zabránil obyvatelům v emigraci a zároveň izoloval zemi od okolního světa. Tímto krokem se snažil omezit přístup občanů k informacím zvenčí. Zakázal například sledování jihokorejské televize či poslech čínské popové hudby, čímž posílil kontrolu nad kulturou a informacemi dostupnými obyvatelstvu. To vše vedlo k neustálému strachu všech obyvatel, a to i u vyšší třídy, která se obávala v lepším případě nuceného stěhování do okrajových částí KLLDR, v horším případě smrti.³⁴

V tomto období dochází k řadě čistek a poprav, a to i v nejvyšších patrech severokorejského režimu. Rodiny i jednotlivci jsou diskriminováni ve škole, bydlišti i zaměstnání. Političtí disidenti jsou vězněni v politických vězeňských táborech, kde dochází k porušování snad všech lidských práv. Restriktivní opatření jsou zaměřena nejen na politické vězně, ale i na tři generace jejich rodin. V praxi se to tak dotýká rodičů, dětí a sourozenců s rodinami.³⁵

Od Korejské války byl v Severní Koreji posilován totalitní režim, a především kult osobnosti. Kim Ir-sen i jeho následníci, syn Kim Čong-il a vnuk Kim Čong-un, pokračovali v udržování silné centralizované moci. KLLDR se stala známou svou uzavřeností vůči zbytku světa, přísnou kontrolou informací, sledováním osob, jejich chování i komunikace a intenzivní propagandou. Cílem těchto opatření v totalitních společnostech bylo a je potlačení jakýchkoliv aktivit, které by mohly ohrozit vládnoucí vrstvu. Kontrola informací, monitorování chování občanů a odposlechy komunikace jsou běžné i v demokratických zemích, ale zde je vše směřováno k ochraně společnosti a regulováno zákony. Domnívám se, že obecně lze konstatovat, že v totalitních režimech jsou uvedené praktiky využívány jako nástroje k udržení moci a potlačování opozice, zatímco v demokratických společnostech spíše pro ochranu společnosti před terorismem, extremismem a organizovaným zločinem. Nicméně i zde se objevují nesouhlasná stanoviska s přílišným zasahováním do soukromí jednotlivců. Podstatné je však zachování rovnováhy mezi bezpečností a osobními právy. Na pozadí výše popisovaných událostí se pak odehrávaly osobní příběhy prezentované konkrétními aktéry nebo zprostředkované autory, o nichž se budu zmiňovat dále.

³³ NAPOLEONI, Loretta. *Severní Korea a dynastie Kimů: nepřítel, kterého rádi nenávidíme*. Praha: Karolinum, 2022, s. 10.

³⁴ FIFIELD, Anna. *Dokonalý soudruh Kim Čong-un*. Brno: CPress, 2020, s. 117-118.

³⁵ NAPOLEONI, Loretta. *Severní Korea a dynastie Kimů: nepřítel, kterého rádi nenávidíme*. Praha: Karolinum, 2022, s. 91-97.

3 Autoři a zkoumané knihy

3.1 Nina Špitálníková

Nina Špitálníková (1987) je česká koreanistka, bojovnice za ženská práva a spisovatelka. V rozhovoru pro Český rozhlas mimo jiné uvedla: „Já se necítím jako koreanista, nebo jako ano, ale jsou opravdu o dost lepší koreanisti než jsem já, a necítím se ani jako spisovatelka, protože pro mě se literátem musíš stát, musíš se vypsát a já ještě vypsaná nejsem. Jsem na sebe dost kritická, já to vím.“³⁶ Můj názor je takový, že ačkoliv se Špitálníková neidentifikuje jako koreanistka ani spisovatelka, svým dílem a odborným zaměřením tyto role jednoznačně naplňuje. Její knihy čerpají z hluboké znalosti severokorejské kultury, kterou získala nejen studiem koreanistiky, ale také pobytem v KLDŘ a rozhovory s uprchlíky. Jako autorka dokázala své poznatky zprostředkovat v literárně hodnotných textech. Přestože sama tyto role relativizuje, domnívám se, že její skromnost spíše reflektuje osobní postoj než objektivní hodnocení jejího odborného přínosu.

Nina Špitálníková, absolventka koreanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, se jako první žena ze Západu zúčastnila stáže na Kim Ir-senově univerzitě v Pchjongjangu. Své zkušenosti z této stáže zpracovala v debutové knize *Mezi dvěma Kimy* (2017). Na ni navázala publikace *Svědectví o životě v KLDŘ* (2020), která jí vynesla cenu Magnesia Litera v kategorii Publicistika. Špitálníková ve své tvorbě propojuje odbornou práci s přístupnou formou určenou široké veřejnosti. Metodu oral history využívá k zachycení autentických výpovědí, které kombinuje s prvky reportážní literatury a literatury faktu. Tento přístup jí umožňuje vytvářet komplexní obraz severokorejské reality a zprostředkovat jej čtenářům srozumitelným, ale zároveň odborně podloženým způsobem. V roce 2023 vyšla její poslední kniha *Severka*. Aktuálně připravuje novou knihu s názvem *Tota lita*. Ta bude určena pro zvědavé děti a jejich rodiče. Prostřednictvím příběhů z království krále Totáče seznámí mladé čtenáře s tématy souvisejícími s životem v totalitním režimu. Pohádka bude rovněž zahrnovat pracovní listy přizpůsobené věku dětí, které umožní zábavnou formou rozvíjet znalosti a povědomí o těchto tématech.³⁷

³⁶ KOSTKOVÁ, Tereza. Příběh Severky byl tak silný, že jsem ho chtěla zpracovat, vysvětluje koreanistka a spisovatelka Nina Špitálníková. *Český rozhlas*. [online]. ©2023 [cit. 2024-12-9]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/pribeh-severky-byl-tak-silny-ze-jsem-ho-chtela-zpracovat-vysvetluje-koreanistka-9084767>

³⁷ ŠPITÁLNÍKOVÁ, NINA. Od románu SEVERKA k pohádce TOTA LITÁ. *DONIO*. [online]. ©2023 [cit. 2024-12-2]. Dostupné z: <https://donio.cz/od-romanu-severka-az-k-pohadce-tota-lita>

3.1.1 Svědectví o životě v KLCDR

Knihy *Svědectví o životě v KLCDR* je založena na autentických výpovědích konkrétních osob, které byly pořizovány od roku 2014 do roku 2020, a to zcela anonymně. Z důvodu jejich možné identifikace byla některá data vynechána nebo pozměněna. Obsah tvoří sedm rozhovorů se severokorejskými uprchlíky. Postavy, jejichž osudy kniha zachycuje, zahrnují různorodé skupiny obyvatel. Konkrétně se jedná o rozhovory s profesorkou, dělníkem (šmelinářem), převaděčem, vysokoškolačkou, feministkou, řidičem a důchodkyní. Tato rozmanitost umožňuje komplexní pohled na to, jak jednotlivé sociální vrstvy a profese přistupují k životu, jaké jsou jejich hodnoty a celkově mentalita v diktatuře. Každý rozhovor odhaluje specifika každodenního života v KLCDR, ať už jde o přístup k potravinám, zdravotní péči, vzdělání nebo o pracovní podmínky. Kniha také skrze osobní vyprávění skládá mozaiku emocí, od strachu, nejistoty a beznaděje až po naději a odhodlání změnit svůj osud. Autorka v knize ukazuje kontrasty mezi režimní propagandou a realitou života. Někteří narátoři sdílejí pozitivní vzpomínky a věří v ideologii, zatímco jiní otevřeně popisují krutost režimu. Kniha rovněž poukazuje na rozdíly životních podmínek obyvatel měst a venkova, chudých a privilegovaných.

Profesorka popisuje systém školství a vzpomíná na svůj život v hlavním městě, později na frustraci z přestěhování na sever a těžkosti, které jí do života přinesla změna. Šmelinář popisuje svou vojenskou službu, trauma z otřesných podmínek připomínajících koncentrační tábor a rozhodnutí uprchnout. Další vyprávění se soustředí na převaděče a jeho vzpomínky na dětství v těžkých podmínkách, hladu a strachu, který ovládal jeho rodinu. Vysokoškolačka vypráví o svém životě ve zajištěnější rodině a současném strachu o rodinu, která zůstala v KLCDR. Feministka mluví o traumatu z vojenské služby a o svém pochroumaném vztahu k mužům. Řidič se zaměřuje na strach a podezření, které v něm vyvolával život v režimu, včetně nutnosti udávat ostatní. Důchodkyně vzpomíná na svou loajalitu k režimu, ale také na změněný pohled na minulost a nesnášenlivost vůči novému režimu, který přišel po jejím útěku.

3.1.2 Severka

Severka je dosud poslední vydanou knihou Niny Špitálníkové. Autorka představuje příběh Ri Jō-čong, mladé ženy z prominentní rodiny. Postavení jejího otce, jenž pracoval pro režim, jí přineslo značné výhody a ona si tak mohla užívat života, o kterém se většině obyvatel Severní Koreje ani nezdá. Měla dostatek jídla, lepšího oblečení i vyhlídek do budoucna. I v této

knize hraje důležitou roli strach. Neustálá obava o získané společenské postavení a o to, zda je dostatečná projevovaná loajalita k režimu.

Struktura knihy je koncipována jako forma soudního procesu, v němž se prolínají různé perspektivy od vyprávění hlavní hrdinky až po svědectví dalších postav. Tato struktura zpochybňuje důvěryhodnost hlavní hrdinky, ale o tom si více povíme u samotné analýzy tohoto textu.

Ri Jō-čong byla vychována jak oddaná komunistka, která milovala svého vůdce a věřila ve správnost severokorejské ideologie státu. Během dospívání zjišťovala, že za věrnost režimu může získávat různé výhody. Výše zmíněný strach o vlastní pozici ji přiměl k udávání spolužáků, přátel i rodiny. Bylo to pro ni běžnou součástí života, přestože mnohé z jejích činů měly dalekosáhlé následky, kterých si vůbec nebyla vědoma.

Ačkoli byla hlavní hrdinka pevně přesvědčena o správnosti své ideologie, osud jí přinesl nečekaný zvrát. Nikdy neplánovala útěk ze Severní Koreje, avšak její otec si byl vědom toho, že ani jeho vysoké postavení jí nemůže zaručit bezpečí, a tak její útěk naplánoval. Ri Jō-čong se dostává do Jižní Koreje, do místa, které bylo režimem vykreslováno jako hnízdo kapitalistické společnosti.

V Jižní Koreji se snaží zapadnou a skrýt svou minulost, ovšem postupně na povrch vyplouvají různé detaily z jejího života. Kim Čok-U, bývalá spolužačka, která se stala jednou z obětí Ri Jō-čong a skončila v nápravném táboře, přerušuje její vyprávění a odhaluje děsivé podmínky severokorejského vězeňského systému. Tento střet perspektiv nutí čtenáře zpochybnit pravdivost všeho, co si do té doby o hlavní hrdince mysleli. A tak je příběh obohacen o rozporuplné pocity, na jedné straně hlavní hrdinka vystupuje jako oběť režimu a na druhé straně jako aktivní přispěvatelka k jeho udržování.

Knihy je věnovaná památce Ri Jō-čong. Autorka v samotném závěru knihy uvádí zdrcující informaci: „Ri Jō-čong se nakonec stala sama sobě soudkyní. A to tou nejtvrděší soudkyní, jakou mohla najít: Za své činy si udělila ten nejvyšší trest. Neunesla svou vinu a dobrovolně, svobodně odešla z tohoto světa.“³⁸

3.2 Barbara Demick

Barbara Demick (1959) je novinářka, která pochází z Ridgewoodu ve státě New Jersey (USA). Vyrůstala v New Jersey a vystudovala Yale College. Kariéře novinářky se začala

³⁸ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Severka*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2020, s 212.

věnovat jako reportérka pro *Philadelphia Inquirer*. Zde se zaměřovala především na události z Blízkého východu a Balkánu. Později působila jako vedoucí poboček *Los Angeles Times* v Soulu a Pekingu. Ve své kariéře se věnovala podrobnému investigativnímu zpravodajství, za které získala mnoho prestižních ocenění. Mezi ta nejvýznamnější bezesporu patří cena Samuela Johnsona (dnes Baillie Gifford Prize) za literaturu faktu, Polkova cena, cena Roberta F. Kennedyho a Shorensteinova cena za reportáže o Asii. Získala také ocenění od Overseas Press Club za reportáže o lidských právech. Je autorkou několika uznávaných knih. Mezi její díla patří *Logavinina ulice: Život a smrt v jedné sarajevské čtvrti* (*Logavina Street: Life and Death in a Sarajevo Neighborhood*, 1996), *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji* (*Nothing to Envy: Ordinary Lives in North Korea*, 2009), která byla nominována na National Book Award a National Book Critics Circle Award. Její poslední knihou je *Jíst Budhu: Život a smrt v tibetském městě* (*Eat the Buddha: Life and Death in a Tibetan Town*), vydaná v červenci 2020. Kromě své novinářské činnosti byla i držitelkou stipendia na Kolumbijské univerzitě a hostující profesorkou žurnalistiky na Princetonské univerzitě. V současné době žije v New Yorku.³⁹

3.2.1 *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*

Knih *Není co závidět* od Barbary Demick se zaměřuje na život v Severní Koreji, kde je každodenní realitou propaganda a přísná pravidla režimu. Z mého pohledu je na knize znát, že autorka je novinářka, neboť její přístup je silně faktografický. Příběhy jednotlivých postav jsou prokládány přehledem reálií, historických souvislostí a popisu různých aspektů severokorejské společnosti, což čtenáři umožňuje lépe pochopit kontext, v němž se tyto osudy odehrávají. K českému vydání knihy byl připojen doslov od Vladimíra Pucka, ve kterém konstatuje: „Autorce se podařilo tyto memoáry několika jednotlivců doplnit formou literatury faktu také o historická data a širší aspekty, například (ne)možnost sjednocení rozdělených států, problém kultu osobnosti, metody totality. Lze sem zahrnout i pokus klanu Kimů o obnovu systému středověkého státu, nápodobu čínského konfuciánského vzoru, formou dynastie s dědičným právem následnictví. Ocenění si konečně zaslouží také nakladatelství za to, že uvedlo na náš trh publikaci, kterou bezpochyby uvítají odborníci zabývající se situací na Dálném východě, ale která pro svou literární hodnotu a vytříbený styl potěší i běžné čtenáře.“⁴⁰

³⁹ DEMICK, BARBARA. *About Barbara Demick* [online]. ©2024 [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://www.barbarademick.com/about/>

⁴⁰ PUCEK, Vladimír. In: DEMICK, Barbara. *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*. Zlín: Kniha Zlín, 2021, s. 353.

Knih sleduje příběh lékařky, která se snaží zachraňovat pacienty i při zoufalém nedostatku léků a základního vybavení, mladého bezdomovce Hjoka, který se potuluje ulicemi ve snaze přežít, a paní Songové, vzorné pracovnice oddané režimu, a její dcery Ok-hi, která je přesným opakem a režimu i jeho ideologii se vzpírá a snaží se najít si svou vlastní cestu. Další dějovou linku tvoří Mi-ran, mladá učitelka, která má vztah s elitním studentem Čun-sangem, ten však musí zůstat tajemstvím kvůli přísným společenským pravidlům a rozdílům v jejich původu. Velká část knihy se věnuje i těžkým rozhodnutím spojeným s útekem ze země a složitému přizpůsobování se novému životu v Jižní Koreji, kde je třeba začít znovu úplně od začátku.

3.3 Čang Čin-song

Čang Čin-song (1971), známý také jako Jang Jin-sung, uprchl ze Severní Koreje v roce 2004. Působil v Odboru sjednocené fronty Korejské strany práce, který se zaměřuje na zpravodajské aktivity, tvorbu politiky a diplomacii mezi Severní a Jižní Koreou. V rámci tohoto odboru pracoval v sekci poezie, kde se podílel na literární propagandě určené pro distribuci v Jižní Koreji. Kvůli nešťastné události byl nucen opustit svou zemi a začít nový život v exilu. Dnes žije v Soulu, kde vede magazín *New Focus International*, zaměřený na dění v Severní Koreji. Ve své autobiografii *Milovaný vůdce – můj útek ze Severní Koreje* z roku 2014 podává svědectví o životě v Severní Koreji a o svém nebezpečném útěku do Jižní Koreje.⁴¹

Jeho útek z KLR byl obtížnější ve srovnání s útekem ostatních severokorejských uprchlíků, protože byl pro tamní režim důležitou osobou. Jako vysoce postavený pracovník měl přístup k utajovaným informacím, proto byly, speciálně kvůli němu, vyslány bezpečnostní složky, které spolupracovaly na jeho dopadení s čínskými úřady. Většina uprchlíků je po překročení hranic relativně v bezpečí, kdežto Čanga pronásledovali všude. Ke svému komplikovanému útěku se vyjádřil v rozhovoru pro ČT24 v roce 2016: „Bylo to pro mě velice obtížné, protože jihokorejská vláda se ode mě odvrátila, v patách mi bylo severokorejské komando a pronásledovaly mě i čínské represivní složky. Psychicky na tom celém bylo nejhorší, že když jsem žádal o pomoc korejský konzulát nebo Jihokorejce, kteří pobývali v Číně, vlastně jsem žádal ve své mateřštině své soukmenovce, a přesto mi byla odepřena pomoc. Uvědomil jsem si, že budu muset něco vymyslet sám. Nakonec mě napadla možnost zkontaktovat jihokorejská média – zvláštní zpravodaje, kteří pobývali v Číně. Slíbil jsem

⁴¹ MONAGHAN, Euan. *Structo talks to Jang Jin-sung*. [online] © 2016 [cit. 2025-1-14]. Dostupné z: <https://structomagazine.co.uk/interviews/jang-jin-sung/>

jim, že jim exkluzivně poskytnu informace, což se nějakým způsobem doneslo tajným službám a ty usoudily, že by byl ještě větší problém, kdyby mě vytěžila média dřív než zpravodajská služba. Nakonec to dopadlo tak, že jsem se do Jižní Koreje dostal v porovnání s jinými uprchlíky relativně snadno.“⁴²

3.3.1 *Milovaný vůdce*

Kniha *Milovaný vůdce – Můj útek ze Severní Koreje* od Čang Čin-songa se výrazně liší od jiných děl o Severní Koreji. Čang jako důvěrník Kim Čong-ila a elitní básník byl nejen součástí systému, ale působil na vysoké pozici propagandistického aparátu, což mu poskytovalo přístup k utajovaným informacím, které režim před světem pečlivě skrývá. Jeho pohled je cenným zdrojem poznání o režimu severokorejského státu.

První část knihy čtenáře zasvěcuje do mechanismů fungování severokorejské diktatury. Čang vyrůstal jako privilegovaný člen severokorejské elity a jeho talent pro poezii mu otevřel dveře k práci v oddělení propagandy, kde se věnoval vytváření literatury oslavující vůdce a režim. Jeho díla byla součástí pečlivě organizované propagandy, která měla posilovat kult osobnosti Kim Čong-ila a kontrolovat myšlení obyvatel. Čang odhaluje, jak totalitní systém manipuluje svými občany, včetně nejvyšších stranických funkcionářů. V popisech přibližuje svou účast na tajných schůzkách a detailní kontrolu, které podléhala veškerá média a literatura. Zároveň během své návštěvy kamaráda vykresluje každodenní realitu života v Severní Koreji, kde vedle propagandistické iluze prosperity vládne hlad a strach.

Druhá část knihy popisuje autorovo rozhodnutí uprchnout ze Severní Koreje a samotný průběh útěku. Osudový zlom ve vyprávění nastává právě v okamžiku, kdy Jong-min, blízký přítel Čanga, ztratil Čangem potají vypůjčenou knihu, která obsahovala tajné informace o režimu. Kniha byla nalezena, což okamžitě přivolalo pozornost státních bezpečnostních složek. Když si oba uvědomili, že režim nebude tento přečin tolerovat, rozhodli se spolu uprchnout, aby si zachránili život.

Společně překročili přísně střežené hranice do Číny. Cesta byla nebezpečná nejen kvůli pohraničním strážím, ale také kvůli čínským úřadům, které často spolupracují se Severní Koreou a vydávají uprchlíky zpět. V Číně museli čelit neustálému strachu z odhalení a tvrdým

⁴² PROCHÁZKOVÁ, Kateřina. Bývalý básník Kim Čong-ila: Režim v KLDK by mohl padnout do šesti let. *ČT24*. [online]. ©2016 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/byvaly-basnik-kim-cong-ila-rezim-v-kldr-by-mohl-padnout-do-sesti-let-108504>

podmínkám. Nakonec se museli rozdělit, aby zvýšili šanci na úspěch. Jong-min byl bohužel dopaden a následně spáchal sebevraždu.

Ve třetí části knihy Čang popisuje své zážitky poté, co dosáhl svobody. Usadil se v Jižní Koreji, kde mohl poprvé v životě zažít skutečnou svobodu projevu a nezávislost. Přesto však zůstává jeho život poznamenán pocitem viny za opuštění rodiny a přátel, které nechal v Severní Koreji.

3.4 Masadží Išikawa

Masadži Išikawa (1947), korejským jménem To Čchan-sun, se narodil v japonském městě Kawasaki korejskému otci a japonské matce. Jeho otec byl opilec a násilník. V rodině bylo běžné domácí násilí.⁴³

Podobně jako mnoho dalších etnických Korejců žijících v Japonsku se Išikawova rodina v roce 1960, kdy mu bylo třináct let, přesunula v rámci programu organizovaného Červeným křížem do Severní Koreje. Cílem tohoto programu bylo zajistit návrat Korejců, kteří přišli do Japonska před válkou nebo během ní. Odhaduje se, že v letech 1959 až 1984 odešlo do Severní Koreje přibližně 93 340 korejských obyvatel Japonska i s rodinami. Japonský Červený kříž uvádí, že mezi nimi bylo asi osmnáct set japonských žen, včetně Išikawovy matky, které následovaly své korejské partnery. Život v Severní Koreji, oslavované jako „ráj na zemi“, se však od tohoto ideálu dramaticky lišil. Išikawova matka, která čelila chudobě a diskriminaci, zemřela v roce 1973, jeho otec pak v roce 1984. Jeho mladší sestra a dvě děti zemřely hladem v roce 1997, krátce po Išikawově útěku ze Severní Koreje. Jeho druhou sestru se mu podařilo zachránit až v roce 2004, kdy s pomocí pohraniční mafie překročil řeku Jalu a dorazil do Číny.⁴⁴

Išikawa svůj životní příběh později popsal v knize *Řeka v temnotě (River in Darkness, 2018)*.

3.4.1 *Řeka v temnotě*

Knih *Řeka v temnotě* je výpovědí o autorově životě. Popisuje období od jeho přesídlení z Japonska, přes roky strávené v nelidských životních podmínkách, bídě a utrpení, až po jeho útěk zpět do Japonska. Tematicky kniha zachycuje na jedné straně tíživou každodennost

⁴³ IŠIKAWA, Masadží. *Řeka v temnotě*. Zlín: Kniha Zlín, 2020, informace z přebalu.

⁴⁴ Masaji Ishikawa. In: *Editorial herder México*. [online] ©2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://herder.com.mx/en/autores-writers/masaji-ishikawa>

obyčejných lidí v Severní Koreji a na druhé straně i vztahy mezi Korejci a Japonci a jejich širší politické a historické souvislosti.

Román je založený na autentickém svědectví autora. Dílo tedy čerpá z jeho vlastních zkušeností. Jak již bylo zmíněno výše, tehdy třináctiletý autor byl, jako potomek Korejce a Japonky, v roce 1960 spolu s celou svou rodinou přesídlen do Severní Koreje v rámci programu organizovaného Červeným křížem. Tento krok byl výsledkem propagandy a falešných slibů. Slibovaný „ráj na zemi“ se nakonec ukázal jako místo plné chudoby, diskriminace a každodenního zápasu o přežití. Děj knihy podrobně sleduje autorových 36 let v Severní Koreji a jeho boj proti realitě, kterou byl hladomor, nedostatek základních potřeb a bolestivé ztráty blízkých osob.

Išikawa podrobně popisuje své pocity z bezvýchodné situace a postupnou ztrátu iluzí o severokorejském režimu, který nejen že nenaplňoval sliby lepšího života, ale systematicky potlačoval jakoukoliv možnost svobody. Klíčovou událostí příběhu je útěk autora do Číny. Před svým útekem slíbil zbylým členům rodiny, že pokud se mu podaří dostat do bezpečí, tak udělá vše pro to, aby zachránil i je. Po překročení řeky Jalu se však ukázalo, že jeho slib bude téměř nemožné splnit. Autor se v textu svěřil, že tento nesplněný slib ho tíží a dělá vše proto, aby se s rodinou opět shledal.

Při mém výzkumu se mi však nepodařilo z dostupných zdrojů nalézt žádné informace, které by naznačovaly, že by se autor se svou rodinou ještě někdy shledal. Lze se tedy domnívat, že jeho blízcí zůstali v Severní Koreji pravděpodobně bez šance na záchranu.

3.5 Bandi

Bandi (1950), v překladu do češtiny světluška, je pseudonym autora, který v Severní Koreji stále žije. Ve své vlasti píše a své příběhy, v nichž kritizuje autoritativní, diktátorský režim, posílá různými cestami do světa. Vzhledem k nebezpečnosti svého jednání musí zůstat anonymitě a působit velice opatrně. Proto jsou informace o jeho osobě těžko dohledatelné, a i v této práci jsem se musela spokojit pouze s informacemi uvedenými na přebalu jeho knihy. Ve svých protirežimních povídkách popisuje utrpení běžných korejských jednotlivců i rodin. Vzhledem k povaze své tvorby bývá často přirovnáván k Solženicynovi.⁴⁵

Bandi, narozený v roce 1950, strávil dětství v Číně, kam se s rodiči uchýlil během korejské války. Po návratu do Severní Koreje se stal členem Ústředního výboru Korejské ligy

⁴⁵ BANDI, *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: Plus, 2018, informace z přebalu.

spisovatelů a už od mládí prokazoval značný literární talent, který potvrdil v sedmdesátých letech publikováním v časopisech vycházejících v Severní Koreji. Zásadní obrat v jeho tvorbě nastal po událostech tzv. Namáhavého pochodu, jenž vypukl v roce 1994 po smrti Kim Ir-sena. Tato tragická doba, během níž Bandi přišel o mnoho blízkých, ho hluboce poznamenala. Jako svědek dramatických událostí, kdy obyvatelé masově prchali z vlasti, aby si zachránili život, se rozhodl přiblížit světu skutečnou podobu severokorejské reality, jak ji sám vnímal. V naději, že jeho dílo někdy překročí hranice Severní Koreje, předal rukopis své příbuzné z Hamhungu, která plánovala útěk do Číny. Přestože slíbila, že rukopis přepraví, upozornila na riziko svého vlastního bezpečí a rozhodla se nejprve zajistit útekovou trasu. Po několika měsících předala pokyny k převzetí rukopisu neznámému mladíkovi, který se postaral o jeho další přepravu. Bandiho dílo, spojené s jeho pseudonymem „Světluška“, nyní symbolicky odhaluje temnotu, která zahaluje Severní Koreu, a přibližuje světu život v této uzavřené zemi.⁴⁶

3.5.1 *Žaloba*

Žaloba je historicky prvním souborem protirežimních příběhů, který napsal žijící severokorejský autor a který se podařilo propašovat ze Severní Koreje. Kniha vzbudila mimořádný ohlas na mezinárodní scéně a byla přeložena do více než třiceti jazyků. Sbíрка spojuje místy až satirickou kritiku stranických praktik s příběhy zoufalého každodenního boje za zachování lidské důstojnosti. Mezi hlavní motivy patří také deziluze hrdinů, kteří pod vlivem osudových událostí odhalí děsivou realitu propagandistických lží. Tento autobiografický prvek čerpá z autorových vlastních zkušeností, kdy ho utrpení a smrt blízkých během hladomoru na počátku 90. let přivedly k rozhodnutí přiblížit světu pravdu o severokorejské společnosti prostřednictvím literárního díla.⁴⁷

První povídka nese název *Záznam o zběhnutí*. Příběh pojednává o manželském páru. Žena Nam Mjong-ok se snaží zachránit svého manžela I Il-čchola pocházejícího z nižšího společenského stavu, jehož otec byl popraven za malou chybu při pěstování rýžových sazenic. Tato událost měla tragické následky pro celou rodinu. Bratr I Il-čchola měl syna Min-Hjoka, který už od dětství trpěl za chybu svého dědečka. Nam Mjong-ok se snaží pomoci synovci, ale je bezmocná vůči bezpráví a neustálému utrpení, které režim přináší. Rozhodne se začít užívat antikoncepci, protože nechce na takový svět přivést dítě. I Il-čchol však zjistí že jeho žena tajně užívá antikoncepci, což v něm vyvolá podezření a obavy. Po přečtení jejího

⁴⁶ BANDI, *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: Plus, 2018, s. 257-259.

⁴⁷ Tamtéž, informace z přebalu.

deníku se ukáže, že její chování je způsobeno tlakem a obavami z režimu. Nakonec se celá jejich rodina rozhodne uprchnout na člunu v naději, že najdou svobodu.⁴⁸

Druhá povídka Město strašidel sleduje malého chlapce Mjong-sika, který je vyděšený při pohledu na portrét Karla Marxe, visící naproti jeho domu. Tento problém znepríjemňuje život jeho rodičům. Ti byli vyslýcháni pro špionáž kvůli tomu, že si dali do okna závěsy, aby na portrét Marxe ani Velkého vůdce jejich syn neviděl. Rodiče byli následně souzeni a odsouzeni.⁴⁹ Prohřeškem matky bylo: „zanedbání povinnosti při výchově syna k náležitým revolučním principům, což mělo negativní dopad na oslavy státního svátku; dále nevhodné poznámky o portrétu Karla Marxe, otce komunismu, a přirovnávání portrétu našeho velkého vůdce k poklopu na kanál. Obviněná je tím pádem vinna z ohrožování naší stranické ideologie.“⁵⁰ V důsledku svého jednání tak byli za trest přemístěni na venkov.

Třetí povídka Život rychlého oře líčí příběh bývalého zápasníka a vojáka Sol Jong-su, který je oceněným hrdinou, avšak postavil se policistům, kteří chtěli pokácet jeho oblíbený jilm. Postupem času vyprávění odkrývá, že ho tento strom držel celý život nad vodou a kvůli němu dosáhl všech svých úspěchů.⁵¹

Tak blízko, a přece tak daleko, takový nese název čtvrtá povídka. Mjong-čchol se rozhodne riskovat svůj život, aby navštívil svou umírající matku, i když mu vláda odmítá vydat cestovní povolení. Hlavní hrdina se pokouší najít způsob, jak překonat bariéru, aby se mohl se svou matkou rozloučit i přes to, že ví, jaké nebezpečí mu hrozí za nelegální cestování. Během cesty byl dopaden a zavřen do pracovního tábora, jeho matka zemřela a nestihl se k ní dostat včas.⁵²

Pandemonium nám představuje paní O, která spolu s manželem vzala svou vnučku k sobě během období, kdy měla její dcera porodit další dítě, aby jí ulehčili. Čekali na vlakovém nádraží velmi dlouhou dobu. Kvůli probíhající státní akci na tom nádraží umírali lidé, protože všichni čekali v přeplněné čekárně. Sama se vydala ke svému bratrovi pro žlučník divočáka, který je vhodný pro ženy po porodu, protože obsahuje plno živin. Cesta nebyla daleká, ale pro starou ženu byla velmi náročná. Během cesty ji zastaví auto se samotným

⁴⁸ BANDI, *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: Plus, 2018, s. 9-46.

⁴⁹ Tamtéž, s. 47-72.

⁵⁰ Tamtéž, s. 69.

⁵¹ Tamtéž, s. 73-100.

⁵² Tamtéž, s. 101-132.

Velkým vůdcem a paní O se stane obětí propagandistické reklamy, jak Kim Ir-sen pomáhá všem svým občanům, přestože zbytek její rodiny trpěl na vlakovém nádraží.⁵³

Příběh šesté povídky Na jevišti se odehrává v době po smrti Kim Ir-sena, kdy jsou lidé nuceni projevovat až přehnané emoce v období národního smutku. Inspektor Jong-pchjo se dostává do konfliktu s vlastním synem, který kritizuje nucené herectví, které je součástí života v totalitním režimu. Jong-pchjo je navíc konfrontován s obviněním, že jeho syn Kjong-hun pil alkohol a flirtoval s dívkou Kim Suk-i, což ohrozilo otcovo politické postavení.⁵⁴

Poslední povídkou je Muchomůrka. V této povídce muž žádá novináře, aby mu pomohl očistit jméno jeho strýce, který byl nespravedlivě obviněn a obětován vládou, aby svedli nedostatek potravin na někoho jiného. Má silné poselství – oblastní sídlo strany je připodobněno k muchomůrce.⁵⁵ Konec povídky pak obsahuje heslo: „Vytrhejte tu muchomůrku, tu jedovatou houbu. Vytrhejte ji z téhle země, z tohohle světa, navždycky!“⁵⁶

3.6 Čche Serin a Čihjon Pak

Čche Serin (v anglickém a světovém prostředí uváděná jako Seh-Lynn) a Čihjon Pak (známá jako Jihyun Park) jsou autorkami knihy *Můj život v Severní Koreji* (2023), která líčí příběh Čihjon Pak a její cestu za svobodou. Kniha zároveň zachycuje i neobvyklé sblížení dvou Korejek pocházejících z vzájemně nepřátelských států.

Čche Serin (1965) je dcerou jihokorejského diplomata. Odmala žila v Koreji, Francii a západní Africe. Vystudovala francouzskou literaturu na Université Paris-Sorbonne a doktorandská studia dokončila na New York University. V roce 1994 získala MBA na Columbia Business School. Svou profesní dráhu zahájila ve finančnictví u JP Morgan v New Yorku a Montier Partners v Londýně. Poté se však zaměřila na psaní. V současné době žije v Londýně se svou rodinou, ale často navštěvuje Soul, kde žijí její rodiče. Přestože je korejského původu, měla na utváření její identity velký vliv láska k francouzskému jazyku. Ve své prvotině *Dvě Korejky* (*Deux Coréennes*, 2019) zachytila příběh severokorejské uprchlice a popisuje život dvou žen, které překonávají rozdíly, učí se vzájemné důvěře a soustředí se na to, co je spojuje. Kniha nese poselství naděje a smíru. Čche Serin nedávno přijala roli poradkyně ve vládním výboru pro mírové sjednocení Koreje. Jejím úkolem je zlepšit vztahy mezi severokorejskými uprchlíky a Jižními Korejci ve Spojeném království, prolomit bariéry mezi

⁵³ BANDI, *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: Plus, 2018, s. 133-162.

⁵⁴ Tamtéž, s. 163-194.

⁵⁵ Tamtéž, s. 195-241.

⁵⁶ Tamtéž, s. 241.

kulturami a podpořit dialog prostřednictvím kulturních výměn. Tyto aktivity by mohly sloužit jako model pro sjednocenou Koreu.⁵⁷

Čihjon Pak se narodila v roce 1968 a pochází ze severokorejského města Čchongdžin. Už od dětství snila o tom, že jednou nastoupí na prestižní severokorejskou univerzitu a bude sloužit své vládě. Ta však změnila Severní Koreu ve stát, kde na ulicích umíraly děti hladem. Ona sama musela donášet na své vrstevníky, trpěla hladem a hry s kamarády se často zaměřovaly především na nenávist a boj proti nepřítelům, kterými byly Jižní Korea a USA. Na základní škole byla nucena přihlížet i veřejným popravám a ve třinácti letech byla poslána na nucené práce, což byl důsledek útěku jejího dědy do Jižní Koreje, za což musely pykat tři generace rodiny. Na počátku devadesátých let získala za pomoci úplatků práci učitelky. V tu dobu byla Severní Korea sužována hladomorem. Na konci devadesátých let se rozhodla, že se svým bratrem, sestrou a její rodinou uteče do Číny.⁵⁸

Václavíková ve svém článku pro web *Aktuálně.cz* konstatuje: „o svém osudu by Pak možná nikdy nepromluvila, kdyby za ní jednou nepřišel její syn a nezeptal se jí, proč ho kdysi opustila. Rozhodla se proto sepsat o svém životě knihu. Věnovala ji jemu a svým dvěma mladším dětem, s jejichž otcem se seznámila, když prchala z Číny“.⁵⁹ V současné době žije Čihjon Pak se svou rodinou ve Velké Británii, je aktivistkou zabývající se lidskými právy a cestuje po světě, kde přednáší o zločinech v Severní Koreji.⁶⁰

3.6.1 *Můj život v Severní Koreji*

Knih *Můj život v Severní Koreji* od autorek Čche Serin a Pak Čihjon tematizuje nejen svědectví o životních podmínkách v totalitním režimu Severní Koreje, kde vládne kontrola a omezení svobody občanů, ale hlavně se soustředí na osobní příběh Pak Čihjon, která čtenářům přibližuje svůj život v nelidských podmínkách a popisuje své dva pokusy o útěk. Do kontrastu se staví touha po svobodě, odvaha a odhodlání jednotlivce proti tvrdému represivnímu režimu a jeho neúspěšné snaze udržet kontrolu a potlačit jakékoliv pokusy o únik. Kniha spojuje autobiografické vyprávění a dokumentární prvky, čímž tematizuje jak subjektivní prožitky, emoce a traumata, tak i širší politicko-společenskou problematiku.

⁵⁷ SEH-LYNN. *Biography*. [online]. ©2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://www.sehlynn.com/en/about>

⁵⁸ VÁCLAVÍKOVÁ, Jana. Popravy jsem viděla už na základce. Děti umíraly hlady, líčí uprchlice poměry v KLDŘ. *Aktuálně.cz*. [online] ©2023 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/popravy-jsem-videla-uz-na-zakladce-deti-umiraly-hlady-lici-u/r-0fabacb278cd11eea25a0cc47ab5f122/>

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

Pak Čihjon, stejně jako spousta dalších Severokorejců, byla v začátcích svého života silně oddaná státu a vůdci. Její vnímání režimu se však postupně mění. Tento zvrat nastává v okamžiku, kdy Pak Čihjon pracující jako učitelka na základní škole začne být svědkem důsledků hladomoru, jenž zemi sužuje, a toho, jak její žáci umírají na podvýživu. Tahle zkušenost je pro ni zásadní, neboť se stává klíčovým momentem jejího uvědomění o ničivých důsledcích režimů, který ovlivňuje nejen politický a hospodářský život, ale i životy jednotlivců. Pak Čihjon se rozhodne uprchnout se svou rodinou do Číny, aby unikla před téměř jistou smrtí, avšak ani zde ji nečekala lepší budoucnost. Byla prodána vlastní rodinou do rukou obchodníka s lidmi, ve svém manželství otěhotněla a její život tak začal sužovat nový strach. Když ji zatkla čínská policie, byla deportována zpět do Severní Koreje, kde čelila vážným následkům svého útěku. Navzdory těmto zkouškám se Pak Čihjon podařilo uprchnout znovu a trvale.

Kniha *Můj život v severní Koreji* vznikla díky spolupráci dvou autorek – Pak Čihjon, která se podělila o své osobní zkušenosti s životem v Severní Koreji, a Čche Serin, jihokorejské autorky, která pomohla se sepsáním tohoto příběhu. Tato spolupráce mezi autorkami přispěla k vytvoření symbolického mostu mezi dvěma zneprátelenými zeměmi a zároveň ke vzniku přátelství mezi oběma ženami, čímž se otevřela cesta k hlubšímu porozumění mezi obyvateli výše uvedených národů.

4 Analýza

4.1 Motiv strachu

V předchozích kapitolách byla představena témata i dějové linie jednotlivých příběhů. Společným prvkem všech vyprávění není pouze útěk ze Severní Koreje, ale především všudypřítomný strach, který postavy prožívají. Tento motiv se objevuje v různých podobách a prolíná celým vyprávěním, čímž ukazuje, jak zásadně ovlivňuje životy jednotlivých hrdinů.

Strach a úzkost patří mezi základní emoce, tedy psychické stavy, které neustále ovlivňují náš duševní život. Vnímáme je přímo a intenzivně, často je pocítujeme i fyzicky, například jako zrychlený tep (tachykardii). Právě proto máme tendenci tyto emoce spojovat s určitými částmi těla. Rozlišit mezi strachem a úzkostí není vždy snadné, protože mezi nimi neexistuje jasná hranice. V běžném jazyce používáme různé výrazy, které popisují různé intenzity a podoby těchto emocí. Například obava, nejistota, panika, hrůza nebo děs.⁶¹

Úzkost je nepříjemný pocit, jehož příčinu si často neuvědomujeme. Na rozdíl od strachu, který vzniká v reakci na konkrétní nebezpečí, je úzkost spojena spíše s neurčitým ohrožením nebo obavami z neznámého. Z tohoto důvodu bývá pro člověka úzkost často horší než samotná hrozba – čekání na něco nepříjemného může být náročnější než událost samotná. Strach se objevuje jako reakce na konkrétní nebezpečí a jeho úkolem je chránit nás před ohrožením. Může být racionální (logický, pochopitelný) nebo iracionální (nepřiměřený, nepochopitelný pro ostatní). Naopak úzkost je nejasnější a její příčina není vždy zřejmá.⁶²

Obě uvedené emoce se mohou projevovat různými způsoby. Na psychické úrovni je člověk často pocítuje jako napětí, neklid nebo ohrožení. Mimické projevy zahrnují například rozšíření zorniček nebo změny ve výrazu tváře. Tělesné reakce mohou zahrnovat zrychlený tep, svalové napětí, třes, bledost či pocit sucha v ústech. Chování jedince může být ovlivněno strnutím, uhýbáním pohledem, obrannými reakcemi, nebo dokonce útekem. Pokud jde o výkon, mírná úroveň může pomoci člověku se lépe soustředit a podat lepší výkon, zatímco jejich vysoká intenzita výkon naopak snižuje a může vést až k paralýze. Strach i úzkost jsou přirozené a evolučně důležité emoce, které pomáhají člověku přežít a přizpůsobit se prostředí.

⁶¹ VYMĚTAL, Jan. *Sociální psychoterapie*. Praha: Grada, 2007, s. 21.

⁶² Tamtéž, s. 22.

Stejně jako fyzická bolest varují před nebezpečím a motivují k obraně. Kromě toho sehrávají důležitou roli ve vývoji osobnosti a socializaci člověka.⁶³

Nyní si tento motiv přiblížíme na konkrétních příkladech z prezentovaných děl. Budeme postupovat chronologicky tak, jak byla díla zmíněna dříve.

Svědectví o životě v KLLDR od autorky Niny Špitálníkové obsahuje spoustu motivů strachu, poněvadž jde o svědectví sedmi odlišných lidí, to znamená sedmi odlišných příběhů. V prvním rozhovoru se seznamujeme s Hje Rjōng, která, jak už víme, pracovala jako profesorka, v životě jí prakticky nic nechybělo a straně tehdy opravdu věřila. Frustrující pro ni bylo přeložení její rodiny na sever. V tuto chvíli se začíná ve vyprávění rodit motiv strachu. Obava z neznámého a nejisté budoucnosti. Na začátku rozhovoru se zdá být atmosféra uvolněnější. Hje Rjōng povídá o tom, jak měla dobrý život, nemohla si na nic stěžovat, protože měla jídlo, byt i peníze. Postupem času rozhovor přechází velmi znatelně do pochmurnější atmosféry, a to ve fázi, kdy popisuje, jak byla s manželem převelena na sever do provincie Rjanggang. Tato událost změnila její život k horšímu a vzpomínka na ni je i po letech stále velmi traumatická. Na severu manželský pár rozdělili a vyslýchali. Neviděli se celých šestnáct měsíců. „Nikdo mi neřekl, kde je a kdy se vrátí. Hrozně jsem se o něj bála, ale věděla jsem, že se nesmím ptát“.⁶⁴ Strach zde není jen pasivní emocí, ale začíná pronikat do chování postavy. Hje Rjōng ví, že nesmí pokládat otázky, přestože se bojí a chtěla by vědět, co se děje. Zde se poprvé setkáváme s motivem obavy o svého nejbližšího. Ten postupně roste a připojují se k němu další emoce. Sama Hje Rjōng uvádí, že v určité chvíli začala vnitřně stagnovat: „Ve mně se mísilo hodně pocitů. Strach, naštvání, beznaděj.“⁶⁵ V tuto chvíli se stává strach trvalým stavem v jejím životě, nejenže podněcuje další negativní pocity, ale celkově mění vnímání sebe sama a okolního světa. V tomto rozhovoru je strach spíše procesem, postupně roste a ovlivňuje jak vypravěčku, tak způsob, jakým o své minulosti mluví.

Šmelinář Ri Hong na začátku vyprávění vzpomíná na šťastné dětství, avšak na konci rozhovoru už je podrážděný a vůči autorce odtažitý. Odmítá se bavit o své rodině, kterou v Severní Koreji nechal. Na otázku, proč tedy utekl, odpovídá: „Nějak jsem vycítil, že se to celé hroutí. Postupně začali mizet lidé, kteří se mnou přímo či nepřímo spolupracovali. Byla jen otázka času, kdy přijdou i pro mě. A nebyl jsem bláhovec, věděl jsem, jak bych skončil. Všichni to vědí“.⁶⁶ Strach je zde tedy značen jakousi podezíravostí a úzkostí z nejasné budoucnosti.

⁶³ VYMĚTAL, Jan. *Sociální psychoterapie*. Praha: Grada, 2007, s. 22.

⁶⁴ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLLDR*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 41.

⁶⁵ Tamtéž, s. 41.

⁶⁶ Tamtéž, s. 95.

Není to jen subjektivní pocit, ale reálná hrozba. Tento druh obavy je spojen s nepředvídatelností systému, v němž se člověk učí číst neviditelné varovné signály. Sám říkal, jak uvádím výše, že: „Byla jen otázka času, kdy přijdou i pro mě.“⁶⁷ Tato věta značí, že strach v Severní Koreji není jen individuálním prožitkem, ale je to nějaký pevný model ve společnosti, kdy každý ví, jaký je možný konec, a podle toho se musí chovat. Zatímco Hje Rjōng zažívala svůj strach postupně, Ri Hong ho popisuje jako věc, která se kolem něj neustále stahovala a nakonec ho donutila k útěku. Ve svém vyprávění seznamuje čtenáře i s tím, jak fungují tresty. Ty jsou v Severní Koreji používány jako nástroj propagandy vládnoucí vrstvy k udržení poslušnosti svých občanů. Ri Hong je popisuje následovně: „O trestech se mluví často...Popravy jsou veřejné, člověk tak má strach, aby nedopadl stejně. Když stát potřebuje lidi vystrašit, nařídí popravu a funguje to. Lidé se pak opravdu bojí cokoli udělat.“⁶⁸ Tento systém vytváří nátlak. Obava není jen přítomnou emocí, ale stává se základním pilířem, na kterém společnost stojí a ovlivňuje, jak obyvatelé smýšlejí. V Ri Hongově příběhu je děs nástrojem moci. Není nutné lidi neustále trestat. Stačí totiž, aby viděli, co se děje s ostatními, a začnou se bát sami. Strach je tedy všudypřítomný a neprojevuje se jen v konkrétních chvílích, ale je trvalým pocitem nejistoty.

Převaděč Ri Ha-Il popisuje emoce poměrně dramatičtěji než svědci před ním. Dají se na něm lépe sledovat různé roviny strachu a následně rozvíjející se úzkost. Při jednom z útěků, který nedopadl dobře z důvodů změny stráže, nechal ženu, kterou převáděl, na místě a utekl. Objevuje se tu tedy obranné chování, reakce na hrůzu v jakési pudové podobě. Jeho rozhodnutí utéct bylo instinktivní, vedeno snahou zachránit sám sebe. Tuto událost popisuje: „A pořád mám z toho večera noční můry. Byla to úplná bezmoc, úplná. Vrátil jsem se domů a nemohl jsem mluvit. Měl jsem strašný strach, že mě při výslechu nahlásila a v příští minutě se rozrazí dveře a přijdou si pro mě a pro moji mámu. Od té doby jsem žil v permanentním strachu. Nebál jsem se ani tak o sebe, ale o mámu.“⁶⁹ Zde se vyobrazuje hlubší psychologický dopad, vyvstávají pocity viny a bezmoci, které se začaly ukazovat po útěku z místa činu. Důležitým znakem tohoto prožitku jsou noční můry a přetrvávající úzkosti jako znaky dlouhodobého psychického stavu, který ho pronásleduje i následně. Obzvlášť důležité je, že jeho úzkost není soustředěna jen na jeho vlastní přežití, ale je rozšířena i na jeho matku. Tento motiv se v různých podobách objevoval i u předchozích svědků, ale Ri Ha-Il se bojí, že jeho činy mohou přivést jeho matku do nebezpečí. Na tom si opět můžeme ukázat strach

⁶⁷ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLDR*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 95.

⁶⁸ Tamtéž, s. 95.

⁶⁹ Tamtéž, s. 130.

charakteristický pro totalitní režim. Jedinec není vystaven pouze přímým represím, ale zároveň ví, že jeho činy mohou ohrozit i jeho rodinu. Tento prvek se tak stává extrémně účinným prostředkem kontroly, protože nutí jednotlivce přemýšlet o svých činech tak, že následky za ně ponese celá rodina.

V případě Sō Čchōl, která se v knize nachází pod štítkem Feministka, se strach projevuje v jiné rovině než u předchozích svědků, není primárně motivován politickým režimem nebo bezprostředním ohrožením života, ale je přímým důsledkem osobního traumatu. Její výpověď ukazuje, jak může prožitá hrůza transformovat lidskou psychiku do té míry, že změní vnímání vlastního těla, sexuality i důvěry v ostatní lidi. Vojenská služba pro ni znamenala období, kdy byla obětí sexuálního obtěžování a znásilňování. To, co její obavy zformovalo, jsou dozajista následující události: „Verbální útoky, osahávání, nucení do různých sexuálních praktik, znásilňování... Bylo to hrozné, když si mě jeden vojenský hodnostář poprvé zavolal do kanceláře a začal mě osahávat, měla jsem obrovský strach. Byla jsem paralyzovaná a nevěděla jsem, co se děje. Otočil mě a znásilnil. Strašně jsem brečela a pak jsem utekla.“⁷⁰ Její reakce je typickou reakcí na šokovou situaci, hrůza ji doslova paralyzovala. Tato událost se stala základem pro dlouhodobé psychické následky, rozvinul se u ní stav, projevující se trvalým pocitem nedůvěry a vnitřního odporu k mužům. Špitálníková jí během rozhovoru položila otázku, zda si myslí, že byla na ženy i předtím, než nastoupila do armády. Její odpověď zněla: „Myslím si, že ne, ale těžko říct... V armádě se můj pohled na muže změnil. Přestala jsem jim věřit, začala jsem se jich bát a začala jsem je nějak vnitřně nenávidět. Má traumata jsou tak rozsáhlá, že si opravdu nedokážu představit, že bych si někdy začala s mužem.“⁷¹ Tento motiv prožitého trauma nejenže změnil její vztah k mužům, ale zároveň ji přiměl přehodnotit samu sebe.

Další postavou je řidič Čōng Pal, jehož úzkost mu způsobovala paranoii, která postupně narůstala až k naprosté nedůvěře vůči všem v jeho okolí, včetně vlastní rodiny. Úzkost se zde tedy projevuje jako trvalý a všudypřítomný pocit ohrožení, který nemá jasný spouštěč. Jeho výpověď zachycuje, jaké to je žít ve státě, kde se všichni neustále hlídají a kde i zdánlivě nevinná konverzace může vést k zatčení. Jako řidič se podílel na systému sledování a udávání, což mu poskytlo přímý vhled do fungování represivního aparátu. Postupem času si uvědomil, jak rozsáhlý je systém špehování, a začal se ho sám bát. „Práce řidiče mě naučila, že každý se v Severní Koreji musí neustále hlídat, doma, v zaměstnání, na procházce, nemůžete

⁷⁰ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLLDR*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 189.

⁷¹ Tamtéž, s. 193.

nikomu věřit... Nevěřil jsem ani své ženě, ani svému synovi... Neustále jsem se před nimi hlídal a podezíral jsem každého, koho sem potkal.“⁷² Čōng Palova úzkost postupně eskaluje v souvislosti s jeho povýšením. Místo aby si užíval odměny v podobě lepšího auta, začne se ještě více obávat o svůj život. Protože jeho paranoia a stres neustále narůstaly, hledal úlevu v alkoholu. Tím se uzavírá začarovaný kruh, úzkost ho nutí k sebedestruktivním chování, které ale zároveň ještě více ohrožuje jeho existenci: „Začal jsem se i víc bát, aby mě nechtěli odstranit, aby se mi nestala nějaká nehoda. Byl jsem hodně paranoidní a začal jsem pít, protože mě tížilo svědomí a měl jsem permanentní strach, což s mojí profesí moc nešlo dohromady.“⁷³ Na Čōng Palovi můžeme sledovat postupný rozklad lidské psychiky, to, jak bojuje s neustálým pocitem ohrožení, který se stal jeho trvalou součástí.

Svědectví O Mi-ran, důchodkyně, ukazuje jiný typ obavy než u ostatních postav. Nejde o strach z bezprostředního ohrožení nebo z fyzického násilí, ale o hluboký existenční pocit, strach ze ztráty pevného bodu ve světě, který se najednou hrouť. O Mi-ran věřila ve Velkého vůdce, milovala ho. Dokonce natolik, že z KLRD utekla s blahopřáním od něj. Odsuzuje však jeho následovníky, kteří zničili Koreu, ve které vyrůstala. Náznaky změny přicházely postupně, ve chvíli, kdy začala země upadat do hospodářské krize. Propaganda ji sice stále ujišťovala, že je vše v pořádku, ale současně začala uměle vytvářet nové formy strachu. O Mi-ran popisuje události následovně: „Ulice byly polepeny propagandistickými plakáty a v televizi dokonce běžel takový edukativní pořad, nebo spíš reklama, kde jeden muž jedl oběd a náhle kvůli tomu zemřel. Vláda pak přišla s tím, že máme jíst jen dvě jídla denně kvůli zdraví severokorejského národa.“⁷⁴ Toto prohlášení by v jiných zemích mohlo působit absurdně, ale v prostředí, kde byl každý krok vlády vnímán jako neomylný, mělo zásadní dopad na smýšlení lidí. Paní O Mi-ran však pocítila největší paniku v dobu, kdy zemřel Velký vůdce. „Kim Il-sōng byl něco jako bůh. Měl kolem sebe nadpozemskou auru.... Dával nám naději, a dokud žil, člověk věřil, že vše dobře dopadne, že se o nás vůdce postará. Měli jsme se ke komu modlit, ke komu se upínat. Pak najednou umřel a já si připadala sama jako sirotek a bála jsem se. Bála jsem se, jestli bez něj budu schopná žít.“⁷⁵ Pro O Mi-ran to nebyla jen smrt politického vůdce, pro ni to byl rozpad celého světa, ve kterém vyrostla a který ji dával smysl. Z jejího vyprávění vyplývá, že vůdce vnímala jako božskou bytost, která zajišťovala stabilitu a poskytovala ji naději. Její strach v té chvíli nebyl o přežití ve fyzickém smyslu, ale o přežití

⁷² ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLRD*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 211.

⁷³ Tamtéž, s. 213.

⁷⁴ Tamtéž, s. 250.

⁷⁵ Tamtéž, s. 251-252.

vnitřním. Najednou si nedokázala představit život bez vůdce. Zajímavé je, že i přes milující rodinu cítila osamělost. To ukazuje, jak silně byl severokorejský režim založen na kultu osobnosti. Vůdce fungoval jako symbol ochrany a jistoty, když ale zmizel, zůstalo prázdno, které nedokázala vyplnit ani její vlastní rodina.

V *Severce* je strach nejen pocitem, ale téměř samostatnou entitou, která ovládá myšlení a jednání postav. Často se popisuje v personifikacích, což zdůrazňuje neustálou přítomnost a moc nad jednotlivci. Personifikovaná obava je patrná například v pasáži, kde je popsána jako zvuk, který překrývá i samotné ticho: „Strach vyplňoval ticho, byl hlučnější než můj dech a byla jsem jím tak paralyzovaná, že jsem – bez otázek, bez odporu – odešla do pokoje.“⁷⁶ Tento obraz strachu jako fyzické síly, která člověka doslova ovládne, ukazuje jeho absolutní sílu nad člověkem. Podobně silný moment přichází už dříve, kdy se hlavní postava ocitá v situaci, kdy zjišťuje, že její otec zařídil její útěk a ona teď musí poslouchat rozkazy pana Čanga - řidiče, který útěk realizuje. V této scéně ji obava opět zbavuje autonomie: „Neměla jsem odvalu neposlechnout. Mysl mi otupil strach a touha zachránit se za každou cenu.“⁷⁷ V obou citacích je strach nejen personifikován, ale funguje jako mechanismus nadvlády; nejenže hlavní hrdinku nutí k pasivitě, ale zároveň ji zbavuje vlastního rozhodování.

Z výpovědi Kim Čök-U, bývalé spolužačky Ri Jō-čöng, o pobytu v pracovním táboře je patrné, že ji strach provázel od okamžiku zatčení. Ne vždy je však pojmenován přímo, někdy se objevuje spíše v náznacích, jako například v této scéně: „Já jsem se schoulila u jedné ze stěn a netečně zírala na pár obnažených kamenů.“⁷⁸ Tato tělesná reakce je podvědomým projevem úzkosti, kdy se tělo stáhne, jako by se snažilo udělat neviditelným, zatímco mysl otupí. Ve chvíli, kdy obava dosahuje vrcholu, se však začne projevovat explicitněji: „Na místo jsme dorazili po více než šesti hodinách, hladoví, špinaví, podělaní strachy.“⁷⁹ Surovost této výpovědi nás může jako čtenáře zaskočit, autorka tu nevolí žádné eufemismy, ale syrově vyobrazuje důsledky absolutního děsu.

V pracovním táboře se strach stává všudypřítomným a nevyhnutelným. Například popis fyzického stavu vězňů jen dokresluje hrůzu, která zde panuje: „Těch nepřírozeně vystouplých kostí, které jako by se skrz kůži rvaly ven, jsme si všimli okamžitě... Po pár měsících zde je z každého zdrchaný stařec se zničeným srdcem.“⁸⁰ Strach zde již není pouze psychickým

⁷⁶ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Severka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2023, s. 134.

⁷⁷ Tamtéž, s. 132.

⁷⁸ Tamtéž, s. 92.

⁷⁹ Tamtéž, s. 98.

⁸⁰ Tamtéž, s. 99.

stavem, ale doslova se vtiskává do těl postav a zanechává na nich nevratné stopy, protože v takovém prostředí nelze přežít beze změny. Motiv strachu provází celou kapitolu odehrávající se v pracovním táboře.

Na rozdíl od zdejších vězňů hlavní hrdinka před svým útekem nikdy nezažila podobný druh hrůzy. Její obavy se dříve týkaly výhradně jejího postavení a touhy být nejlepší. Sama přiznává: „Nikdy jsem se nebála, ani trochu. Strach mi byl cizí, ale nyní jsem jej tušila kdesi blízko – strach z toho, že by se objevilo něco, co by mi mohlo překazit plány.“⁸¹ Zde se obava ještě neprojevuje jako existenciální hrozba, ale spíše jako náhlé uvědomění si nejistoty. Teprve když zjistí, že její otec domluvil její útek, zažívá skutečný děs. V tomto bodě již nejde jen o obavy z neúspěchu. Její život se náhle ocitá v ohrožení, a ona poprvé zakouší strach, který ochromuje myšlení a přebírá kontrolu nad jejími rozhodnutími „Můj starý život právě skončil. Můj život skončil. Připadala jsem si jako na okraji propasti.“⁸² Tento pocit konce a prázdnoty umocňuje přidaná fyzická reakce: „Plakala jsem, potom ze mě vylezl všechn hněv a začala jsem křičet, plést páté přes deváté, vrátila se stará známá samomluva, ale nakonec jsem se uklidnila.“⁸³ Tento psychický rozklad ilustruje, jak silný pocit hrůzy může ovládnout lidskou mysl a přivést pocit ztráty kontroly, projevující se chaotickým myšlením a emocionální nestabilitou.

Avšak jedním z nejsilnějších momentů v *Severce* je uvědomění si vlastní viny a morálního selhání: „Má hlášení poslala lidi do táborů či na smrt... V Korejské lidové demokratické republice jsou totiž pravidlem třígenerační tresty, což znamená jediné: že kromě odsouzeného budou potrestány i tři generace jeho rodiny. Musím mít tedy na rukách krev desítek, stovek lidí...“⁸⁴ Tento moment prozření je o to děsivější, neboť k němu nedochází okamžitě, ale až po dlouhém procesu sebereflexe. Uvědomění si důsledků vlastního jednání nenastává v rodném prostředí, ani po útěku, či během pobytu v Jihokorejské republice, ale až na samém konci vyprávění. Tato pozdní reflexe ukazuje, jak silně byla hlavní postava ovlivněna systémem totalitní propagandy. Výměnou za drobné výhody, jako třeba poukázku na kávu, přispěla k tragédii mnoha lidí. Jednotlivé činy tak působí izolovaně a nevýznamně, avšak v širším měřítku vedou k zásadním tragickým důsledkům zahrnujícím i celé rodiny.

Dalším zkoumaným titulem je kniha *Není co závidět*. Barbara Demick v ní popisuje strach opět spíš fakticky, a to jako společenský fenomén. Příkladem je popis období po smrti

⁸¹ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Severka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2023, s. 128.

⁸² Tamtéž, s. 138.

⁸³ Tamtéž, s. 138.

⁸⁴ Tamtéž, s. 203-204.

Kim Ir-sena: „Není pochyb o tom, že po smrti Kim Ir-sena někoho opravdu přemohl smutek. Mnoho Severokorejců vyššího věku dostalo v průběhu smutečního období infarkt nebo mrtvici, ať to bylo v důsledku šoku, nebo žalu... mnozí lidé také vyjadřovali svůj žal sebevraždou... jiní přestali jíst a vyhladověli k smrti.“⁸⁵ Strach je zde opsán nepřímou. Pasáž primárně popisuje smutek, ale ten se v totalitním režimu prolíná se strachem. Lidé oplakávali vůdce, ale zároveň se obávali budoucnosti. Jednak toho, co bude dál, a jednak, zda je jejich smutek dostatečně přesvědčivý, aby se nedostali do problémů s režimem. Tito lidé, stejně jako ve *Svědectví o životě v KLLDR* O Mi-ran, ztratili někoho, kdo jim zajišťoval stabilitu a naději a mají obavu o svou budoucnost.

Barbara Demick ukazuje strach i z jiných perspektiv. Například jak ho vnímají Severokorejci poté, co se dostanou do Jižní Koreje. Severokorejci sice uniknou před represivním režimem, ale jejich obavy nekončí. Autorka píše: „Uprchlíci sice dostanou od státu finanční podporu, ale cítí také, že Jihokorejci na ně hledí se směsí soucitu, strachu, viny a rozpaků.“⁸⁶ Tento strach není jen jednostranný, Severokorejci si uvědomují, že na ně Jihokorejci pohlížejí s jistou nedůvěrou, což v nich samotných vyvolává obavy, zda se jim vůbec někdy podaří zapadnout, a to je pro ně: „jedním z důvodů, proč se v nové vlasti cítí jako cizinci.“⁸⁷ Místo vysněné svobody tak často přichází obava, že nikdy nebudou přijati jako rovnocenní občané.

Strach v knize je popisován i jako globální otázka. Barbara Demick popisuje, jak se Severní Korea stává hrozbou pro celý svět, a tím udržuje ostatní státy v nejistotě: „Severní Korea tak nadále zůstává navztekáným děckem, které je zavřené ve svém pokoji a truceje. Diplomatský svět si dává pozor, než si s ní něco začne.“⁸⁸ Tento obraz Severní Koreje jako nevyzpytatelného a nebezpečného hráče způsobuje napětí a obavy nejen severokorejským občanům, ale i světovým velmocem. Severokorejský režim si je této skutečnosti vědom a využívá ji jako mocenský nástroj, hrozby jadernými zbraněmi jsou opakovanou taktikou, jak udržet ostatní země v patové situaci.

Na druhé straně Jihokorejci mají zase obavy z případného sjednocení obou Korejí: „Jihokorejci se většinou bojí, kolik je bude stát znovusjednocení.“⁸⁹ Tohle je důkaz

⁸⁵ DEMICK, Barbara. *Není co závidět*. Zlín: Kniha Zlín, 2021, s. 112.

⁸⁶ Tamtéž, s. 264.

⁸⁷ Tamtéž, s. 264.

⁸⁸ Tamtéž, s. 309.

⁸⁹ Tamtéž, s. 309.

toho, že strach funguje i jako bariéra mezi severem a jihem. I kdyby se režim zhroutil, mnoho Jihokorejců se obává ekonomických dopadů a kulturních rozdílů.

V knize *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje* je atmosféra strachu budovaná tak, že prostupuje celou knihou. Čtenář sám má neustále obavu o osud hlavního hrdiny. Čang vytváří atmosféru i přes konkrétní scény a detaily. Například, když přijede do rodného města, kde se setkává s realitou života mimo privilegovaný Pchjongjang, píše: „Hulákání, řev a hrubé klení, které jsem slyšel všude kolem, na mě působily ponuře a naháněly mi strach.“⁹⁰ Na této ukázce je vidět velký kontrast mezi hlavním městem, kde má hlavní hrdina určité postavení, a ostatními oblastmi země, kde lidé bojují o přežití. Autor popisuje prostředí i s jeho zvukovou stránkou. Křik, chaos a agrese tak umocňují pocity úzkosti.

U sociálních rozdílů ještě chvíli zůstaneme a na ukázce rozhovoru mezi Čangem a jeho kamarádem si ukážeme drastické rozdíly mezi obyvateli Severní Koreje. Jeho přítel vyjadřuje zoufalství nad svou situací: „Přes den nedělám nic jiného, než že se pouze strachuji, zda se budu moci znovu najíst. Nejsme na tom lépe než zvířata.“⁹¹ Tento výrok je projevem existenčního ohrožení. Obyvatelé Severní Koreje denně čelí obavám o zajištění svých základních potřeb, zejména jídla. Člověk, který neví, zda se bude moci najíst, žije v neustálé nervozitě a úzkosti, která je přímo spjata s jeho základními potřebami. Strach v tomto případě není o nějaké abstraktní hrozbě, ale o konkrétních a reálných problémech, které ovlivňují každodenní život.

V knize se vyskytují i nápisy, které se v jeho rodném městě nachází na stěnách tržnice. „Smrt před popravčí četou těm, kteří nerespektují dopravní předpisy! Smrt před popravčí četou těm, kteří si hromadí jídlo! Smrt před popravčí četou těm, kteří plýtvají elektrickou energií! Smrt před popravčí četou těm, kteří přerušují vojenské komunikační cesty! Smrt před popravčí četou těm, kteří hamouní státní zdroje! Smrt před popravčí četou těm, kteří šíří cizozemskou kulturu! Smrt před popravčí četou těm, kdo šíří pomluvy!“⁹²

Fráze „smrt před popravčí četou...“ ukazuje absurdní logiku severokorejského režimu, který ve snaze udržet obyvatelstvo ve strachu a poslušnosti hledá nové důvody, jak potrestat své obyvatele. Tyto nápisy dle mého názoru evokují sedm nařízení v knize *Farma zvířat* od George Orwella, která zněla následovně: „Každý, kdo chodí po dvou nohách je nepřítel. Každý, kdo chodí po čtyřech nebo má křídla, je přítel. Žádné zvíře nebude chodit oblečené. Žádné zvíře nebude spát v posteli. Žádné zvíře nebude pít alkohol. Žádné zvíře

⁹⁰ ČIN-SONG, Čang. *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje*. Brno: CPress, 2015, s. 67.

⁹¹ Tamtéž, s. 77.

⁹² Tamtéž, s. 77.

nezabije jiné zvíře. Všechna zvířata jsou si rovna.“⁹³ Tento systém měl za cíl demonstrovat rovnost, ale v praxi platil pro všechna zvířata kromě prasat. Revoluční hesla se zde postupně proměnila v absolutní kontrolu ostatních zvířat, přičemž se i hlavní příkázání změnilo na: „Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.“⁹⁴ I tady režim vytváří atmosféru strachu a paranoie, která nutí lidi zůstat loajálními. Podobně jako je tomu v Severní Koreji, kde oficiálně platí určitá pravidla pro všechny občany, ale ve skutečnosti se tyto principy vztahují hlavně na nižší vrstvy společnosti. Pro ty, kdo nežijí v Pchjongjangu a nemají určitá privilegia, platí přísná norma. Obyvatelé jsou vystaveni neustálému dohledu a sebemenší přestupek může znamenat smrt. Naopak lidé, kteří obývají Pchjongjang neboli „ti rovnější“ mají přístup k lepší stravě, lepšímu oblečení i životním podmínkám.

Po návštěvě rodného města Čang dojde k uvědomění: „Byl jsem neklidný a toužil jsem psát realistickou poezii na základě toho, co jsem viděl, nikoli loajální poezii na základě toho, co nám všem říkají, že máme vidět.“⁹⁵ Tento posun v jeho myšlení je však velmi nebezpečný. V Severní Koreji je jakýkoliv projev neloajality tvrdě trestán, a proto ho svobodná tvorba naplňuje strachem. Ví, že pokud by jeho básně o tom, jak lidé žijí v bídě, někdy někdo objevil, režim by ho potrestal, možná zlikvidoval. Tímto se ukazuje děsivý dopad cenzury a represí, které nutí občany k obavám z vlastních myšlenek.

Když už se blíží den útěku, trápí ho nejen strach o vlastní život, ale spíše si dělá starosti o to, co útekem způsobí své rodině. „Čeho jsem se nejvíc bál, bylo vše, co jsem musel opustit. Cítil jsem se špatně z toho, že matka i otec budou muset strávit zbytek života ve světě, ze kterého znenadání zmizel jejich jediný syn. Ale rozloučit jsem se s nimi nemohl.“⁹⁶ Tímto je vyobrazená bolest, kterou si s sebou uprchlíci nesou, pokud opouští zemi bez rodiny. Jak těžké je učinit rozhodnutí, které může přinést utrpení těm, které nechávají za sebou.

Čang byl, jak už jsem se zmínila výše, pro režim důležitou osobou. Ze svého postavení měl přístup k tajným informacím. V jedné celé kapitole vysvětluje, proč ho vojáci hledají i v Číně. Věděl o tom, jak si Kim Čong-il uzurpoval otcovu moc, což je zásadní informace, kterou se režim snaží utajit. Čangovy znalosti této situace z něj vytváří hrozbu, protože by mohl odhalit pravdu, která by mohla otrástit severokorejskou oficiální propagandou. Pro jednu tedy můžeme sledovat, že i samotná Severní Korea se něčeho obává.⁹⁷

⁹³ ORWELL, George. *Farma zvířat*. Praha: Argo, 2015, s. 20.

⁹⁴ Tamtéž, s. 98.

⁹⁵ ČIN-SONG, Čang. *Milovaný vůdce: Můj útek ze Severní Koreje*, Brno: CPress, 2015, s. 83.

⁹⁶ Tamtéž, s. 93.

⁹⁷ Tamtéž, s. 140-145.

V epilogu knihy Čang přiznává: „Severokorejský režim s mým pronásledováním dosud neskončil. Nejen že se tajně pokouší mě najít a způsobit mi fyzickou újmu, ale rovněž mně otevřeně vyhrožuje skrz média.“⁹⁸ I přes skutečnost, že Čang fyzicky unikl do svobodného světa, jeho strach tím nezmizel. Na tomto příkladu můžeme sledovat, jaký dosah mají totalitní režimy a jak dokážou lidi psychicky terorizovat i na velkou vzdálenost.

V dalším zkoumaném titulu *Můj život v Severní Koreji* se hned na začátku seznámíme s Pak Čihjon a Čche Serin. Čche Serin začátek interview, při kterém se potkaly, popisuje takto: „nevypadala jako „d'ábel“, ale jako „obyčejný člověk“. Přesto jsem se bála. Co když se na mě oboří jako na „špinavého jihokorejského poskoka amerického imperialismu?“⁹⁹ Strach zde vychází z očekávání, že Čche Serin neví, jak bude druhá osoba reagovat, protože pochází z jiného prostředí, ovlivněného severokorejskou propagandou. Motiv d'ábla nám ukazuje, jak bývají obyvatelé KLDR v Jižní Koreji demonizováni, podobně jako je Jižní Korea demonizovaná na severu. Celkově obava vychází pouze z ideologického napětí. Čche Serin měla strach, že ji Pak Čihjon zařadí mezi nepřátele, na čemž můžeme sledovat, jak hluboce zakořeněné jsou předsudky.

Další motiv strachu můžeme vypořádat na malé holčičce Čihjon, která byla svědkem smrti své babičky. „Teprve teď jsem všechno začala chápat. Babiččino nehybné tělo. Plačící lidé... Živě si tyto okamžiky vybavuji. Byly tak zvláštní, že je naprosto nedokážu zapomenout. Nebyla to bolest z nějakého zranění, ale události posledních několika dnů ve mně jako voda nalitá do vyschlé pumpy vyvolaly proud emocí, které mě pronásledovaly ještě dlouho poté. Hlavní emocí byl strach. Nevím čeho, ale strašně jsem se bála.“¹⁰⁰ Tento úryvek ukazuje, jak dítě vnímá smrt blízkého člověka. Obava zde vzniká nejen z traumatické situace, ale i z nepochopení. Malá dívka zažívá strach ze smrti, který není ještě plně racionální, ale je velmi silný, protože je spojen s emocemi ostatních. Pláč dospělých může v dítěti vyvolat úzkost, protože nechápe důvod pláče a cítí se ohrožené.

Strach si můžeme ukázat i na další, pro nás až bizarní situaci. Otec donesl domů vejce, která dostal. Věděl, že je to špatně, protože všechno patří Straně. „Takže si je získal nezákonně?“ zeptala jsem se s chvějícím se hlasem. „Jo. Kdyby to nějaký soused viděl nebo slyšel a napráskal by to, tak si pro nás přijdou.“¹⁰¹ Jinde ve světě by to, že si přinesl domů obyčejná vejce, nepředstavovalo žádný problém. Chvějící se hlas hlavní postavy odráží míru

⁹⁸ ČIN-SONG, Čang. *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje*, Brno: CPress, 2015, s. 315.

⁹⁹ ČI-HJON, Pak a SERIN Čche. *Můj život v Severní Koreji*. Praha: 65. pole, 2023, s. 9.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 23.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 91.

jejich obav. Nejde jen o obavu z možného trestu, ale také o to, jak ji zakořeněná ideologie vede k okamžité morální reflexi. Scéna s vejci tak ilustruje, že strach v totalitním systému není výlučně spojen s přímým fyzickým nebezpečím, ale i s neviditelnou, ale všude přítomnou hrozbou represí.

Dalším příkladem, jak režim manipuluje s lidskou psychikou, jsou veřejné popravy, které jsou povinné. Pak Čihjon se jedné zúčastnila a to, co si z toho odnesla, popisuje následovně: „Při sledování odjíždějícího auta mě napadlo, že poprava může potkat kohokoliv z nás. Když jsem si uvědomila, že to můžu být i já, instinktivně se mě zmocnil strach. Stejně jako ty tisíce lidí kolem mě jsem však jen vážně stála a mlčela. Dokud nám neřekli, že už můžeme jít, tak se nikdo ani nepohnul.“¹⁰² Na této ukázce je patrné, jak silně je strach v tomto totalitním prostředí zakořeněný. Obava z toho, že člověk může být obětí režimu, je kolektivní. Když Pak Čihjon konstatuje, že poprava může potkat kohokoliv, zdůrazňuje, že režim je nevyzpytatelný a jeho rozhodnutí jsou nezvratná. Tento pocit bezmocnosti je podtržen tím, že i když si Čihjon uvědomí vlastní zranitelnost, její reakce je pasivní. To naznačuje, jak hluboko zakořeněná musí být hrůza lidí, kteří ani v ohrožení nemají odvahu nebo sílu něco změnit.

Zvláštním je i motiv mateřského strachu. Jednoho večera Pak Čihjon zatkli. „Snažila jsem se zachovat chladnou hlavu, ale měla jsem strach o Čchoriho. Nevěděla jsem, co s ním provádějí v tom druhém autě... Byla jsem mezi těmi dvěma muži tak stísněná, že jsem si připadala menší než ty proužky sušené ředkve, které jsem zpracovávala sotva před hodinou.“¹⁰³ Hlavní obavou Čihjon je po celou dobu jízdy i následovného vězení a transportu zpět do Severní Koreje osud jejího syna. Když neví, co se s ním děje, její úzkost roste a zasahuje do jejího psychického stavu, což vyjádřila například tím, že se přirovná k „proužkům sušené ředkve“. Jde o metaforu, která ukazuje, jak malá a bezmocná se v tu chvíli cítila v konfrontaci s režimem a s hrozbou ztráty dítěte. Strach o dítě je zřejmý i z další ukázky, kdy jí oznamují, že kvůli tomu, že ji nahlásili na ministerstvo zahraničí, musí ji poslat zpět do KLDR. „Tím, že to nenahlásil na místní oddělení bezpečnosti, ale zavolal přímo na ministerstvo zahraničí, nám nezbyvá nic jiného než vás poslat zpátky.“ – „To ne. To se nesmí stát. Co bude s Čchorim? Do Severní Koreje ho rozhodně nemůžu vzít s sebou. Umřel by tam hladu. Kolik dětí už tam umřelo nebo se stalo sirotky?“¹⁰⁴ I přes to, že Čihjon ví, že návrat do KLDR by pro ni mohl znamenat smrt, její největší obavou je, co se stane s jejím dítětem. Tato reakce zdůrazňuje, jak silná je v tento moment role matky a jak mateřský strach, který je specifický a nelze jej sdílet s nikým

¹⁰² ČI-HJON, Pak a SERIN Čche. *Můj život v Severní Koreji*. Praha: pole, 2023, s. 89.

¹⁰³ Tamtéž, s. 177.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 179.

jiným, přebíjí všechny ostatní úzkosti, včetně těch týkajících se její vlastní existence. Je zajímavé, že v celém úryvku se Čihjon neobává o svůj vlastní osud nebo o to, co jí hrozí v rámci režimu, ale přemýšlí o tragických osudech dětí v KLDR a o tom, jak by její syn mohl trpět, pokud by ho vzala s sebou.

V knize *Řeka v temnotě* je strach jedním z hlavních motivů, který provází Išikawu na každém kroku. Objevuje se jak v osobní zkušenosti, tak i v širším kontextu prostředí. Proto si nebudeme vypisovat všechny situace, ale ukážeme si jen některé části.

Išikawa již od první chvíle dokázal vytušit, že je něco špatně, že se v Severní Koreji nebudou mít dobře. „Snažil jsem se sice ubezpečit, že coby člověk narozený v Japonsku bych neměl mít problém podniknout někdy v budoucnu cestu zpět, nicméně zatímco jsme postupovali od jedné přepážky k další, nebyl jsem schopný se zbavit drtivého pocitu strachu.“¹⁰⁵ Ve chvíli, kdy člověk ztratí možnost ovládat svůj vlastní osud, jak to bylo v případě Išikawy, se obava stává neodmyslitelnou součástí života. Išikawa cítí, že nemá možnost ovlivnit svou situaci, což jeho úzkost a strach ještě prohlubuje.

Po smrti Kim Ir-sena zažívá Išikawa nevídanou masovou hysterii, která postihuje všechny lidi v okolí. „Veliký vůdce Kim Ir-sen dnes skonal... Po chvíli však veškerý prostor zaplnil hluk, někteří lidé začali naříkat a vzlykat, zatímco jiní bušili do lavic a stěn. Mně vyklouzla z ruky cigareta, poklesla mi brada a naprosto šokován jsem zjistil, že také pláču – nevěděl jsem proč, ale po tvářích mi prostě tekly slzy. Bylo to z šoku? Ze strachu? Z úlevy? Tehdy se ve mně svářila jakási podivná směs pocitů, které dodnes nejsem schopný vysvětlit. Strávil jsem v ráji na zemi vytvořeném Kim Ir-senem přes třicet let a režim se ke mně během té doby choval téměř jako ke zvířeti.“¹⁰⁶ Tato masová hysterie se šíří mezi lidmi jako nakažlivá vlna. Lidé, kteří žili pod vlivem vymývání mozků a neustálého stresu, nyní reagují způsobem, který by si za normálních okolností nejspíš nevybrali. Hysterie vzniklá kolapsem světa, na který byli zvyklí, je naprosto nevyzpytatelná a nelze ji kontrolovat. Išikawa sám zažívá tento kolektivní šok, kdy mu emoce ovládají tělo, aniž by je byl schopen pochopit nebo odůvodnit: „Více jak 30 let jsem vykřikoval: ‚Ať žije Kim Ir-sen!‘ A nikdy to nemyslel vážně, ale teď jsem ronil slzy. Dosáhlo snad všechno to vymývání mozků svého cíle? Nebo jsem jen podlehl masové hysterii...?“¹⁰⁷

Po smrti Velkého vůdce se strach z nedostatku ještě více zintenzivnil. Lidé čelili i nebezpečí z nejisté budoucnosti, která bude pravděpodobně ještě tvrdší než současnost.

¹⁰⁵ IŠIKAWA, Masadži. *Řeka v temnotě*. Zlín: Kniha Zlín, 2020, s. 31.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 138.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 138.

Išikawa zaznamenává obavy z hladu všude kolem sebe, protože se hlad stal denním trápením: „Otázku, jak budou nyní žít, když Veliký vůdce je po smrti, si časem začali klást i všichni dělníci v továrně. Domnívám se ovšem, že ji vyvolával strach, nikoli smutek, viděl jsem jim ve tvářích, že se bojí. A měli proč, hlad cíhal za každým rohem.“¹⁰⁸ Obava z hladu je hned po strachu z režimu největším nepřítelem Severokorejců už po celá desetiletí. Tento strach je sice z větší části fyzickým, ale můžeme mluvit i o strachu psychickém, spojeným s určitou ztrátou sebeúcty a lidskosti, neboť tito lidé jsou nuceni se vzdát základních potřeb důležitých pro přežití. Pokud člověk žije neustále v nejistotě, zda bude mít co jíst, začne se mu narušovat psychika.

Po návratu do Japonska Išikawa obdržel dopis od dcery: „Pomoz mi! Chci žít u tebe. Nemám vůbec nic, jen dva syny; jednomu jsou dva roky a druhému pět.“¹⁰⁹ Tento dopis vyjadřuje zoufalství rodiny, která čelí extrémní chudobě a smrti. Išikawu celou dobu pohání strach, že pokud nebude jednat rychle, může být příliš pozdě a jeho rodina může umřít. Později obdrží další zprávu, která v něm vyvolá ještě větší úzkost: „O něco později mi ovšem napsal můj mladší syn, že peníze dorazily příliš pozdě a sestra zemřela hlady, přitom jí ještě nebylo ani třicet.“¹¹⁰ Tento moment pro něj musel být nesmírně bolestivý, protože si uvědomil, že nemohl pomoci, a zároveň si začal uvědomovat, že jeho rodinu čeká smrt v důsledku extrémní chudoby a hladu. Vědomí, že v kritické chvíli neudělal dost, v něm muselo vyvolat silné výčitky.

Poslední dopis mu přišel v roce 1998. Další dopisy už nepřišly, což může znamenat, že zbytek rodiny je pravděpodobně mrtvý. Išikawa se tak ocitá v situaci, kdy žije v naprosté nejistotě a strachu o životy svých blízkých. Tato obava je trvalá, protože kromě korespondence neexistuje žádný způsob, jak zjistit, co se s jeho rodinou stalo. Musí žít s vědomím, že jeho rodina pravděpodobně zahynula a on sám zůstal naživu pouze díky tomu, že se rozhodl utéct.

V knize *Žaloba* se motiv strachu objevuje v různých podobách. Přestože text obsahuje přímé zmínky o strachu prostřednictvím slov jako „bojím se“ nebo „strach“, skutečná síla tohoto motivu spočívá spíše v metaforickém zobrazení všudypřítomné úzkosti. Právě proto se nyní zaměřím na metaforické vyjádření strachu, jak je zachyceno v konkrétních povídkách.

Motiv strachu v povídce *Město strašidel* je metafora všudypřítomného, hluboce zakořeněného děsu z totalitního režimu. Hlavním nositelem tohoto motivu je malý chlapec Mjong-sik, jehož hrůza z portréту Karla Marxe, visícího naproti jejich domu, se stává

¹⁰⁸ IŠIKAWA, Masadží. *Řeka v temnotě*. Zlín: Kniha Zlín, 2020, s. 139.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 181.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 181.

spouštěčem tragických následků pro celou jeho rodinu. Chlapcova úzkost z portrétu je na první pohled dětskou obavou z nehybné, přísné tváře, avšak v širším kontextu reflektuje hlubší a univerzálnější strach obyvatel totalitní společnosti. Marxův a Kim Ir-senův portrét zde není jen obrazem, ale symbolem neustálého dohledu a všudypřítomné ideologie, která proniká i do nejtímnější sféry každodenního života. Reakce režimu na situaci je absurdní, ale zároveň odhaluje jeho fungování. Rodiče jsou obviněni ze zanedbání ideologické výchovy dítěte, což ukazuje, že strach, jak už dobře víme, je v totalitní společnosti hlavním nástrojem moci.¹¹¹

V povídce *Život rychlého oře* se motiv strachu opět objevuje v metaforické rovině. Na první pohled se zdá, že hlavní postava Sol Jong-su se jednoduše obává ztráty svého oblíbeného jilmu. Strom však ve skutečnosti představuje mnohem víc než jen kus přírody. Je symbolem naděje a osobní víry v lepší budoucnost. Obava z pokácení stromu není jen strachem o fyzický objekt, ale především o ztrátu poslední jistoty v životě. Systém může kdykoliv vzít člověku to, co mu dává smysl. Tento motiv se dá číst i jako metafora vztahu mezi jednotlivcem a totalitním státem, kdy stát je silnější, nekompromisní a nezajímá ho, co je pro člověka důležité. Jakmile si někdo dovolí věřit v něco jiného než oficiální ideologii (ať už je to víra ve strom, ve vlastní naději nebo jakýkoliv osobní sen), systém to potlačí. Strach v této povídce je tedy nejen obavou z konkrétního aktu, ale hlavně existenciálním strachem ze ztráty všeho, co dává životu smysl.¹¹²

Poslední povídkou, na kterou se zaměřím, je *Muchomůrka*. Myslím si, že má silné poselství. Muchomůrka zde symbolizuje toxickou a nebezpečnou moc režimu. Hlavní postava In Shik je schopný a respektovaný vedoucí továrny, avšak jeho nízké oficiální postavení z něj činí snadný cíl pro stranické funkcionáře. Ti ho obětují v inscenovaném procesu, kdy na něj svedou vlastní selhání. Motiv strachu je zde propojen s mechanismem totalitní moci, totiž že lidé žijí v neustálé nejistotě, protože i ti nejschopnější a nejpoctivější mohou být kdykoli obětováni vyšším zájmům režimu. Strach se týká celé společnosti, protože přesně na této povídce můžeme vidět, že ani bezmezná lojalita není zárukou bezpečí. Muchomůrka je symbolem škodlivého a nebezpečného jedu ve společnosti. V kontextu povídky ji můžeme chápat jako metaforu zkorumpovaného stranického aparátu, který svou existencí otravuje společnost. Celkově tedy povídka upozorňuje na skrytě zhoubný charakter totalitní moci, která se udržuje prostřednictvím nespravedlnosti a represí.¹¹³

¹¹¹ BANDI. *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. Praha: Plus, 2018, s. 47-72.

¹¹² Tamtéž, s. 73-100.

¹¹³ Tamtéž, s. 195-241.

Z analyzovaných textů vyplývá, že motiv strachu hraje v každém díle zásadní roli, avšak jeho zobrazení se liší podle použité formy. Největší rozdíl lze pozorovat mezi texty založenými na rozhovorech a beletristicky zpracovanými příběhy. V knihách založených na rozhovorech je strach prezentován přímo a otevřeně. Výpovědi uprchlíků ukazují, jak strach proniká do každodenního života, ovlivňuje rozhodování a formuluje mezilidské vztahy, což vede k věcnějšímu zachycení emocí. Autobiografické tituly přinášejí osobnější pohled na prožívání strachu. Vedle vnějších okolností se zde výrazněji odráží vnitřní psychologické dopady, které mnohdy přetrvávají i po útěku z KLDR. Největší rozdíl lze pozorovat u povídek v knize *Žaloba*, která využívá literární fikci k zobrazení strachu prostřednictvím metafor a symboliky. Tato forma sice není tak autentická jako osobní výpovědi, ale díky uměleckému zpracování vystihuje atmosféru neustálé úzkosti a kontroly v celé společnosti.

4.2 Jazyk

Jazyk použitý ve vybraných knihách pojednávajících o Severní Koreji je ovlivňován tím, že jde převážně o autentická svědectví, která reflektují skutečné osoby z tohoto totalitního režimu. To se odráží nejen v obsahu, ale i ve stylu psaní a expresivitě textu. V této kapitole se zaměřím na stylistické prostředky, větnou stavbu a stylové vyjádření emocionality.

Autobiografická svědectví jako *Řeka v temnotě* a *Milovaný vůdce: můj útěk ze Severní Koreje*, ale i kniha *Můj život v Severní Koreji* mají beletrizovanou formu vyprávění. Jejich jazyk je tudíž přizpůsobený čtenářům beletrie. Větná stavba je dynamická a v určitých místech až dramatická. Celkově je jazyk živý a expresivní. Expresivita vzniká několika způsoby. Například volbou slovní zásoby, autoři využívají emocionálně zabarvená slova, ty evokují různé pocity jako strach, zoufalství nebo napětí. Časté jsou i hodnotící přívlastky, přirovnání a metafory.

Knihy *Svědectví o životě v KLDR* využívá dokumentárního stylu. Je založena na přímých výpovědích. Texty mají charakter mluveného jazyka. Tento styl působí autenticky a pomáhá čtenáři s přiblížením života severokorejských uprchlíků.

Severka stojí na pomezí dokumentárního stylu a beletrizované výpovědi. Podle jazykové analýzy se ale více přiklání k beletrizované výpovědi než k dokumentární literatuře. Ačkoli je založená na skutečném příběhu, jazyková rovina ukazuje, že autorka výrazně zasahuje do původní výpovědi. Na rozdíl od syrového stylu rozhovoru, který využívá ve *Svědectví o životě v KLDR*, je jazyk *Severky* stylizovaný a emocionálně působivý. Jazyková rovina kombinuje autentické výpovědi se stylizačními prvky, které dodávají textu emocionalitu. Jazyk je jednoduchý, jsou zde využívána různá hesla a slogany, které odráží propagandistickou povahu

režimu. Text je prokládaný dopisy a vstupy vypravěče brání monotónnosti textu. Vyskytují se v něm kratší věty, které mu dodávají rytmus a dynamiku. Text vytváří emocionální apel, snaží se vyvolat empatii i nenávisť.

Jak už jsem několikrát uvedla, Barbara Demick kombinuje žurnalistické postupy s literární stylizací. Autorčin jazyk v knize *Není co závidět* je ucelenější, věty bývají delší a obsahují pečlivější popisy. Myslím si, že text působí více odborněji, protože se zaměřuje hlavně na informační hodnotu, a místy tak snižuje jeho čtivost. Množství informací totiž oslabuje vyprávění a zpomaluje tempo čtení.

Kniha *Žaloba* je charakteristická svými prvky satiry a kritiky režimu. Sbírká povídek tak svým jazykem a formou spadá do kategorie beletrie. Příběhy navíc nejsou založeny na přímých výpovědích konkrétních osob, ale na fiktivních postavách, které zosobňují obecné zkušenosti obyvatel KLDR. Ačkoli autor pravděpodobně čerpá inspiraci z reálných událostí, příběhy jsou literárně zpracované. Stylizovaný jazyk, obrazná vyjádření a symbolika ukazují, že hlavním cílem není pouze dokumentovat skutečnost, ale hlavně vyvolat emoce. Autor využívá metafory a přirovnání, což je nejmarkantnější v povídce *Muchomůrka*. Tento jazyk je působivý a svou ironií, hyperbolou a skrytými výrazy vyjadřuje protest proti severokorejskému režimu.

Všechny zmíněné knihy mají společné některé klíčové rysy. Kromě toho, že se jedná o příběhy lidí, kteří zažili život v severokorejském režimu, velmi výrazně se v nich pracuje s emocemi čtenáře. Příběhy jsou vystaveny na osobním vyprávění, což vede k vyvolání empatie a soucitu s hlavní postavou. Často je také kladen důraz na vytváření obrazu každodenního života v totalitním režimu, který čtenáře velmi přibližuje k těmto reálným zkušenostem. Všechny uvedené knihy tedy spojuje nejen téma, ale také autenticita a subjektivní pohled na realitu. Z analýzy jazyka jednotlivých textů tedy vyplývá, že autenticita není vázaná pouze na faktografickou přesnost. I beletristické texty, které pracují s literární stylizací, mohou zprostředkovat emoce a přiblížit tak čtenáři realitu života v totalitním režimu. Takřka každý z analyzovaných textů přistupuje k autenticitě odlišným způsobem, přičemž jazyková rovina hraje klíčovou roli při formování čtenářského prožitku.

Rozdíly ve stylistice nejsou pouze formálním aspektem, ale významně utvářejí celkový charakter díla a způsob, jakým ho čtenář vnímá. Jak už bylo zmíněno výše, autobiografické výpovědi často volí styl, ve kterém zdůrazňují autentičnost prožité zkušenosti. Beletrizované texty pracují s expresivnějšími jazykovými prostředky, které umožňují intenzivnější emocionální prožitek. Dokumentárně laděné knihy se přiklánějí k objektivizujícímu vyjadřování, jež posiluje důvěryhodnost textu a vytváří dojem faktografické přesnosti. Každý

z těchto přístupů tedy plní specifickou funkci, ať už jde o předání informací, přiblížení osobního prožitku nebo vyvolání širší společenské reflexe.

4.3 Hledisko

Každý příběh má svého průvodce. Vypravěčem je tedy ten, kdo nám čtenářům sděluje příběh. Není to autor knihy, ale postava nebo hlas, který nám dané události vypráví. To, jakým způsobem je nám příběh zprostředkován a jaké informace jsou nám zpřístupněny, se označuje jako hledisko. V této kapitole se zaměřím na vypravěčské hledisko v námi zkoumaných knihách, přičemž budu sledovat, jak různé způsoby mohou ovlivnit vnímání příběhu, charakterizaci postav i celkový dojem na čtenáře.

Tomáš Kubíček ve své práci *Vypravěč: kategorie narativní analýzy* předkládá škálu osmi vypravěčských typů navržených Normanem Friedmanem, ze kterých si konkrétně vyjmenujeme jen ty, které jsou použity v knihách zkoumaných v této práci.

První kategorií je takzvaná produktorská vševědoucnost, která je definována následovně: „Vypravěč tu není nijak omezen, stává se jakýmsi bodem v prostoru a čase, je flexibilní ve vztahu ke způsobům zprostředkování příběhu i k jeho časovému rozvrhu. Může tedy využívat všechny prostředky, které mu vyprávění nabízí. Navíc může vstupovat do vyprávění vlastními komentáři a generalizujícími postřehy. Ty se mohou vztahovat k morálce, k etickým, společenským, politickým apod. otázkám a nemusí zřetelně souviset s vyprávěným příběhem.“¹¹⁴

Do této kategorie bych zařadila knihu *Není co závidět*. V ní vypravěč vypráví příběhy několika lidí nezávisle na sobě a do toho prokládá děj faktickými informacemi o režimu a severokorejské společnosti. Výsledkem je celkově komplexní obraz reality, která propojuje individuální osudy s širším kontextem. To umožňuje nejen pochopení příběhu postav, ale i jejich zasazení do historického či politického rámce. Tento typ vypravěče se výrazně podílí na celkové intenci textu, která spočívá nejen v zachycení individuálních příběhů, ale také v poskytnutí širšího pohledu na fungování severokorejského režimu. Žurnalistická povaha knihy se projevuje právě tím, že vypravěč nejen zaznamenává výpovědi jednotlivců, ale zároveň je zasazuje do širších historických a politických souvislostí.

Značnou část povídek v knize *Žaloba* bych zařadila do další Friedmanovy kategorie prezentované Kubíčkem, a to neutrální vševědoucnost. Tuto kategorii definuje následovně: „Od předchozího typu vyprávění se tento typ liší jen v absenci přímého vměšování do vyprávění

¹¹⁴ FRIEDMAN, Norman. *Hledisko ve fikci*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host vydavatelství, 2007, s. 51.

(z hlediska použití gramatických prostředků jde o vyprávění ve třetí osobě), přesto si jeho přítomnost (jako neosoby) čtenář stále uvědomuje.¹¹⁵ Tento typ vypravěče se omezuje na samostatný příběh, bez přímého komentování nebo vysvětlování širšího kontextu. Vyprávění je sice ve třetí osobě, ale přesto nemusí vždy působit neosobně. Čtenář má sice lehčí odstup od děje, ale zároveň je mu umožněno intenzivnější ponoření do dramatických událostí. Tím, že autor zvolil formu povídek, chtěl pravděpodobně ukázat, že se severokorejská realita skládá z jednotlivých tragédií, které spolu nemusejí souviset, ale dohromady vytvářejí obraz života plného strachu a beznaděje. Neutralita vypravěče v kombinaci s formou povídky tak ještě umocňuje atmosféru bezmoci, totiž to, že příběhy náhle končí a čtenář si musí domyslet, jak by mohla situace pokračovat. Právě to reflektuje nejistotu běžného dne v totalitním režimu. Vypravěč je jakoby vyšší síla, která všechno ví, ale nijak nezasáhne.

Nejčastěji však mezi zkoumanými knihami nacházíme vypravěče v podobě Friedmanova dalšího vypravěčského typu - „já“ jako protagonista: „Vypravěč je hlavní postavou románu, což způsobuje, že jeho schopnost pohybovat se po příběhu mezi jeho centrem a periferií se tím omezuje.“¹¹⁶ Že jde o nejrozšířenější podobu vypravěče ve zkoumaných knihách, není náhoda. Důvodem je, že většina zkoumaných knih jsou autobiografického žánru. Zařadila bych sem autobiografie *Řeka v temnotě* a *Milovaný vůdce: můj útěk ze Severní Koreje*, biografie *Můj život v Severní Koreji* a *Severka* a memoáry *Svědectví o životě v KLCDR* a také povídku *Záznam o sběhnutí z knihy Žaloba*. Tento způsob posiluje subjektivní prožitek a umožňuje hlubší vhled do psychologie postavy. Vyvolává intenzivnější emocionální reakce a my jako čtenáři se můžeme lépe ztotožnit s hlavním hrdinou.

Definici „já“ jako protagonisty bych ráda o něco víc rozvedla. Lubomír Doležel ve své knize *Narativní způsoby v české literatuře* popisuje vyprávění v první osobě, tzv. *ich-formu*. Tato forma je úpravou přímé řeči a hlavní postava v ní přebírá roli vypravěče. Díky tomu nejen popisuje děj, ale také utváří celý fikční svět. Přesto si může zachovat svou roli v příběhu a hodnotit události, které vypráví. Míra její subjektivity se ale může lišit, což vede k různým variantám tohoto vyprávěcího stylu.¹¹⁷

Doležel také konstatuje: „Vypravěč je fikční postavou, která se v různé míře podílí na vyprávěném příběhu, v nejvyšším stupni tehdy, když je jeho hlavním hrdinou. Jakožto úplný subjekt vypravěč svobodně hodnotí konstruovaný svět a vyjadřuje bez zábrán své sympatie či

¹¹⁵ FRIEDMAN, Norman. *Hledisko ve fikci*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host vydavatelství, 2007, s. 51.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 51.

¹¹⁷ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Příbram: Nakladatelství Pistorius & Olšanská, 2014, s. 49.

nesympatie. Osobní vyprávění se stalo nejpobulárnější variantou ich-formy. Jeho obliba souvisí se zaměřením moderního narativu na ‚hlubinou psychologii‘. Osobní ‚zповěd‘ je účinným prostředkem spontánní nebo uvědomělé psychologické analýzy. Kdo jiný než hrdina sám zná do podrobností svůj duševní život, své myšlenky, své intimní city a vášně, skryté motivace svých činů?“¹¹⁸

Kniha *Severka* to má s vyprávěcím způsobem trochu složitější. Dokumentární román sice využívá vypravěče jako postavu, ale dochází zde ke střídání různých perspektiv prostřednictvím dopisů, rozhovorů nebo změny hlavního vypravěče. Román tedy využívá jakýsi model pásmového vyprávění s různými typy narativních promluv. Dle mého názoru se jedná o kombinovaný model vypravěčských typů. Děj je vyprávěn z perspektivy hlavní postavy, avšak do děje proniká i jiný vypravěč, který do děje vkládá již zmíněné dopisy, občas i své otázky na hlavní hrdinku, ze kterých plynule vznikne rozhovor, nebo do vyprávění zapojuje Kim Čok-U, která popisuje svůj pobyt v pracovním táboře. Tento přístup umožňuje čtenáři pohled z různých úhlů a přispívá tak k autentičtější možnosti vyprávění. Čtenář není vázán pouze na jednu perspektivu, ale získává mnohovrstevnatý pohled.

S knihou *Svědectví o životě v KLDK* už je to o něco jednodušší. Zařadila jsem ji do kategorie „já“ jako protagonista, ale protože jde o knihu, která byla sepsána formou rozhovoru, tak se do vyprávění hlavní postavy vměšuje i autorka, která rozhovor vede a předkládá otázky. Samostatné vyprávění je však osobní ich-formou zповídaných osob.

Na základě provedené analýzy se domnívám, že v knihách *Severka* a *Svědectví o životě v KLDK* se setkáváme s pojmem nespolehlivého vypravěče. Shlomith Rimmon Kenanová v *Poetice vyprávění* definuje spolehlivost následujícím způsobem: „Spolehlivý vypravěč je ten, jehož vyprávění příběhu a komentáře k němu má čtenář považovat za autoritativní sdělení fikční pravdy. Nespolehlivý vypravěč je naopak ten, o jehož vyprávění příběhu a/nebo v komentářích k němu má čtenář důvod pochybovat.“¹¹⁹

Podle Phelana a Martinové může být šest typů nespolehlivého vypravěče: „1) Vypravěč může nepravdivě informovat o fikčních událostech (*misreporting*); 2) jeho vnímání může být chybné (*misreading*); 3) může události hodnotit nesprávně (*misregarding* či *misevaluation*); 4) nedostatečně vypráví o tom, co se přihodilo (*underreporting*); 5) není schopen vnímat události v jejich komplexnosti (*underreading*); 6) jeho hodnotové soudy jsou nedomyšlené

¹¹⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Příbram: Nakladatelství Pistorius & Olšanská, 2014, s. 50.

¹¹⁹ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host vydavatelství, 2007, s. 118.

(*underregarding*). První tři typy odrážejí nesprávné hodnocení či zkreslování událostí příběhu, zbylé 3 pak neschopnost vypravěčů tyto události vnímat.¹²⁰

Ri Jō-čong, hlavní hrdinka knihy *Severka*, je nespolehlivou vypravěčkou hned z několika důvodů a lze ji přiřadit hned k několika uvedeným typům. Hlavní hrdinka vyrůstala v severokorejském systému a byla naučená nejen věřit jeho dokonalosti, ale také ho aktivně podporovat. Její přesvědčení o správnosti donášení a oddanosti režimu formuje její pohled na svět. Neustále vzpomíná na Severní Koreu s nostalgií. To ovlivňuje její interpretaci reality, protože některé aspekty přehlíží nebo si je zkresluje. Po přesunu do Jižní Koreje není schopna se zařadit do jihokorejské společnosti. To, že ji tam poslal vlastní otec kvůli její záchraně, vnímá spíš jako zradu než jako akt lásky. Její pohled na svět je poznamenán tím, jak byla vychovávána, a dlouho odmítá přijmout pravdu o režimu, ze kterého pochází. I když se v Jižní Koreji dostává do situací, které by mohly otřást jejím vnímáním severokorejské reality, stále se drží svých zakořeněných návyků. Tento rozpor mezi minulostí a přítomností ji činí nespolehlivou, protože často sama neví, čemu věřit. Text je navíc stylizován jako soudní proces, což znamená, že čtenář je postaven do role soudce. Tento prvek zásadním způsobem ovlivňuje čtenářovu recepci příběhu, protože aktivně zapojuje jeho kritické myšlení. Čtenář se nestává jen pasivním příjemcem příběhu, ale je nucen neustále uvažovat nad tím, nakolik je vyprávění pravdivé. Musí sám rozhodnout, zda má hlavní hrdinku soudit jako oběť systému, nebo jako aktivní spolupachatelku. Vypravěčka nám předkládá svou verzi příběhu, ale zároveň si musíme být vědomi, že její výpovědi mohou být zkreslené její vlastní interpretací, selektivní pamětí a emocionálními bloky. Nespolehlivost Ri Jō-čong tedy vychází nejen z jejího subjektivního pohledu na svět, ale i ze způsobu, jakým byl její pohled formován. Proto se jako čtenáři musíme neustále ptát, zda nám říká pravdu, nebo jen pravdu tak, jak ji vidí ona. Její spolehlivost je navíc podkopaná i během vyprávění. Ri Jō-čong si myslí, že lidem nijak neublížovala, avšak dochází k náhle konfrontaci s nahrávkou Kim Čök-U, která, jak už jsme si řekli výše, byla její spolužačkou. Tato nahrávka zdůrazňuje nejen nespolehlivost Ri Jō-čong jako vypravěčky, ale také odhaluje její neschopnost plně si uvědomit důsledky vlastních činů. Dokud její verzi nikdo nezpochybňuje, drží se svého zkresleného vidění reality. Jakmile ale do příběhu vstoupí Kim Čök-U, čtenář si uvědomí, jak omezené, zaujaté a zkreslené její vyprávění vlastně je.

¹²⁰ PHELAN, James a MARTIN, Mary Patricia. *The Lessons of Weymouth: Homodiegesis, Unreliability, Ethics, and The Remains of the Day*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host vydavatelství, 2007, s. 124.

V knize *Svědectví o životě v KLLDR* se nespolehlivý vypravěč objevuje v postavě O Mi-ran. Její perspektiva je totiž hluboce poznamenána loajalitou k Velkému vůdci. Například se během rozhovoru zastává strany tím, že si stojí za následujícím názorem: „Vím, že v Severní Koreji byla skupina obyvatel, která se neměla tak dobře a žila úplně na okraji, ale byl to důsledek jejich chování během japonské okupace. Tehdy se měli dobře na úkor korejského lidu, teď se měl korejský lid dobře na úkor jich.“¹²¹ I přes skutečnost, že už měla přístup k informacím, tak si pořád myslí, že to bylo spravedlivé. V rozhovoru se rovněž zastávala Kim Ir-sena a všeho, co dělal, a to i přesto, že už věděla, že nic z toho nebylo dobré. Považuji tedy O Mi-ran za nespolehlivou vypravěčku právě z důvodu její silné sympatizace s režimem.

Celkově tedy každý z těchto vypravěčských přístupů formuje nejen způsob, jakým čtenář příběh vnímá, ale také ovlivňuje jeho emocionální dopad. Zatímco některé texty kladou důraz na analytické pochopení, jiné upřednostňují syrovost zážitku nebo důvěrnost osobních výpovědí. Právě volba vypravěče tak zásadně rozhoduje o tom, jakým způsobem čtenář pronikne v našem případě do světa severokorejských příběhů, zda jako pozorovatel, nebo jako účastník. Každé z děl zkoumaných v této práci volbou svého vypravěče ovlivňuje způsob, jakým se čtenář dostává k tématu života v Severní Koreji. V knihách *Svědectví o životě v KLLDR* a *Není co závidět* hraje důležitou roli metoda oral history, která prostřednictvím neutrálního vypravěče zachycuje výpovědi bez výrazného autorova vstupu. To vede k větší důvěryhodnosti, protože čtenář má pocit, že se setkává s nezkreslenými příběhy. Autobiografičtí vypravěči naopak umožňují hlubší vhled do myšlenek vypravěče, ale zároveň přináší otázku, nakolik je jeho výpověď ovlivněna osobními zkušenostmi a emocemi. Vypravěč se tak stává nejen prostředníkem příběhu, ale i důležitým nositelem toho, jak je realita interpretována, zkusována nebo přímo manipulována. Vedle těchto aspektů hraje tedy klíčovou roli i spolehlivost vypravěče. Nespolehlivý vypravěč nutí čtenáře kriticky zhodnotit sdělované informace, a to má zásadní dopad na to, jak vnímáme samotný příběh. Proto je při analýze vypravěčského hlediska nutné nejen zkoumat formu vyprávění, ale také posuzovat, zda je před námi spolehlivý či nespolehlivý průvodce dějem.

4.4 Komparace

V této kapitole se zaměřím na komparaci vybraných literárních děl, která byla součástí mého zkoumání. Cílem této analýzy je porovnat klíčové aspekty jednotlivých textů, jako jsou tematické okruhy, stylistické prostředky, postavy a struktura vyprávění. Komparace bude

¹²¹ ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLLDR*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 242.

probíhat na základě vybraných kritérií, která pomohou odhalit podobnosti a rozdíly mezi texty a nabídnou hlubší vhled do jejich literární hodnoty.

Nejprve bych vedle sebe chtěla postavit knihy *Svědectví o životě v KLDR* a *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji* a porovnat je v rovině autorského stylu. Obě knihy vznikly za pomoci metody oral history, ale přistupují k ní odlišně. *Svědectví o životě v KLDR* je koncipováno jako soubor rozhovorů, přičemž Špitálníková nechala Severokorejce, aby nám předali své příběhy osobnější formou, a to sice vyprávěním v ich-formě. Samotné proniknutí do děje je tak velmi plynulé a jednoduché a celkově rozhovor vytváří autentický dojem. Oproti tomu kniha *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji* je vyprávěna v er-formě, přičemž důraz je kladen převážně na historická fakta a politické souvislosti, které jsou v knize prezentovány v návaznosti na příběhy jednotlivých postav. Osobně mám dojem, že jsou zde příběhy na úkor těchto faktů potlačeny trochu do pozadí, což může ovlivnit čtenářův zážitek tím, že si nedokáže vytvořit emocionální propojení s jejich osudy a je těžší proniknout do děje a neztrácet se v něm. Barbara Demick si zvolila tento přístup pravděpodobně proto, že se snaží vytvořit objektivní pohled na severokorejskou společnost a zároveň zachovat určitou míru odstupu od jednotlivých příběhů. Také si myslím, že tento přístup může zároveň působit jako snaha zabránit přílišné emocionalizaci příběhu, která by mohla odvést pozornost od hlubších společenských problémů, jež kniha tematizuje. Její autorský styl je, jak už bylo výše zmíněno, silně faktografický a jde z něj vycítit její novinářské povolání.

Mezi tituly *Svědectví o životě v KLDR* a *Severka* je patrný výrazný rozdíl. I *Severka* je postavena na základech oral history, avšak liší se ve způsobu, jakým jsou prezentovány postavy. Příběh v *Severce* je souvislý a sleduje osud jedné hlavní hrdinky na dvě stě čtyřiceti stranách, kdežto *Svědectví o životě v KLDR* má dvě stě šedesát čtyři stran a je mozaikou sedmi různých životních příběhů. Tento rozdíl může mít vliv na čtenářovo vnímání postav. Zatímco v *Severce* se čtenář může s jednou postavou postupně hlouběji propojovat, ve *Svědectví o životě v KLDR* se každých několik stran objevuje nová postava, což může ztížit ono hlubší emocionální propojení. Tím netvrdím, že by *Svědectví o životě v KLDR* nebyla emotivní, protože i přes rychlou změnu perspektiv obsažené příběhy zanechávají velmi silný dojem.

Knihy *Řeka v temnotě* a *Milovaný vůdce: Můj útěk ze severní Koreje* se liší nejen tím, že Išikawa byl na společenském žebříčku prakticky až úplně dole, kdežto Čang Čin-song byl jedním z vůdcových blízkých a měl se díky své pozici dobře. Zde se zaměříme na zvolenou kompozici díla a co to s jednotlivými příběhy dělá. *Řeka v temnotě* se zaměřuje na autorův život v Severní Koreji, na postupnou ztrátu ideálu a víry v režim. Důraz na celý život a pomalý vývoj

postavy vytváří prostor pro hlubší porozumění všech motivací, kvůli kterým se na konci Išikawa rozhodl k útěku. Zároveň čtenář lépe chápe, co všechno si autor v průběhu svého života zažil. Tento pomalejší vývoj přináší čtenáři silný emocionální náboj, protože má čas se s postavou sžít a prožívat její trápení, strach a dilemata. V *Řece v temnotě* je útek spíše vyvrcholení dlouhé cesty, kterou jsme jako čtenáři s autorem prošli. Naopak v knize *Milovaný vůdce: Můj útek ze Severní Koreje* je útek okamžitou reakcí na konkrétní událost, která vyžadovala rychlé a drastické rozhodnutí, tento přístup vytváří silnější napětí a výrazně zrychluje tempo vyprávění. Čtenář je vtažen do dramatického okamžiku, kdy se postava rozhodne utéct, a celá kniha se soustředí na tento dynamický útek a jeho následky. Děj je, jak už jsem zmínila, velmi dynamický, a můj názor je, že je to zapříčiněno právě touto zvolenou kompozicí, kdy je útek hlavním tématem knihy a celá akce nás provází už od úvodní kapitoly.

Útek z KLR je často vnímán jako vítězství. Překročení hranic se ale ne vždy rovná svobodě. Literární zpracování osudů těch, kterým se podařilo ze Severní Koreje uniknout, ukazuje, že hranice svobody nejsou pouze fyzické, ale i psychické. Zkoumané knihy nám nabízejí různé perspektivy, na které se nyní zaměřím. Někteří uprchlíci líčí útek jako vykoupení, jiné osudy naopak ukazují, že únik z totalitního režimu neznamená konec utrpení.

V knize *Severka* se hlavní hrdinka sice dostala na svobodu, ale trauma a pocit viny za to, co v minulosti dělala, ji nakonec dohnaly k sebevraždě. Její příběh je ukázkovým příkladem toho, že útek nemusí přinést pocit osvobození, jak si všichni myslí. Minulost ji neustále pronásledovala a KLR v ní zanechala pocity, se kterými nebyla schopná dál žít.

V podobně tragickém duchu se odehrává konec knihy *Řeka v temnotě*. Išikawa sice unikl do Japonska, ale jeho život byl nadále plný chudoby. Namísto svobody našel jen jiný druh utrpení. Doufal, že v Japonsku dokáže vydělat tolik peněz, aby mohl zachránit svoji rodinu, kterou zanechal v KLR. Opak je však pravdou. Rodinu se mu dodnes nejspíš nepodařilo zachránit a Išikawa zůstal sám.

Čang Čin-song v knize *Milovaný vůdce: Můj útek ze Severní Koreje* nejen unikl, ale aktivně se postavil proti režimu. Avšak ani jeho osud není tím nejšťastnějším, protože jak jsem již zmínila výše, je neustále pronásledován severokorejským režimem. Fakticky to znamená, že ani jeho minulost prozatím neopustila.

Co se jiných uprchlíků týče, v knize *Svědectví o životě v KLR* se setkáme s podobnými příběhy. Pro převaděče byl útek vítězstvím. Cítil klid na duši a útek si užil, protože věděl, že to nějak dopadne.¹²² Opačné pocity prožíval šmelinář. Ten stejně jako Išikawa nechal doma

¹²² ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLR*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020, s. 132.

manželku se svými dětmi. V knize *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji* většina uprchlíků pořád chová v srdci naději na možnost návratu, jak tvrdí i Čun-sang a Mi-ran: „Čun-sang se nemůže setkat se svými rodiči, kterým táhne na 70, pokud se režim nezhroutí za jejich života. Dojde-li k tomu, chtěl by se vrátit a pomoci s rekonstrukcí své země. Také Mi-ran má podobné plány. Od narození druhého dítěte, dcery, která přišla na svět v roce 2007, se soustředí na dokončení studia pedagogiky a doufá, že se bude moci zapojit do obnovy severokorejského školství v případě, že se země otevře světu. Ví také, že jediná naděje pro její sestru je přežít, než budou zavřeny pracovní tábory a tamější vězni propuštěni na svobodu. Do té doby jim všem nezbývá nic jiného než čekat.“¹²³ Dále také autorka uvádí, že: „Někteří z těch, jejichž příběh jsem popisovala v této knize, jsou v občasném kontaktu se svými příbuznými v Čchongdžinu... Většina z nich posílala příbuzným peníze přes čínské prostředníky a přinejmenším před znehodnocením měny patřili příbuzní emigrantů mezi nejbohatší obyvatele čtvrti.“¹²⁴

V Bandiho knize *Žaloba* často příběhy končily smrtí hlavních postav. Například v první povídce sice rodina uteče, ale o jejich osudu už není žádná další zmínka.

Příběhy uprchlíků z KLDŘ tak ukazují, že samotný útěk automaticky neznamená šťastný konec. Překročení hranic může přinést fyzickou svobodu, ale psychické následky jako trauma, pocity viny, strach často přetrvávají. Někteří uprchlíci nacházejí nový smysl života a dokážou se adaptovat, založit novou rodinu a žít „nový“ život. Jiní se však i po útěku potýkají s chudobou, osamělostí či neustálým strachem ze severokorejského režimu.

V závěru této kapitoly se zaměřím na motivy strachu, o kterých jsem psala dříve. Rozdílné zpracování totiž ovlivňuje i to, jak je příběh vnímán čtenářem. U přímých svědectví jako *Svědectví o životě v KLDŘ* nebo *Není co závidět* působí strach realisticky a naléhavě, protože popisují syrovým způsobem konkrétní lidské osudy. U autobiografických knih jako *Milovaný vůdce*, *Řeka v temnotě* a *Můj život v Severní Koreji* je strach osobnější a individuálnější, což čtenáře nutí více se vžít do příběhů protagonistů. U Bandiho je strach univerzálnější a více literárně stylizovaný, což umožňuje i jeho širší interpretaci.

4.5 Recepce zkoumaných titulů v českém prostředí

V českém prostředí se největšímu úspěchu těší autorka Nina Špitálníková. Ta za sebou zanechala, ze všech autorů v této práci, největší digitální stopu. Vyšlo s ní několik rozhovorů

¹²³ DEMICK, Barbara. *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*. Zlín: Kniha Zlín, 2021, s. 290.

¹²⁴ Tamtéž, s. 300.

jako s expertkou na KLCDR a také ohledně jejich knih. V roce 2021 vyhrála Magnesii Literu za publicistiku a v témže roce kniha *Svědectví o životě v KLCDR* vyhrála cenu Audioknihy roku v kategorii nejlepší mluvené slovo mimo kategorie. Přemysl Krejčík pro webový magazín *Naposlech.cz* hodnotí knihu následovně: „Ač je obsah rozhovorů místy bolestně nepřijemný, nelze před autorkou a celým tvůrčím týmem audiálního zpracování nesmeknout. Jak Magnesii Literu, tak Audioknihy roku si *Svědectví o životě v KLCDR* právem zaslouží.“¹²⁵ Osobně se domnívám, že právě uvedená ocenění měla velký vliv na skutečnost, že se tato kniha dostala do hlubšího povědomí čtenářů. Zaznamenala jsem, že čtenáři nejvíce ocenili rozdílnost příběhů. Například na webu *iLiteratura.cz* se uvádí: „Kniha je jedinečná především proto, že na jednom místě předkládá svědectví hned několika někdejších občanů KLCDR se zcela rozdílnými příběhy, jež spojuje pouze zkušenost s útekem ze země. Díky svému odbornému zaměření, cenným osobním zkušenostem a profesionálnímu přístupu k metodě orální historie se Nině Špitálníkové podařilo efektivně, ale zároveň s citem informačně vytěžit dotazované a prostřednictvím jejich svědectví veřejnosti ukázat lidskou stránku Severní Koreje.“¹²⁶

Kniha americké novinářky Barbary Demick *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji* vzbudila pozornost i v českém periodickém prostředí. Například recenzi v časopisu *Host*, kde byla kniha přijata pozitivně, přičemž je zdůrazněna její schopnost přiblížit čtenáři život běžných Severokorejců mimo hlavní město. Recenzent Ivo Michalík oceňuje, že se Barbara Demick nespolehá na pouhá fakta, ale „jednotlivá tvrzení postupně upevňuje z několika úhlů“¹²⁷ a zprostředkovává je skrze výpovědi svých šesti vybraných respondentů. Autor v recenzi dále zmiňuje, že jejich osudy sledují podobnou trajektorii – od loajality k režimu přes postupné pochybnosti až k útěku a následnému složitému začleňování do jihokorejské společnosti. Zároveň upozorňuje, že „šťastný konec pravděpodobně není většině obyvatel země, kde se čas zastavil nejpozději v šedesátých letech minulého století, souzený“.¹²⁸

Michalík také reflektuje politický kontext a připomíná, že kniha vyšla před nástupem Kim Čong-una, kdy ještě existovala určitá očekávání ohledně možných změn.¹²⁹ Demick však ve svém vyjádření dává najevo spíše pochybnosti a přirovnává Severní Koreu k „navztekanému

¹²⁵ KREJČÍK, Přemysl. *Sedm statečných Severní Koreje*. [online] © 2022 [cit. 2025-2-25]. Dostupné z: <https://naposlech.cz/recenze/svedectvi-o-zivote-v-klldr/>

¹²⁶ GETTA, Elizaveta. *Lidská tvář KLCDR*. [online] © 2021 [cit. 2025-2-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/43957-spitalnikova-nina-svedectvi-o-zivote-v-klldr>

¹²⁷ MICHALÍK, Ivo. Čekání na nevyhnutelné. *Host*. [online] © 2014, XXX(9) [cit. 2025-2-24]. Dostupné z: https://www.h7o.cz/files/magazines/291/host_2014_09.pdf, s. 104.

¹²⁸ Tamtéž. s. 104.

¹²⁹ Tamtéž. s. 104.

děcku, které je zavřené ve svém pokoji a truceje.“¹³⁰ Podle recenzenta to nijak nesnižuje hodnotu knihy, naopak její svědectví zůstává významné.¹³¹

Také Josef Mlejnek jr. ve své recenzi pro *Babylon* vyzdvihl knihu za to, že: „Barbara Demick na knize pracovala mnoho let, Severní Koreu několikrát navštívila a jako hlavní zdroj informací jí sloužily právě rozhovory s uprchlíky. Nicméně opírá se též o řadu knih, článků a studií jiných autorů a o informace humanitárních organizací. Vznikl tak výborně napsaný a pečlivě podložený obraz pekla na zemi.“¹³²

Podobně jako kniha *Není co závidět* vzbudila pozornost českého literárního prostředí i kniha anonymního severokorejského spisovatele *Žaloba*. V časopise *Host* je Bandi označen jako „první globální literární hvězda“¹³³ ze Severní Koreje. Zdeněk Staszek konstatuje: „Podle literární agentky Barbary Zitwerové a některých nakladatelů mají povídky nejen velkou reportážní hodnotu, ale také literární. Bandi je přirovnáván ke Gogolovi či Solženicynovi.“¹³⁴

Recenze *Lidových novin* vyzdvihuje nejen hodnotu rukopisu coby autentického svědectví, ale také Bandiho literární nadání. Jeho povídky kombinují dokumentární rovinu s beletristickými prvky, syrovost s lyrismem a otevřenou kritiku režimu s nadějí.¹³⁵ Radim Kopáč píše, že se Bandiho povídky zaměřují na konkrétní lidské osudy a odhalují, jak režim manipuluje svými občany a drží je v neustálé nejistotě. Recenze přirovnává severokorejský systém k „prolhané zombii“, která přežívá díky neochotě přiznat selhání ideologie. Navzdory tomu však autor ukazuje, že v Severní Koreji stále existují lidé, kteří si zachovávají kritické myšlení a důstojnost. Severokorejská realita je zde vykreslena jako svět řízený neustálou lží a strachem. Bandiho tvorba představuje mimořádný literární a společenský fenomén, který je úzce spjat s jeho osobním životem a rozhodnutím setrvat v Severní Koreji navzdory možnosti útěku.¹³⁶ Radim Kopáč tvrdí: „Ostatně Bandi ze Severní Koreje neutekl právě z rodinných, vztahových důvodů. Svým životem tak ručí za své dílo taky dvakrát: jednak

¹³⁰ DEMICK, Barbara. In: MICHALÍK, Ivo. Čekání na nevyhnutelné. *Host*. [online] © 2014, XXX(9) [cit. 2025-2-24]. Dostupné z: https://www.h7o.cz/files/magazines/291/host_2014_09.pdf, s. 104.

¹³¹ MICHALÍK, Ivo. Čekání na nevyhnutelné. *Host*. [online] © 2014, XXX(9) [cit. 2025-2-24]. Dostupné z: https://www.h7o.cz/files/magazines/291/host_2014_09.pdf, s. 104.

¹³² MLEJNEK, Josef. *Pamatuju si je všechny!* [online] © 2016 [cit. 2025-02-27]. Dostupné z: <https://babylonrevue.cz/pamatuju-si-je-vsechny-obycejne-zivoty-v-severni-koreji-dle-barbary-demickove/>.

¹³³ STAZSEK, ZDENĚK. Solženicyn z KLDŘ. *Host*. [online] © 2016, [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/11621-solzenicyn-z-kldr>

¹³⁴ ZITWEROVÁ, Barbora. In: STAZSEK, ZDENĚK. Solženicyn z KLDŘ. *Host*. [online] © 2016, [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/11621-solzenicyn-z-kldr>

¹³⁵ KOPÁČ, Radim. RECENZE: Bandi je světluška. Jeho knihu *Žaloba* propašovali ze Severní Koreje. *Lidové noviny*. [online]. ©2018 [cit. 2025-02-27]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-bandi-je-svetlуска-jeho-zaloba-popisuje-hruzy-ze-severni-korey.A180720_160706_ln_kultura_krku

¹³⁶ Tamtéž.

odvahou, že je vůbec napsal, že se vydal všanc možnému trestu, který by v případě odhalení přišel s neslitovnou brutalitou; jednak faktem, že co napsal, to žije.“¹³⁷

Kniha Masadžiho Išikawy *Řeka v temnotě* se takového úspěchu jako výše zmíněné knihy nedočkala. Když nepočítám uživatelské recenze, tak z těch, které se mi povedlo dohledat, je to pouze recenze ve webovém magazínu o audioknihách *Naposlech.cz*, kde se autorka převážně soustředí na vypravěče. Naštěstí pro nás hodnotí v závěru i samotnou audioknihu slovy: „Kniha *Řeka v temnotě* by se kvůli svému tíživému tématu a zároveň osobně podanému svědectví mohla stát literaturou doporučovanou ve školách. V bravurním podání Vasila Fridricha se navíc stává také uměleckým zážitkem – ne příjemným, taková tato kniha opravdu být nemůže. Spojuje ale čtivý příběh, vzdělávací potenciál a celkově velmi dobré zvukové zpracování.“¹³⁸ Přestože kniha nezaznamenala takový ohlas jako předešlé tituly, skutečnost, že byla vydána i ve formě audioknihy, svědčí o tom, že si našla své publikum a existuje poptávka po autentických výpovědích o životě v KLDR, a to i v jiných formátech než jen tištěných knihách.

Ale abychom si ukázali i nějaké jiné hodnocení, sáhneme do uživatelské recenze na *Databazeknih.cz* s názvem *Jak je tohle vůbec možné v 21. století?* Recenzentka se nechává unést a popisuje, jak často nemohla uvěřit tomu, co čte, a jak je zasažena absurditou systému, v němž hlavní hrdina žije. Upozorňuje, že čtení knížky evokuje pocit dystopie, což posiluje její šokující sílu. Zmiňuje, jak na čtení reagovala emocemi, jako je kroucení hlavou nebo touha křičet bezmocí, což ukazuje, jak intenzivně ji příběh zasáhl.¹³⁹ Také čtenáře varuje: „Nečekejte klasickou beletrii a už vůbec ne vyšperkovanou stylistiku. Je to souvislé vyprávění člověka, kterého v životě potkalo tolik hrůzy, že jiní by s tím vystačili na několik životů.“¹⁴⁰ S touto recenzí se ztotožňuji, neboť se domnívám, že právě autorova volnost ve vyprávění a jeho autentický projev dodávají příběhu na síle a emotivnosti.

Z vyhledaných recenzí musím konstatovat, že mezi pozitivně hodnocené tituly nepatří kniha *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreje*. V časopisu *Respekt* se ke knize ne moc přívětivě vyjádřil sociolog Stanislav Biler. Podle něj je kniha, která slibuje vzrušující příběh

¹³⁷ KOPÁČ, Radim. RECENZE: Bandi je světluška. Jeho knihu Žaloba propašovali ze Severní Koreji. *Lidové noviny*. [online]. ©2018 [cit. 2025-02-27]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-bandi-je-svetlуска-jeho-zaloba-popisuje-hruzy-ze-severni-korey.A180720_160706_ln_kultura_krku

¹³⁸ TOMÁNKOVÁ, Alena. *Z Japonska do Koreje a zpět za 36 let*. [online] © 2020, [cit. 2025-2-26]. Dostupné z: <https://naposlech.cz/recenze/z-japonska-do-koreje-a-zpet-za-36-let/>

¹³⁹ Jak je tohle vůbec možné v 21. století? *Databáze knih* [online] © 2008-2025 [cit. 2025-2-26]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/recenze-knihy/jak-je-tohle-vubec-mozne-v-21-stoleti-79968>

¹⁴⁰ Tamtéž.

o útěku, spíše nudná, přičemž samotnou část o útěku označil za tak nezajímavou, že by v polovině čtenář mohl usnout. Recenzent zdůrazňuje, že kniha není schopna udržet čtenářovu pozornost.¹⁴¹ Doslovně píše: „Pokud lze čekat, že jazyk propagandy musí být jednoduchý, hloupý a vyžívající se v patosu, pak přesně tak je psána i kniha. Pokusy o popis libovolných emocí vypadají asi jako práce snaživého středoškoláka bez talentu; vyvolají lítost.“¹⁴² To je vážná výtko, zejména pokud jde o téma, které by mělo být silně emocionálně a dramaticky nabitě. Ovšem největší problém Biler vidí v překladu knihy, který je plný gramatických chyb. Tento problém je pro recenzenta zásadní, protože pro něj snižuje celkovou hodnotu díla. Přestože recenzent uznává, že kniha přináší zajímavé faktografické informace o Severní Koreji, varuje čtenáře, že pokud hledají čtivý a dobře napsaný příběh, měli by se podívat po něčem jiném.¹⁴³ Z mého pohledu představuje kniha zajímavý vhled do fungování severokorejského režimu, zejména díky autorově přímé zkušenosti s elitní společností. Z literárního hlediska však kniha může opravdu působit problematičtě, její styl je místy patetický a přeložený text obsahuje gramatické nedostatky, což může ovlivnit čtenářský zážitek. Přesto ji považuji za velmi přínosný zdroj.

Čang Čin-song je sice mediálně známější než Masadží Išikawa, ale píše se o něm spíše jako o osobě než o jeho knize. Přesto však nakladatelství *Cpress nechal* na zadní stranu přebalu knihy napsat, že: „Kniha *Milovaný vůdce* se stala záhy mezinárodním bestsellerem...“¹⁴⁴

Jana Dořičáková v internetovém magazínu *Topvip.cz* uznává, že: „Psaný projev je hodně popisný, tím mě to chvílemi nebavilo. Chápu, že autor chtěl sdělit, jak to vše funguje, takže to jinak nešlo.“¹⁴⁵ Následně však dodává, že „dějově je to strhující.“¹⁴⁶ Takže ve své podstatě s Bilerem souhlasí i nesouhlasí.

Osobně si nemyslím, že by měl Biler úplnou pravdu a kniha byla skutečně tak nudná, jak píše. Ovšem abychom dokázali vyvodit plnohodnotný závěr, potřebovali bychom k němu více recenzí. V současné situaci se tak můžeme přiklonit k závěru, že v českém prostředí se knize nedostalo dostatečné pozornosti a jednou z příčin by mohly být i chyby v překladu.

¹⁴¹ BILER, Stanislav. *Milovaný vůdce. Můj útek ze Severní Koreje*. *Respekt.cz*. [online] ©2015 [cit. 2025-3-1]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/30/milovany-vudce-trpi-prekladem?srltid=AfmBOooVorHKQzRAo7Y2oXQAsdZ98Z79A6948MorN42bHP8emDjViQXn>

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ ČIN-SONG, Čang. *Milovaný vůdce: Můj útek ze Severní Koreje*. Brno: CPress, 2015, informace z přebalu.

¹⁴⁵ DOŘIČÁKOVÁ, Jana. Čang Čin-song – *Milovaný vůdce*. *Topvip.cz*. [online] ©2015 [cit. 2025-3-1]. Dostupné z: <https://www.topvip.cz/knihy/cang-cin-song-milovany-vudce>

¹⁴⁶ Tamtéž.

Podobně jako některé z předešlých titulů, není ani další zkoumaná kniha *Můj život v Severní Koreji* více recenzovaná. Pak Čihjon a Čche Serin se v roce 2024 zúčastnily festivalu Svět knihy, kde spolu debatovaly na téma útěku ze Severní Koreje. Také udělaly spoustu rozhovorů, například pro *Českou televizi*, *iRozhlas* nebo třeba *Aktuálně.cz*. Na webu *laCultura.cz* Filip Šimeček oceňuje na knize především to, že „kvalita díla je založena zejména na jeho autenticitě. Přestože tzv. ‚severokorejské‘ literatury je na domácím trhu dostatek (Útěk z tábora 14, Svědectví o životě v KLDR apod.), většina titulů je psána západními autory. Ti se zpravidla nevyhýbají jisté bulvarizaci.“¹⁴⁷ Také v *Knihcentru* si autorka recenze pokládá otázku: „Netuším, proč mě tato kniha po svém vydání minula. Netuším, proč ji nevidím častěji propagovanou na sociálních sítích! Tuhle knihu, a jí podobné, by si měl přečíst každý, kdo má neustálou potřebu si na něco stěžovat.“¹⁴⁸

I přes poměrně malé množství recenzí můžeme konstatovat, že tuto knihu česká čtenářská obec přijala velmi pozitivně.

Analýza recepce naznačuje, že v českém prostředí získala největší ohlas díla Niny Špitálníkové, což může souviset i s její českou národností. Zahraniční tituly se u českých čtenářů prosadily v menší míře, pravděpodobně v důsledku omezené propagace. Nižší zájem o tyto knihy však může být způsoben i kulturní a geografickou vzdáleností tématu. Problematika KLDR pro české čtenáře nevyvolává tak bezprostřední vztah jako například literatura o první či druhé světové válce, která se přímo váže k české historii a geograficky se odehrává v blízkém regionu. Přestože svědectví z KLDR představují tematicky závažný a aktuální obsah, jejich širší recepce závisí na míře emocionalizace a na způsobu, jakým jsou čtenářům prezentovány, aby si udržely jejich pozornost a vzbudily zájem.

¹⁴⁷ ŠIMEČEK, Filip. Severní Korea očima uprchlice. *LaCultura.cz*. ©2024 [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.lacultura.cz/serin-cche-cihjon-pak-muj-zivot-v-severni-koreji-recenze/simecek/>

¹⁴⁸ ŠIMÍČKOVÁ, Denisa. Recenze: *Můj život v Severní Koreji*. *Knihcentrum.cz*. ©2025 [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/recenze-muj-zivot-v-severni-koreji>

5 Závěr

Je zjevné, že literatura reflektující život v KLTR představuje specifický okruh, který se pohybuje na pomezí literatury faktu a beletristického zpracování. Analyzované texty ukazují, že ačkoli se jednotlivá díla liší jak zpracováním příběhu, tak kompozicí, spojuje je snaha zachytit realitu severokorejské společnosti skrze individuální příběhy. Tato různorodost zároveň vyvolává otázku, do jaké míry lze některá z těchto děl vnímat jako autentické dokumenty a nakolik jsou již literárně stylizovanými výpověďmi podřízenými autorskému záměru. Můžeme se ptát, do jaké míry například některé pasáže v knize *Severka* od Niny Špitálníkové, či *Žaloba* od Bandiho zachycují skutečnou severokorejskou zkušenost.

Následující závěr shrnuje hlavní poznatky této práce a poukazuje na klíčové aspekty, které se v analýze výpovědí o životě v KLTR ukázaly jako zásadní. Některé knihy bylo obtížnější zařadit, protože pro autobiografickou literaturu nejsou stanovené přesné hranice, což vede k prolínání různých žánrových prvků. Knihy proto byly zařazeny do žánrů, které nejlépe souhlasily s jejich charakterem.

Komparativní analýza ukázala, že rozdíly v autorských přístupech se projevují zejména ve způsobu, jakým jsou tyto příběhy podávány. Zatímco Barbara Demick ve své knize k tématu přistupuje dokumentárním stylem a drží se objektivních faktů, ostatní autoři využívají beletrizované prvky a subjektivní narativy a snaží se tak čtenáře více emocionálně vtáhnout.

Ukázalo se, že klíčovým prvkem těchto výpovědí je nejen tematizace útlaku, strachu a nesvobody, ale také motiv naděje a vyrovnávání se s traumatem. Úzkost a strach jsou tedy dominantním prvkem a mají významný psychologický dopad na čtenáře. Právě díky autentickým výpovědím, absenci idealizace a syrovému popisu jsou čtenáři vtahováni do psychicky velmi náročného prostředí, kde je jedinou konstantou nejistota a strach. Právě proto jsem se rozhodla na aspektu strachu svou práci vystavět. Jsem si vědoma toho, že jsem tím upozadila ostatní aspekty analýzy.

Všechna díla zkoumaná v této práci jsou si podobná, a přitom úplně jiná. Barbara Demick zachycuje realitu KLTR optikou zkušené novinářky. Její styl je objektivní a zaměřený především na informování čtenáře o fungování totalitního režimu. Můj názor je, že příběhy uprchlíků v jejím podání ustupují do pozadí, což však nevnímám jako něco negativního. Ten, kdo se chce více dozvědět o tomto totalitním režimu, by měl po knize *Není co závidět* určitě sáhnout jako po první volbě.

Nina Špitálníková naopak čtenáři přináší subjektivní pohledy uprchlíků. Soustředí se hlavně na jednotlivé příběhy a veškeré faktické informace vkládá do poznámek pod čarou. Špitálníková je, jak už víme, vystudovanou koreanistkou, což jí přináší značnou výhodu. Rozumí severokorejské ideologii, společenským mechanismům i specifickým kulturním vzorcům. To jí umožňuje klást promyšlenější otázky a citlivě interpretovat odpovědi. Díky těmto znalostem dokáže rozpoznat, kdy se narátor vyhýbá určitému tématu kvůli vnitřní cenzuře či naučeným vzorcům chování, a tím se její rozhovory dostávají do větší hloubky, než je obvyklé u běžných interview. Špitálníkovou zároveň vnímám jako velmi lidskou autorku, a to především pro její seberefektivní přístup, který ukazuje nejen její lidskost, ale také to, že si byla vědoma vlastních předsudků a dokázala s nimi pracovat. Zároveň se Špitálníková nepovažuje za spisovatelku, a snad právě v tom tkví kouzlo jejich projektů. Nesnaží se o literární stylizaci, ale upřímně předkládá syrové výpovědi lidí, kteří prošli totalitním systémem. Tento přístup spolu s její schopností navázat důvěrný vztah s respondenty a citlivě vést rozhovory je zřejmě jedním z klíčových důvodů, proč jsou její knihy mezi čtenáři tak populární.

Další analyzovaní autoři jsou převážně samotní severokorejští uprchlíci, kteří přinášejí ještě odlišnější perspektivy. Čang Čin-song v *Milovaném vůdci* přibližuje režim pohledem člověka, který byl jeho významnou součástí, čímž poskytuje jedinečný vhled do fungování propagandy a vnitřních mocenských struktur. *Řeka v temnotě* a *Můj život v Severní Koreji* jsou psány z pohledu pro režim „nedůležitého“ člověka. Obě knihy jsou založené na silně osobním vyprávění plném syrovosti a emocionality. Bandi jako jediný autor zůstává v Severní Koreji a jeho literární tvorba je specifická tím, že zachycuje každodenní realitu prostřednictvím satirických povídek. Tato různorodost přístupů ukazuje, že i když všechny knihy tematizují život v KLR, jejich narativní strategie, osobní zkušenosti a způsoby zpracování reality se zásadně liší.

Při otázce, co se nám tedy zkoumané tituly snaží říct, jsem dospěla k názoru, že všechna díla jednoznačně ukazují, že život v KLR je poznamenán extrémními omezeními, represemi a neustálým strachem, že režim systematicky potlačuje lidskou důstojnost, nicméně i tak lze v jednotlivých textech rozlišit odlišné důrazy. V knize *Není co závidět* chce autorka ukázat, že KLR není jen totalitní stát, ale že je to především místo, kde obyčejní lidé každý den bojují o přežití. Demick nesleduje pouze velké dějiny, ale ukazuje život v jeho děsivějších podobách, jako je hlad, ztráta důvěry mezi lidmi, neustálý dohled a nemožnost svobodné volby. Chce čtenáři přiblížit, že totalitní režim není jen o vůdcích, ale i pro ně mikroskopických

jednotlivcích, kteří v něm musí žít. Na rozdíl od jiných textů zde nejsou příběhy jednotlivců v popředí, spíše slouží jako konkrétnější ilustrace fungování totalitního režimu pro jinak objektivní informace.

Zásadní smysl knihy *Svědectví o životě v KLCDR* tkví v tom, že Špitálníková dala hlas samotným Severokorejčům. Skrze autentické svědectví ukazuje nejen krutost režimu, ale i to, že lidé v KLCDR nejsou jen pasivní figurky propagandy, že jsou to skutečné osoby, které mnohdy prožily dětství, na které rádi vzpomínají, osoby s vlastními sny a zážitky. Kniha tak ukazuje, že Severokorejci jsou lidé, jejichž životy jsou nám v jádru mnohem bližší, než bychom si mysleli. Naopak *Severka* přináší za mě ještě hlubší otázku, a to sice co je svoboda a co s člověkem udělá totalita. Hlavní postava nikdy nechtěla z KLCDR odejít, její život byl natolik formován tamním prostředím, že si jinou realitu ani nedokázala představit. Smyslem této knihy je ukázat, že v totalitním státě není každý vězněn proti své vůli, že někteří lidé přijímají svůj osud, protože nic jiného neznají. Kniha chce ukázat, jak těžké je uvědomit si realitu, když vše, co člověk zná, je jen totalitní systém. A také jak bolestivý je proces uvědomění si všech lží, kterým věřila, a škod, které napáchala. Kniha tak zpochybňuje naivní představu o tom, že po opuštění režimu, ve kterém se lidé narodili a celý život žili, přichází svoboda okamžitě.

Čche Serin a Pak Čijon v knize *Můj život v Severní Koreji* ukazují smysl díla v odhalení toho, jakým způsobem totalitní režim deformuje lidské vnímání reality a jak složitý je proces adaptace do světa za hranicemi Severní Koreje. Osobně si myslím, že jedním z bodů, kterých si máme jako čtenáři všimnout, je i to, jak jsou v těchto režimech vnímané ženy. Například poté, co Pak Čihjon uteče do Číny a ocitne se v další komunistické zemi, a ne ve svobodném světě, stane se z ní kus zboží a je prodána čínskému muži, aniž by měla jakoukoliv možnost rozhodnout o svém osudu. Tato situace vykresluje, že ženy prcháající z KLCDR nejsou vnímány jako lidské bytosti s vlastními právy, ale jako věci, se kterými lze manipulovat, prodávat je a využívat jejich těla bez jejich souhlasu. Ženy jsou takto ale vnímány i v Severní Koreji, jsou vnímány jako nástroj pro výrobu nové pracovní síly. Z této perspektivy pak lze knihu chápat i jako feministické svědectví, které dokumentuje nejen hrůzu totalitního režimu, ale upozorňuje na specifické utrpení žen.

Čang Čin-song v *Milovaném vůdci* se snaží předat informace o vnitřním fungování systému. Smyslem knihy je ukázat, že KLCDR není jen brutalita a fyzické tresty ale především pečlivě vystavěný systém psychologické manipulace, kvůli kterému lidé žijí v neustálém strachu.

Knih *Řeka v temnotě* řeší otázku, jak hluboce je v KLDR zakořeněná hierarchie a rasová diskriminace. Autor, jak už víme, je napůl Korejec a napůl Japonec, po příchodu do Severní Koreje ho za původ automaticky odsoudili k životu ve spodní vrstvě společnosti. KLDR se prezentuje jako stát rovnoprávnosti, ale Išikawův příběh nám ukazuje přesný opak. Představuje nám systém, ve kterém se lidé třídí podle „čistoty krve“ a kde původ člověka rozhoduje o celém jeho životě. Smyslem knihy tak není jen ukázat brutalitu režimu, ale také upozornit na to, že je v KLDR kastovní systém, kde lidé nejsou hodnoceni na základě schopností, ale podle svého původu. Příběh je tedy svědectvím, že v KLDR neexistuje spravedlnost, neexistuje vzestup, neexistuje možnost změny, tedy kromě změny k horšímu. Ať se tedy člověk snaží sebevíc, jeho osud už je předem rozhodnutý.

Smyslem Bandiho *Žaloby* je poukázat skrze metafory absurditu, paranoii a všudypřítomný strach, který prostupuje celou severokorejskou společností. V knize nejde o popis konkrétních hrůz, ale o atmosféru strachu jako základního principu života. Bandi upozorňuje na to, že totalita v KLDR je prakticky jen chaos, kde nikdo neví, co se smí a co ne, protože tresty přicházejí bez jakékoliv logiky. Takže se nám autor snaží říct, že severokorejský režim je krutý, ale že hlavní zbraní není jen hlad nebo represe, ale i strach a nejistota.

Dalším cílem práce bylo nalézt odpověď na otázku ohledně souvislostí žánrové podoby a záměru textu. Žánrová podoba textu ovlivňuje jeho záměr tím, jakým způsobem zprostředkovává příběh a jak působí na čtenáře. Například memoárová literatura a autobiografické romány, které jsme analyzovali, kladou důraz na subjektivitu a osobní prožitek, a to pomáhá vyvolat u čtenáře empatii a emocionální reakce. Tato žánrová podoba je nejlepší zejména pro zpracování traumatických zkušeností, protože umožňuje autentické zachycení reality a její hlubší pochopení. Stejně tak s tím souvisí i vypravěčská perspektiva. Záleží na tom, jakého efektu chce autor dosáhnout. Například „já“ jako protagonista vyjadřuje subjektivní prožitek a vytváří intimnější vztah mezi čtenářem a postavou, naopak vševědoucí vypravěč může poskytnout širší historický a společenský kontext. Záměr textu se tedy promítá do jeho žánrové podoby tím, jak je vyprávěn a jaké prostředky autor volí k dosažení kýženého cíle.

Když už jsem zmínila subjektivitu, můžeme se podívat na to, jak je v analyzovaných textech využita. Texty se pohybují mezi osobním prožitkem a širším společenským rámcem, kde subjektivita slouží k ilustraci toho, jak jednotlivci vnímají totalitní režim. V mnoha případech tedy subjektivita ovlivňuje nejen styl vyprávění, ale také jeho

důvěryhodnost. Přítomnost emocí, zkreslená paměť, nespolehlivost vypravěče, to vše vede k otázce, zda čtenář může tyto osobní výpovědi považovat za pravdivé. Většina analyzovaných knih se přiklání k autenticitě jako hlavní hodnotě, přičemž subjektivní pohled jednotlivců je tím, co texty činí věrohodnými. Nicméně i v případě, že některé výpovědi působí zkresleně, jejich subjektivita je právě tím, co přibližuje realitu totalitního režimu, tedy to, že pravda není nikdy jednoznačná, protože je ovlivněná strachem, režimem a celkovou osobní zkušeností.

Pokud jde o přenos emocí ve vztahu k záměru textu, došla jsem při analýze zkoumaných titulů k závěru, že přenášení emocí v těchto textech nefunguje pouze jako prostředek k vyvolání empatie, ale také jako možný nástroj manipulace a ovlivňování čtenáře. Ačkoli se může zdát, že hlavním cílem zkoumaných knih je zprostředkovat čtenářům autentický prožitek lidí žijících v totalitním režimu, je třeba se ptát, do jaké míry je emocionální složka vědomě využívána jako manipulační prvek. Jak všichni určitě dobře víme, emoce jsou nejsilnějším nástrojem přesvědčování, ať už je to v literatuře, v médiích nebo v samotných totalitních systémech. KLLDR je toho nejlepším příkladem. Strach je zde využíván nejen jako prostředek kontroly, ale i jako forma, pomocí které si režim zajišťuje loajalitu a poslušnost. Podobně mohou zkoumané texty využívat emoce k tomu, aby čtenáři zprostředkovaly určitou zkušenost, ale zároveň v něm vyvolaly specifický postoj. Otázkou tedy není jen to, zda texty chtějí přenášet emoce, ale také proč a jakým způsobem. Přenos emocí může být součástí autorské strategie, která usiluje o to, aby se čtenář emocionálně angažoval, přijal určitou perspektivu nebo změnil své postoje. Subjektivita v analyzovaných textech ale samozřejmě nefunguje pouze jako nástroj manipulace, také je to prostředek literárního ztvárnění reality. Zároveň tak plní i estetickou funkci, nejenže ovlivňuje způsob, jakým je příběh vyprávěn, ale také zesiluje emocionální působení textu na čtenáře. Osobní výpovědi umožňují zachytit nejen fakta o životě v totalitním režimu, ale i individuální prožitky, které jsou klíčové pro pochopení toho, jaký dopad má takový systém na psychiku jednotlivce. V tomto smyslu je subjektivita především zdrojem autenticity a dává hlas těm, kteří byli dlouho umlčováni, a umožňuje jim vyprávět svůj příběh vlastním způsobem. Subjektivita zde tedy neslouží jen k vyvolání emocí, či k tomu, aby čtenáře vtáhla do příběhu, ale zároveň nabízí pohled, jak nezlomný je lidský duch i v situacích, které se zdají být bezvýchodnými. Lze tedy říct, že nejde jen o snahu přesvědčit čtenáře, že život v KLLDR je absolutním peklem na zemi, ale že texty přispívají i k porozumění fungování této společnosti.

Na druhou stranu ne všechny texty nutně chtějí přenášet emoce. Kniha *Není co závidět*, jak už víme, má dokumentární charakter, kde je důraz kladen více na fakta než na

emocionální působení. Avšak i v tomto případě se ukazuje, že nejúčinnější způsob, jak čtenáře přimět k zájmu, je právě emocionální složka. I když se tedy text tváří jako objektivní analýza, vždy obsahuje určitý emocionální náboj. V textech, které jsem analyzovala ve své práci, se emoce jeví jako klíčový aspekt, například sama memoárová literatura pracuje s osobním prožitkem a snaží se čtenáře vtáhnout do zkušenosti vypravěčů. Domnívám se, že by to bylo bez emocí naprosto nemožné.

Důležitou součástí práce bylo i zhodnocení recepce těchto děl v českém kontextu. Ukázalo se, že největšího ohlasu se dostalo knihám Niny Špitálníkové. To může být do určité míry způsobeno tím, že autorka je Češka a prostě dokáže oslovit domácí publikum lépe než zahraniční autoři. Tato skutečnost však v žádném případě nesnižuje literární hodnotu jejich knih. Ostatní analyzované knihy byly přijaty s menším zájmem, což mohlo být ovlivněno různými faktory, jako je míra jejich propagace, dostupnost v knihkupectvích či kulturní kontext českého čtenářstva. Například *Řeka v temnotě* a *Milovaný vůdce: Můj útěk ze Severní Koreji* se potýkaly s menší čtenářskou odezvou, pravděpodobně kvůli méně známým autorům a omezené propagaci.

Z výsledků analýzy vyplývá, že literatura reflektující severokorejskou realitu hraje významnou roli nejen v dokumentaci historických událostí, ale také v utváření kolektivní paměti a veřejného povědomí o totalitních režimech. Zkoumané knihy přispívají k porozumění každodenního života v KLR a zároveň odhalují, jakým způsobem lze skrze literaturu zprostředkovat zkušenost. Stylové a narativní rozdíly mezi jednotlivými autory poukazují na rozmanité způsoby, jakými lze zachytit realitu totalitního státu a individuální osudy jeho obyvatel. Celkově lze tedy říci, že literatura reflektující zkušenosti obyvatel KLR má v českém i světovém kontextu své pevné místo a přispívá k diskusi o povaze totalitních režimů, lidských právech a individuální svobodě. Díky rozmanité kombinaci dokumentárních přístupů a subjektivních narativů poskytuje nejen důležité svědectví o realitě života v jedné z nejuzavřenějších zemí světa, ale také umožňuje čtenářům intenzivně prožít a pochopit situace které by jinak zůstaly abstraktní a vzdálené. Literatura tohoto typu má nejen vysokou informační hodnotu, ale také značný potenciál pro další literární a kulturní reflexi.

Přestože některé původní cíle, například podrobná analýza narativních technik nebo hlubší srovnání autobiografických a rozhovorových forem, byly upozaděny ve prospěch dominantního motivu strachu, práce stále naplňuje svůj původní záměr. Tento posun v zaměření vyplývá ze samotné podstaty analyzovaných děl, v nichž strach a úzkost nejen dominují tematicky, ale také zásadně ovlivňují způsob vyprávění, jazykovou stylizaci a celkové vyznění.

Motiv strachu v těchto textech není jen vedlejším aspektem, ale strukturálním prvkem, který utváří dynamiku vyprávění a prožitek čtenáře. Proto bylo nutné mu věnovat zvýšenou pozornost, což vedlo k přirozenému upozadění některých původně plánovaných analýz. Některé aspekty, jako je jazyk, hledisko nebo recepce děl v českém prostředí, byly sice rozpracovány méně podrobně, avšak stále poskytují dostatečný kontext pro celkovou analýzu.

Hlavním cílem této práce nebyla pouhá analýza jednotlivých děl, ale především snaha porozumět tomu, jakým způsobem literatura reflektuje zkušenost života v totalitním režimu KLDR a jakými prostředky tuto realitu zprostředkovává čtenáři. Při pohledu na analyzovaná díla jsem si uvědomila, jak mnohvrstevnatý obraz utvářejí. Totiž, že jsou záznamem historických události nebo faktů, jsou emotivními svědectvími plnými subjektivních zkušeností v kvalitně zpracované literární stylizaci. Tato práce ukázala, že literatura o KLDR není zcela objektivní, ale právě díky subjektivitě vypravěčů získává hlubší význam. Umožňuje nejen porozumět, ale také se vcítit, což je podle mého názoru v kontextu svědectví o takto uzavřeném totalitním státu zásadní.

Celkově jsem v této práci sledovala nejen to, co nám analyzované texty říkají o životě v KLDR, ale i jakým způsobem je konstruován obraz životní reality a jak na něj může reagovat čtenář. Výsledky analýzy mohou přispět nejen k literárnímu bádání o tomto tématu, ale i k širší diskusi o tom, jak se formuje historická paměť a jakou roli v ní hraje literatura.

Práce zároveň ukázala, že přestože byly stanovené výzkumné cíle naplněny, nabízí se řada dalších možností, jak téma dále rozvíjet. Například vytvořit knižní komparaci mezi Československou socialistickou republikou a Severní Koreou. Zajímavým směrem by bylo také sledování toho, jak jsou severokorejské příběhy adaptovány i v jiných médiích, například v dokumentárních filmech či novinách. Dále by bylo možná až úsměvné porovnat literaturu založenou na výpovědích uprchlíku s oficiální severokorejskou propagandistickou literaturou.

Použitá literatura

Prameny

BANDI. *Žaloba: zakázané příběhy propašované ze Severní Koreje*. 1. vyd. Praha: Plus, 2018. 259 s. ISBN 978-80-259-0827-3.

ČI-HJON, Pak a SERIN Čche. *Můj život v Severní Koreji*. Praha: 65. pole, 2023. 205 s. ISBN 978-80-88268-79-6.

ČIN-SONG, Čang. *Milovaný vůdce: Můj útek ze Severní Koreje*. Brno: CPress, 2015. 320 s. ISBN 978-80-264-0725-6.

DEMICK, Barbara. *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*. Zlín: Kniha Zlín, 2021. 360 s. ISBN 978-80-7662-203-6.

IŠIKAWA, Masadži. *Řeka v temnotě*. Zlín: Kniha Zlín, 2020. 182 s. ISBN 978-80-7473-964-4.

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Severka*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2023. 240 s. ISBN 978-80-7422-935-0.

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Svědectví o životě v KLDK*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2020. 264 s. ISBN 978-80-7422-776-9.

Sekundární literatura

CATCHPOLE, Brian. *Korejská válka 1950-53*. 1. vyd. Praha: BB art, 2003. 347 s. ISBN 80-7341-073-7.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 2. vyd. Příbram: Nakladatelství Pistorius & Olšanská, 2014. 144 s. ISBN 978-80-87855-13-3.

ECKERT, J. Carter. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 387 s. ISBN 80-7106-411-4.

FIFIELD, Anna. *Dokonalý soudruh Kim Čong-un*. 1. vyd. Brno: CPress, 2020. 351 s. ISBN: 978-80-264-3213-5.

FRIEDMAN, Norman. *Hledisko ve fikci*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. 1. vyd. Brno: Host vydavatelství, 2007. 240 s. ISBN 978-80-7294-215-2.

HALADA, Jan. *Žánry a průniky literatury faktu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2018. 94 s. ISBN 978-80-246-4128-7.

- HUSENICOVÁ, Lucia. *Severná Kórea: politický systém, ideológia, zahraničná politika*. Banská Bystrica: Belianum, 2020. 200 s. ISBN 978-80-557-1520-9.
- KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. 1. vyd. Brno: Host vydavatelství, s.r.o., 2007. 240 s. ISBN 978-80-7294-215-2.
- KUPCOVÁ, Helena. Autobiografie. In: MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.
- LEIKERT, Jozef. *Využitie metódy oral history pri tvorbe literatury faktu*. In: HALADA, Jan. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Karolinum, 2018. 94 s. ISBN 978-80-246-4128-7.
- LENDEROVÁ, Milena, ed. a KUBEŠ, Jiří, ed. *Osobní deník a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?* 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. 81 s. ISBN 80-7194-650-8.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. Biografie. In: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H&H, 2002. 355 s. ISBN 80-7319020-6.
- MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.
- MORÁVKOVÁ, Naděžda. Orální historie ve výuce společenských věd na školách, možnosti a metody. *CIVILIA: odborná revue pro didaktiku společenských věd*. 2013. Ročník 4, číslo 1. ISSN 1805-3963.
- MYERS, Brian Reynolds. *Nejčistší rasa – Jak Severokorejci vidí sami sebe a proč je důležité to vědět*. 1. vyd. Praha: IDEÁL, 2013. 236 s. ISBN 978-80-86995-25-0.
- NAPOLEONI, Loretta. *Severní Korea a dynastie Kimů: nepřítel, kterého rádi nenávidíme*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2022. 232 s. ISBN 978-80-7564-078-9.
- ORWELL, George. *Farma zvířat*. 6. vyd. Praha: Argo, 2015. 103 s. ISBN 978-80-257-1324-2.
- PAVERA, Libor. Biografie. In: PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.
- PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.

PHELAN, James a MARTIN, Mary Patricia. *The Lessons of Weymouth: Homodiegesis, Unreliability, Ethics, and The Remains of the Day*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host vydavatelství, 2007. 240 s. ISBN 978-80-7294-215-2.

PUCEK, Vladimír. In: DEMICK, Barbara. *Není co závidět: Obyčejné životy v Severní Koreji*. Zlín: Kniha Zlín, 2021. 360 s. ISBN 978-80-7662-203-6.

RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. 1. vyd. Brno: Host vydavatelství, 2007. 240 s. ISBN 978-80-7294-215-2.

SOUKUPOVÁ, Klára. *Vyprávět sám sebe: teorie autobiografie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2021. 270 s. ISBN 978-80-7671-043-6.

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. *Propaganda v KLDŘ: funkce, metody a vývoj*. Praha: Beth-Or, 2014. 143 s. ISBN 978-80-260-5808-3.

VÁLEK, Vlastimil. *Memoárová literatura 20. století*. 1. vyd. Brno: CERM, 2000. 20 s. ISBN 80-7204-148-7.

VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 78 s. ISBN 80-244-0718-3.

VŠETIČKA, František. Paměti. In: PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.

VYMĚTAL, Jan. *Sociální psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Grada 2007, 396 s. ISBN: 978-80-247-1315-1.

Elektronické zdroje

BILER, Stanislav. Milovaný vůdce. Můj útěk ze Severní Koreje. *Respekt.cz*. [online] ©2015 [cit. 2025-3-1]. ISSN 1801-1446. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/30/milovany-vudce-trpi-prekladem?srsId=AfmBOooVorHKQzRAo7Y2oXQAsdZ98Z79A6948MorN42bHP8emDjViQXn>

DEMICK, BARBARA. *About Barbara Demick* [online]. ©2024 [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://www.barbarademick.com/about/>

ŠPITÁLNÍKOVÁ, Nina. Od románu SEVERKA k pohádce TOTA LÍTÁ. *DONIO*. [online]. ©2023 [cit. 2024-12-2]. Dostupné z: <https://donio.cz/od-romanu-severka-az-k-pohadce-tota-lita>

DOŘIČÁKOVÁ, Jana. Čang Čin-song – Milovaný vůdce. *Topvip.cz*. [online] ©2015 [cit. 2025-3-1]. ISSN 1801-1446. Dostupné z: <https://www.topvip.cz/knihy/cang-cin-song-milovany-vudce>

DVOŘÁK, Tomáš a kolektiv. *Úvod do studia dějepisu, 1. díl*. [online] © 2014 [cit. 2024-12-2]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN: 978-80-210-7012-7. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/130405-monography.pdf>

GETTA, Elizaveta. *Lidská tvář KLCDR*. [online] © 2021 [cit. 2025-2-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/43957-spitalnikova-nina-svedectvi-o-zivote-v-kldr>

Isid With. *Marxismus – leninismus* [online]. ©2024 [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://uk.isidewith.com/cs/ideologies/marxismleninism>

Jak je tohle vůbec možné v 21. století? *Databáze knih* [online] © 2008-2025 [cit. 2025-2-26]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/recenze-knihy/jak-je-tohle-vubec-mozne-v-21-stoleti-79968>

KOPÁČ, Radim. RECENZE: Bandi je světluška. Jeho knihu Žaloba propašovali ze Severní Koreji. *Lidové noviny*. [online]. ©2018 [cit. 2025-02-27]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-bandi-je-svetluska-jeho-zaloba-popisuje-hruzy-ze-severni-korey.A180720_160706_ln_kultura_krku

KOSTKOVÁ, Tereza. Příběh Severky byl tak silný, že jsem ho chtěla zpracovat, vysvětluje koreanistka a spisovatelka Nina Špitálníková. *Český rozhlas*. [online]. ©2023 [cit. 2024-12-9]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/pribeh-severky-byl-tak-silny-ze-jsem-ho-chtela-zpracovat-vysvetluje-koreanistka-9084767>

Knihazlín. *Není co závidět*. [online] © 2024 [cit. 2024-12-1]. Dostupné z: <https://www.knihazlin.cz/tituly/78202489/neni-co-zavidet/>

KREJČÍK, Přemysl. *Sedm statečných Severní Koreje*. [online] © 2022 [cit. 2025-2-25]. Dostupné z: <https://naposlech.cz/recenze/svedectvi-o-zivote-v-kldr/>

Masaji Ishikawa. In: *Editorial Herder méxico*. [online] ©2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://herder.com.mx/en/autores-writers/masaji-ishikawa>

MICHALÍK, Ivo. Čekání na nevyhnutelné. *Host*. [online] © 2014, XXX(9) [cit. 2025-2-24]. ISSN 1211-9938. Dostupné z: https://www.h7o.cz/files/magazines/291/host_2014_09.pdf

MLEJNEK, Josef. *Pamatuju si je všechny!* [online] © 2016 [cit. 2025-02-27]. Dostupné z: <https://babylonrevue.cz/pamatuju-si-je-vsechny-obycejne-zivoty-v-severni-koreji-dle-barbary-demickove/>

MONAGHAN, Euan. *Structo talks to Jang Jin-sung.* [online] © 2016 [cit. 2025-1-14]. Dostupné z: <https://structomagazine.co.uk/interviews/jang-jin-sung/>

MÜCKE, Pavel: Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost. In: *Naše společnost* [online]. 2006, 4, 1. s. 25-31. [cit. 2025-02-24]. ISSN 1214-438X. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1163/f28/Nase%20spolecnost%202006_1.pdf

PROCHÁZKOVÁ, Kateřina. Bývalý básník Kim Čong-ila: Režim v KLDK by mohl padnout do šesti let. *ČT24.* [online]. ©2016 [cit. 2024-11-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/byvaly-basnik-kim-cong-ila-rezim-v-klck-by-mohl-padnout-do-sesti-let-108504>

SEH-LYNN. *Biography.* [online]. ©2024 [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://www.sehlynn.com/en/about>

SOUKUPOVÁ, Klára. Autobiografie: Žánr a jeho hranice. *Česká literatura*, 2015, Vol. 63, No. 1 (2015), pp. 49-72 [online]. ©2015 [cit. 2025-1-20]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43322168>

STAZSEK, ZDENĚK. Solženicyn z KLDK. *Host.* [online] © 2016, [cit. 2025-2-28]. ISSN 1211-9938. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/11621-solzenicyn-z-klck>

ŠIMEČEK, Filip. Severní Korea očima uprchlice. *LaCultura.cz.* ©2024 [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.lacultura.cz/serin-cche-cihjon-pak-muj-zivot-v-severni-koreji-recenze/simecek/>

ŠIMÍČKOVÁ, Denisa. Recenze: Můj život v Severní Koreji. *Knihcentrum.cz.* ©2025 [cit. 2025-2-28]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/recenze-muj-zivot-v-severni-koreji>

TOMÁNKOVÁ, Alena. *Z Japonska do Koreje a zpět za 36 let.* [online] © 2020, [cit. 2025-2-26]. ISSN 1211-9938. Dostupné z: <https://naposlech.cz/recenze/z-japonska-do-koreje-a-zpet-za-36-let/>

VÁCLAVÍKOVÁ, Jana. Popravy jsem viděla už na základce. Děti umíraly hlady, líčí uprchlice poměry v KLDK. *Aktuálně.cz.* [online] ©2023 [cit. 2024-12-10]. Dostupné

z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/poprawy-jsem-videla-uz-na-zakladce-deti-umiraly-hlady-lici-u/r~0fabacb278cd11eea25a0cc47ab5f122/>

VÁLEK, Vlastimil. *K specifčnosti memoárové literatury*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1984. 160 s. Dostupné také z: <https://digilib.phil.muni.cz/cs/handle/11222.digilib/103838>

Summary

This bachelor's thesis focuses on the literary analysis and comparison of narratives about life in North Korea, with particular emphasis on the theme of fear and its narrative representation. The thesis examines how fear is thematized in these texts, what literary devices are used to express it, and how it is reflected in both individual testimonies and the overall depiction of North Korean society. The primary sources of analysis are memoir and autobiographical texts based on authentic testimonies of North Korean defectors or interviews conducted using the oral history method. The theoretical part of the thesis first defines key concepts such as ego-documents, memoir literature, and the oral history method, which form the basis for literary analysis. It also includes a historical and political overview of North Korea, focusing on the establishment of the DPRK, the ideology of Juche, the ruling Kim dynasty, and key events that have shaped the current form of the North Korean regime. This context helps to place the analyzed testimonies within a broader framework and to understand their significance. The practical part focuses on specific literary works, including both texts written by North Korean defectors themselves and literary adaptations of testimonies compiled by Western authors. The analysis compares thematic elements, narrative techniques, and ways in which fear is portrayed as a central motif in these testimonies. The thesis also examines how individual authors construct an atmosphere of anxiety and what narrative techniques they use to depict psychological pressure, censorship, and repression that affect the lives of the characters. The analysis also includes the reception of these works in the Czech literary environment, illustrating how narratives about North Korea are perceived by Czech readers and the academic community. The thesis contributes to the understanding of the literary representation of fear in a totalitarian regime and reflects on how literature can serve as a medium for preserving both individual and collective traumas.